

Брош.
Проект

АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

З В І Т

про роботу

Академії педагогічних наук

України

за 1994 рік

Київ - 1995

З М І С Т

I. ВСТУП	3
П. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗА ЗВІТНИЙ ПЕРІОД	8
Відділення теорії та історії педагогіки	9
Відділення дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті	21
Відділення психології, вікової фізіології та дефектології	27
Відділення педагогіки і психології професійної освіти.	52
Педагогічний музей України	59
РОБОТА СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ВЧЕНИХ РАД В ІНСТИТУТАХ АПН	60
Ш. НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ АПН УКРАЇНИ. РОБОТА ПРЕЗИДІЇ. ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ АКАДЕМІЇ	64
ІУ. ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ	67
У. РОБОТА РАДИ З КООРДИНАЦІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ В УКРАЇНІ	70
УІ. МІЖНАРОДНЕ НАУКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	73
УП. КАДРИ. РОБОТА АСПІРАНТУРИ І ДОКТОРАНТУРИ В СИСТЕМІ АПН	79
УШ. ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ	82
ІХ. МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК	82
Х. ВИСНОВКИ	87
ХІ. СПИСОК НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ	90

І. В С Т У П

У звітному році діяльність Академії педагогічних наук України здійснювалась з кількох напрямів.

Передусім продовжувалось її організаційне і наукове становлення як вищої академічної установи з проблем освіти, педагогіки та психології в Україні. У своїй діяльності Академія педагогічних наук виходить з того, що випереджальний розвиток освіти – законність і обов'язкова умова розвитку суспільства. Цей процес повинен відбуватися на нових методологічних засадах утвердження людини як найвищої цінності суспільства, унікальної і найсміливішої з усіх існуючих у світі систем. Тому освітній процес на всіх рівнях має підпорядковуватись створенню найліпших педагогічних і психологічних умов для розвитку і саморозвитку особистості, формуванню її соціальної і громадянської зрілості.

У цьому плані зроблено кілька важливих кроків: в усіх Відділеннях проаналізовано й уточнено наукову тематику з метою посилення ролі теоретико-методологічних досліджень, головною метою яких є теоретичне обґрунтування розвитку системи національної освіти на засадах гуманітаризації і гуманізації, концептуальне забезпечення змісту шкільної й професійної освіти, виховання і розвитку особистості, формування творчих здібностей дітей і молоді тощо.

Відаючи належне ролі теоретико-методологічних досліджень, науковці АПН продовжували плідно працювати над створенням підручників, навчальних посібників для вчителів і учнів. Особливо значим з цих проблем є доробок Відділення дидактики, методики та інформаційних технологій, науковці якого у 1994 році опублікували 19 нових підручників для учнів загальноосвітніх шкіл і шкіл нового типу, 24 посібники для вчителів. АПН і надалі вважатиме цей напрям діяль-

ності пріоритетним, оскільки через нові підручники і посібники відбувається широке і надійне запровадження досягнень педагогічної і психологічної науки. Водночас для подальших досліджень в цього напрямку необхідно розробляти дидактичну і психологічну теорію створення підручників теорії оцінки їх якості тощо.

АПН України, як академічна установа, повинна охоплювати всю вертикаль неперервної освіти в країні. Вихід за межі проблем педагогіки і психології дитинства здійснює новостворений Інститут педагогіки і психології професійної освіти. У складних економічних і кадрових умовах цей інститут протягом року успішно здійснив своє організаційне і наукове становлення з основних питань функціонування /розміщення, визначення структури, залучення висококваліфікованих науковців тощо/.

Важливою функцією АПН є координація наукових досліджень. У 1994 році створена Координаційна рада, яка об'єднує у своєму складі провідних спеціалістів з різних наукових установ країни. Бюро Координаційної ради розробило документи, які сприяють координаційній діяльності Академії. У грудні було прийнято спільну постанову Президії ВАН і Президії АПН про координацію досліджень у галузі педагогіки і психології, що має стати реальним засобом впливу на формування тематики наукових досліджень, сприятиме інтеграції фахівців з пріоритетних напрямів. Це особливо важливо для дослідження проблем виховання, розробки державних освітніх стандартів шкільної і професійної освіти.

Протягом звітнього року Президія АПН, провідні науковці її підрозділів неодноразово виступали з ініціативними пропозиціями щодо наукового забезпечення законодавчої бази освіти. Зокрема, у липні Президія АПН подала Комісії з питань науки і освіти Верхов-

ної Ради розгорнуті пропозиції, щодо уточнень і доповнень до "Закону про освіту" в Україні.

У ДКНТ були подані обґрунтування пріоритетних тем з дослідження проблем, які мають загальнодержавне значення у розбудові національної системи освіти.

Науковці Академії брали активну участь у розробці проектів Законів України " Про професійно-технічну освіту", "Про психологічний захист особистості", "Про становище молоді", у підготовці матеріалів з питань гуманітарної політики в Україні, Співробітниками Інституту педагогіки і психології професійної освіти було розроблено Концепцію державної системи професійної орієнтації населення /затверджено Постановою Кабінету Міністрів України 27 січня 1994, № 41/; співробітниками Інституту психології – Концепцію освіти дітей та юнацтва, Концепцію Державної програми оздоровлення і захисту психіки людей.

За ініціативою Відділення дидактики, методики та інформаційних технологій підготовлено і опубліковано Концепцію гуманітаризації загальної середньої освіти /акад. С.У.Гончаренко, к.п.н. Ю.І.Мальований/, яка стала предметом активного обговорення на Загальних зборах Академії.

У 1994 році продовжувалась робота щодо організації різнобічного співробітництва з регіонами України: створено лабораторію "Інтеграція змісту шкільної освіти" у Полтаві, відкрито експериментальний майданчик на базі авторської школи-комплексу. у м.Жанному Одеської області, значно розширено склад філіалу Інституту педагогіки і психології професійної освіти у м.Львові; проведено ряд масових заходів в областях, котрі сприяли життєленню наукового потенціалу регіонів і апробації результатів наукових досліджень тощо.

З метою розв'язання проблем політичної психології у січні 1994 року створено Науково-практичний центр політичної психології. Головною метою діяльності Центру є поглиблена розробка психологічних проблем політичного життя суспільства, здійснення аналізу та прогнозування соціально-психологічних тенденцій його розвитку, надання практичної допомоги владним структурам, політичним та громадським організаціям в управлінні суспільними процесами.

У рамках Центру планується створення лабораторії психологічних проблем соціалізації особистості для дослідження проблеми політичної соціалізації особистості, починаючи з підліткового віку.

Плідним був звітний рік для розгортання міжнародної діяльності АПН. Зокрема, започатковано важливі наукові контакти з міжнародними освітніми організаціями і фондами. За сприянням Комісії України у справах ЮНЕСКО та на запрошення міжнародних організацій представники Академії брали участь як доповідачі у ряді важливих міжнародних конференцій і семінарів. /У зв'язку з браком валютних коштів в АПН фінансування проводилося за рахунок організаторів цих заходів/. Академія планує і надалі всіляко розвивати міжнародне співробітництво, особливо в галузі виконання спільних наукових проєктів.

Отже, у звітному році є певні здобутки, зокрема, організаційне зміцнення установ АПН, удосконалення їх структури, створення експериментальних майданчиків, значна активізація міжнародних зв'язків. Є позитивні тенденції і в головній справі - здійсненні науково-дослідної роботи, про що свідчить доробок опублікованих праць; помітна роль науковців АПН у всеукраїнських і регіональних освітянських заходах. Разом з тим очевидними є складності і прорахунки, що мали місце в діяльності Академії.

Фінансування Академії було обмежене фактично лише заробітною платою, відбувалось щоквартально, а то й помісячно. У таких умовах важко планувати перспективний розвиток науки, здійснювати реорганізацію наукової тематики на користь фундаментальних досліджень. Ідея використання різних джерел фінансування педагогічної науки слабо реалізується через загальну економічну скруту і відсутність власної видавничої бази.

У 1994 році, як і в попередньому, Інститути і Центри Академії, Президія продовжували працювати у надзвичайно складних матеріально-технічних умовах. Приміщення вимагають капітального ремонту, немає гуртожитку для аспірантів.

Через аварійність будинку Інституту педагогіки по вул.Б.Хмельницького, ІО користуватися найбільшою педагогічною бібліотекою України повністю немає можливості. Прикро також, що різко змінилась кількість наукових видань, які надходять до нас із країн СНД та далекого зарубіжжя. Дирекціям наукових підрозділів доводиться прикладати величезних зусиль для підтримки стабільної організації наукового життя.

Не вдалося Академії через юридичні перепони належним чином зайнятися створенням експериментальних закладів по всій вертикалі неперервної освіти.

Не можна обійти мовчанням ситуацію, яка склалась у звітному році в Інституті психології. Зволікання протягом тривалого часу з перевиборами директора, затяжна /шість місяців/ перевірка фінансової діяльності Інституту, безумовно, не сприяли науковій активності працівників.

Відсутність у складі апарату Президії науково-організаційного відділу зумовила певні складності у плануванні та контролі за своєчасним і якісним виконанням наукових робіт.

У звіті висвітлюються основні напрями роботи Академії педагогічних наук України у 1994 році, найважливіші досягнення у виконанні планової науково-дослідної роботи. Певне місце приділяється науково-організаційній, міжнародній, видавничій діяльності. Знайшли відображення також кадрові питання; робота докторантури й аспірантури, спеціалізованих рад, ради з координації наукових досліджень з педагогіки і психології в Україні. До звіту включено відомості про фінансування наукових досліджень, матеріально-технічне забезпечення тощо.

У звіті використані матеріали, підготовлені науковими установами, Відділеннями АПН, керівниками підрозділів апарату Президії АПН.

П. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗА ЗВІТНИЙ ПЕРІОД

У звітному році в АПН проводились дослідження за 19 напрямів, які включали 192 теми.

Науково-дослідну роботу виконували 15 дійсних членів і членів кореспондентів АПН, 735 наукових співробітників, 216 докторантів і аспірантів.

За результатами наукових досліджень у звітному році опублікована значна кількість робіт /таблиця I /, серед яких суттєвою є частина вага прикладних досліджень, виданих масовими тиражами для шкіл, професійних училищ, вузів. У період становлення національної системи освіти це є добрим підґрунтям для запровадження нових теоретичних і методичних підходів.

Порівняно з попереднім роком вагомо представлені публікації концепцій, які відображають пріоритетні проблеми сучасної освіти, наукові збірники.

Таблиця I

Кількість публікацій

Відділення	Монографії	Наукові збірники	Підручники	Навчально-методичні посібники	Навчальні програми	Брошури	Статті	Тези
1. Відділення теорії та історії педагогіки	1	10	-	22	8	13	197	213
2. Відділення дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті	-	-	31	11	15	8	56	61
3. Відділення психології, вікової фізіології та дефектології	5	19	4	14	14	14	215	566
4. Відділення педагогіки і психології професійної освіти	1	3	6	7	8	17	249	31
Всього	7	32	41	54	45	52	717	871

Відділення теорії та історії педагогіки

Наукова діяльність дійсних членів, членів-кореспондентів та співробітників відповідних підрозділів Академії була спрямована на вирішення таких актуальних проблем: 1/ розробка теоретико-методологічних засад педагогічної науки /6 тем/; 2/ дослідження питань теорії та історії педагогіки, включаючи етнопедагогіку та народознавство /13 тем/; 3/ вирішення теоретико-методологічних і прикладних проблем виховання дітей /22 теми/; 4/ розробка педагогічних основ трудового становлення й професійного самовизначення

молоді /4 теми/. З 45 тем, що виконувались співробітниками Академії, 5 завершено у 1994 році.

Переважна більшість тем, що виконується, започаткована кілька років тому. Виходячи з цього, велика увага приділялась питанням їх відповідності актуальним і перспективним завданням діяльності національної системи освіти, визначенню основних тенденцій розвитку педагогічної науки.

Відчутною була потреба цілісного аналізу теоретичних і практичних проблем, що стояли перед педагогічною наукою та шкільною практикою в Україні. Але їх вирішення було ускладнено недостатньою інформованістю науковців про найбільш загальні тенденції і закономірності розвитку теоретичних та прикладних засад педагогічної науки як у нашій державі, так і за рубежом. Для підвищення якості наукового доробку, активізації участі науковців у науковій пошуковій діяльності проводились різноманітні заходи: конференції, наукові зібрання, читання, засідання.

Основні наукові результати досліджень, завершених у 1994 році

З теми "Концептуальні основи й досвід функціонування шкіл нового типу в Україні /ліцеї, гімназії, школи-комплекси та ін. /1991-1994 рр.; керівник д.п.н. В.Ф.Даламарчук / розроблено концептуальні засади функціонування шкіл нового типу; обґрунтовано теоретичні засади побудови базового навчального плану; розкрито особливості становлення нових виховних систем; визначено нові функції управлінської діяльності й особливості стилю керівництва цими закладами; виявлено й узагальнено принципи, форми й методи навчання здібних та обдарованих дітей; обґрунтовано інноваційні підходи до роботи з учителями; розкрито історико-логічні аспекти розвитку ліцеїв та гімназій в Україні тощо. Результати досліджен-

ня проблеми доповідались на трьох Всеукраїнських науково-практичних конференціях та відображені в підготовленому посібнику "Школи нового типу в Україні" /8,0 др.арк./ та 26 публікаціях /20,0 др.арк./.

У результаті трирічної роботи над темою "Розвиток української національної школи в першій половині ХХ ст." /1992-1994 рр.; керівник чл.-кор. О.В.Сухомлинська / підготовлено монографію "Українська школа на хвилях національного відродження /перша чверть ХХ ст./" - 20,0 др. арк., у якій висвітлено маловідомі, замовчувані або недостатньо досліджені події та явища історії вітчизняної школи і педагогіки; охарактеризовано освітню політику українських урядів 1917-1920 рр.; проаналізовано освітню діяльність земств, просвітніх товариств, спілок; розкрито зміст і значення українознавчих предметів у навчально-виховному процесі 20-30 рр.; з сучасних позицій оцінено творчий доробок українських педагогів і освітніх діячів Б.Грінченка, С.Русової, С.Черкасенка, Г.Гринька, Я.Ряппо, О.Шумського, О.Скрипника та ін.

З теми "Виховання дітей дошкільного віку на засадах національно-культурних традицій засобами декоративно-прикладного мистецтва і музичного фолкlorу" /1990-1994 рр.; к.п.н. В.П.Щен, Н.Т.Кириченко / досліджено педагогічні умови й ефективні методи та прийоми навчання дошкільнят деяких видів художніх промислів України. Підготовлено методичні посібники "Українське народне декоративне мистецтво в апікаціях і виробках дошкільників" /10,0 др.арк./ та "Дітям про українське народне малювання і ліплення" /10 др.арк./. Досліджено також зміст, шляхи та методи музичного виховання дітей дошкільного віку на зразках української пісенної народної творчості /1990-1994 рр.; к.п.н. Т.І.Науменко/. За результатами дослідження підготовлено методичний посібник "Му-

зичне виховання дошкільників засобами українського музичного фольклору" /8,0 др. арк./.

Завершено розробку теми з проблем навчання рідної мови в старшій групі вихованців дошкільних закладів /1990 -1994 рр.; к.п.н. К.І.Стржк /. Методика проведення таких занять відображена в підготовленому посібнику "Розвиток українського мовлення у дошкільників" /10,0 др. арк. /.

З теми "Удосконалення виховної роботи в школах і групах продовженого дня, інтернатних закладах на засадах гуманізації" /1991-1994 рр.; керівник д.п.н. Б.С.Кобзар/ розроблено й впроваджено в практику форми і методи індивідуалізації виховання учнів цих типів закладів, структурно-функціональна модель керівництва виховним процесом на демократичних і гуманістичних засадах. За результатами дослідження опубліковано колективну монографію "Позаурочна виховна робота в школах-інтернатах" /13,0 др. арк./, а також низку публікацій в періодичній пресі. На замовлення МО України підготовлено методичний лист "Організація суспільно корисної продуктивної праці та професійної орієнтації учнів у школах-інтернатах для дітей, які потребують особливих умов виховання" /3,0 др. арк./.

Розроблено "Концептуальні засади трудової підготовки учнівської молоді в сучасних умовах" /1994 р.; керівник акад. В.М.Мадзігон/. За результатами цих досліджень подано до видання монографію "Нетрадиційні форми трудової підготовки" /10,0 др. арк./, опублікована "Навчальна програма з педагогічного менеджменту" /2,0 др. арк./, в яких обґрунтовано суть та завдання, концептуальні положення, принципи, етапи трудової підготовки як важливого способу розвитку особистості учнів в умовах переходу до ринкових відносин.

Дослідження з 24-х тем завершуються у 1995 р., а ще з 16-ти - протягом наступних років.

Результати досліджень перехідних

Напрям "Теоретико-методологічні основи педагогічної науки" /керівник акад. М.Д.Ярмаченко /.

З теми "Історія педагогіки в персоніях і термінах" /керівник акад. М.Д.Ярмаченко / створено концепцію "Українського педагогічного словника", визначено організаційно-методичні підходи до опрацювання його основних розділів, складається тезаурус.

Продовжувалися дослідження теоретичних і методологічних засад педагогічної соціології /1992-1995 рр.; керівник к.п.н. В.С. Болгаріна/. Створено короткий довідник "Основні поняття і терміни педагогічної соціології", підготовлено розділи до майбутніх монографій і навчально-методичних посібників, де обґрунтовано значення цієї науки для удосконалення процесу соціалізації учнів середніх шкіл.

Обґрунтовано теоретичні й методичні основи управління закладами освіти /1991-1995 рр.; керівники к.п.н. Л.В.Кузьменко, чл.-кор. В.З.Колібабчук/. Визначено шляхи реалізації принципу демократизму в управлінській діяльності директора школи, підвищення ефективності управління методичною роботою в установах освіти за умов об'єднання у діяльності райметодкабінету методичних та інспекторських функцій; узагальнено результати впровадження нового господарського механізму в закладах освіти тощо.

Поряд із вирішенням організаційних питань щодо створення в структурі Академії шкіл-лабораторій заплановано дослідження "Теоретичне обґрунтування та наукове забезпечення педагогічного процесу в експериментальній школі-лабораторії АПН України" /1994-1997 рр.; керівник к.п.н. Л.І.Саврахова/. Розроблено програму досліджен-

ня, навчальні плани і програми з предметів гуманітарно-естетичного, фізико-математичного, економічного циклів; у київських СШ № 24 та школі-інтернаті № 23 створено 6 методичних об'єднань спільно з науковцями, відкрито 19 експериментальних класів; підготовлені деякі нормативні документи: про школу-лабораторію, про діяльність учителя-експериментатора, Колегіальної ради, експертних комісій, методичних об'єднань тощо. З даної теми опубліковано 24 матеріали /26,6 др.арк./.

Напрямок "Прогресивні ідеї вітчизняної і зарубіжної педагогіки в навчально-виховному процесі школи" /керівник чл.-кор. Сухомлинська О.В./

Тривали дослідження з теми "Теорія і практика трудової школи в Україні" /1993-1996 рр.; керівник акад. Д.О.Тхоржевський/, в якій простежується процес виникнення і розвитку вітчизняної трудової школи, обґрунтовуються ідеї та положення, що можуть бути успішно використані сучасними педагогами. За проміжними результатами дослідження видано колективну монографію "Трудова підготовка учнів у школах України /до 1918 р./" - 5,0 др.арк., а також підготовлений рукопис монографії "Розвиток трудової школи /1917-1954 рр./".

Вийшли з друку перший випуск науково-методичного збірника "В.О.Сухомлинський і сучасність" /10 др.арк./ та ряд публікацій, які підготував к.п.н. М.Я.Антонець. Вони висвітлюють нові аспекти педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського і досвід впровадження його ідей в практику роботи сучасної школи.

У процесі порівняльного дослідження нових технологій навчально-виховного процесу в зарубіжних країнах /1992-1995 рр.; керівник к.п.н. І.Г.Тараненко / проаналізовано зарубіжну науково-педагогічну термінологію, зіставлено з вітчизняною, вироблено крите-

рії відбору необхідного матеріалу, окладено тезаурус. Оpubліковано науковий збірник "Сучасні проблеми теорії і практики школи та педагогіки за рубежом" /4,0 др.арк./, підготовлено нариси з порівняльної педагогіки "Видатні педагоги світу" /3,0 др.арк./, в яких аналізуються дослідження в галузі педагогічних технологій зарубіжних країн.

Продовжується дослідження "Традиції виховання в зарубіжній народній педагогіці" /1992-2000 рр.; керівник чл.-кор. М.Б.Свух/, головною метою якого є аналіз тенденцій і з'ясування можливостей використання виховного досвіду народів різних країн світу в сучасному педагогічному процесі України. Підготовлена монографія "Традиції виховання в німецькій народній педагогіці" /12,0 др. арк./, опубліковано ряд статей в наукових збірниках і педагогічній пресі, а також брошури: "Педагогічні погляди і педагогічна діяльність І.С.Орлая" /2,5 др.арк./, "Педагогія" І.А.Ставровського і її роль у розвитку вітчизняної педагогічної думки" /2,6 др. арк./.

Напрям "Етнопедагогіка і народознавство в змісті, формах та методах навчання і виховання" /керівник акад. М.Г.Стельмахович/

З теми "Науково-методичне обґрунтування вивчення народознавства в загальноосвітній школі" /1991-1995 рр.; керівник к.іст.н. М.Л.Струнка /розроблено проекти змісту навчальних предметів шкільного компонента, таких, як "Народознавство", "Фольклор і етнографія України", "Основи релігієзнавства", обґрунтовано необхідність вивчення основ національної культури в загальноосвітній школі й вузі. Конкретизовано зміст і обсяг знань із народознавчих предметів, перевидано програми з народознавства для п'яти класів. Узагальнено зміст виховної роботи на основі народних традицій, розроблено методичні рекомендації. Результати дослідження апробовано в 17 публікаціях /12,0 др.арк./, відображено в підготовлених розділах посібників, у словнику-довіднику з українського народознавства, який містить 700 над-

уживаніших термінів і понять.

У науково-методичному центрі "Українська етнопедагогіка і народознавство", який був створений наприкінці 1993 року, дослідження спрямовувалися на обґрунтування теоретичних засад побудови національної системи виховання дітей і молоді засобами української етнопедагогіки і народознавства /1994–1995 рр./ керівник к.п.н. Р.П.Скульський/.

За результатами дослідження підготовлено матеріали до монографії "Українське народознавство і проблеми національного виховання учнів /8,0 др. арк./, завершено роботу над рукописом книги для вчителів "Українознавство в школі" /12,0 др.арк./, опубліковано 30 статей з досліджуваної теми.

Відбувається пошук і систематизація матеріалів із народознавства, створюється бібліографія з шкільного народознавства, нагромаджуються довідниково-бібліографічні дані, які зберігаються в блоці пам'яті комп'ютера тощо.

Продовжувалася праця над темою "Етнопедагогічні основи українського родинаознавства" /1994–1995 рр.; акад. М.Г.Стельмахович /Важким результатом дослідження є підготовлена брошура "Українське родинаознавство" /2,5 др.арк./, низка статей у педагогічних журналах та газетах /3,0 др.арк./.

Розроблялись також організаційно-педагогічні основи побудови гуцульської школи як регіонального українського національного навчально-виховного закладу/ створено концепції гуцулознавства, гуцульської школи/ /1994–1996 рр.; чл.-кор. П.В.Лосюк /, підготовлено "Гуцульську читанку", засновано журнал "Гуцульська школа" та ін.

З теми "Прилучення учнів до національної культури засобами прикладного мистецтва в процесі трудового навчання" /1993–1996 рр.; керівник акад. Д.О.Тхоржевський/ продовжувалося експериментальне

дослідження впливу українського декоративно-прикладного мистецтва на трудове виховання і розвиток учнів, розроблявся проект навчальних програм для 5-7 класів з карбування, вишивання та в'язання. Підготовлено навчальний посібник для 8-ІІ класів "Українські народні художні промисли" /12,0 др.арк./.

З дослідження однієї з актуальних тем "Виховання громадянина Української держави засобами народознавства" /1994-1995 рр.; к.п.н. П.Р.Ігнатенко/ написані розділи /10 др. арк./ навчально-методичного посібника "Виховання громадянина: психолого-педагогічний і народознавчий аспекти".

Напрямок "Теоретико-методологічні й прикладні аспекти виховання в нових умовах" /керівники: акад. І.Ф.Прокопенко, чл.-кор. Г.П.Шевченко /.

Тематика досліджень цього напрямку охоплює широкий спектр проблем виховання підростаючого покоління в сучасних умовах, формування в учнів і молоді моральних рис та високих громадянських якостей, розумних потреб, інтересів, готовності до життя і праці.

З комплексної теми "Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів" /1994-1995 рр.; акад. І.Ф.Прокопенко, чл.-кор. В.І.Євдокимов, чл.-кор. В.І.Лозова/ розроблено методику вивчення пізнавальних потреб, інтересів, умінь самоорганізації школярів. Підготовлено до видання рукопис посібника для вчителів "Економічна освіта школярів" /10,0 др. арк./.

У процесі розробки теми "Теорія і методика гуманізації відносин учнів" /1992-1995 рр.; керівник к.п.н. В.О.Білоусова / визначено основні педагогічні умови, які сприяють гуманізації стосунків дітей, охарактеризовано конкретні правила і вимоги, дотримання яких дає змогу успішно реалізувати принцип особистісно-гуманного підходу до школярів. Доведено, що гуманні відносини є базовим компонентом

нового змісту морального виховання. Визначено тезаурус норм відносин, що лежить в основі гуманістичної моралі й морального виховання, виявлено показники гуманних стосунків між учнями.

Розроблено рекомендації педагогам щодо виховання творчої особистості в позашкільних закладах /1992-1995 рр.; к.п.н. О.Л.Феофанова/; з'ясовано динаміку соціальних орієнтацій учнів під впливом суспільних факторів /1992-1995 рр.; к.філос.н. Т.В.Бутківська/; виявлено й експериментально перевірено зміст і педагогічні умови ефективного формування громадянських якостей старшокласників /1992-1995 рр.; к.п.н. К.І.Чорна/.

Обґрунтовано методологічні підходи до духовного розвитку особистості учнів, розробляються виховні методики використання різних видів мистецтва /1993-1995 рр.: чл.-кор. Г.П.Шевченко/, теоретично обґрунтовано модель естетичної освіти і виховання в умовах відродження національної культури /1994-1999 рр.; чл.-кор. В.Г.Бутенко/.

З теми "Виховання естетичної культури учнівської молоді" /1991-1995 рр.; керівник к.п.н. Л.М.Масол / розроблено методологічні основи формування музично-естетичної культури, з'ясовано педагогічні умови формування музичної культури учнів на основі взаємозв'язку народної і професійної музики з урахуванням національних і регіональних аспектів. Розроблено програму для ліцеїв "Українська музична культура", видано посібники "Художні техніки в школі" /23,0 др.арк./ та брошуру "Поетика граматики" /2,0 др. арк./.

Суттєва робота проведена з теми "Формування екологічної культури школярів" /1993-1995 рр.; керівник к.п.н. Н.А.Путовіт /. Зокрема, визначено критерії екологічної культури учнів різного віку, вдосконалено концепцію безперервної екологічної освіти в Україні, апробовано різноманітні форми екологічної освіти та ви-

ховання учнів на уроках і в позаурочний час. Результати досліджень апробувалися на конференціях і семінарах, у т.ч. міжнародних /Англія, Швейцарія/. Видано програму "Основи екології" /ІО-ІІ кл., 2,0 др. арк./, підготовлено рукописи: "Збірник екологічних задач", "Шкільний словник екологічних понять і термінів", а також матеріали до курсу "Екологія здоров'я".

Виконувачи тему "Оновлення змісту, форм і методів фізичного виховання дітей та учнівської молоді" /1991-1995 рр.; керівник к.п.н. М.Д.Зубалій/, авторський колектив підготував "Концепцію національної системи фізичного виховання дітей, учнівської і студентської молоді України", брав участь у розробці Закону України "Про фізичну культуру і спорт".

Спираючись на ідеї гуманізації, колектив дослідників теми "Організація навчально-виховного процесу в дошкільних закладах" /1991-1995 рр.; керівник к.п.н. З.П.Плохій/ розробив й апробував різноманітні форми, методи та прийоми роботи з дітьми, що спираються на принципи самоцінності й унікальності дитячої особистості, любові й поваги до неї. Зміст і методика інтелектуальної, ігрової, зображувальної, трудової, музичної діяльності дошкільників визначається на засадах особистісно-діяльнісного підходу до виховання дитини.

З теми "Гармонізація сімейного виховання в нових соціально-економічних умовах" /1992-1995 рр.; керівник к.п.н. В.Г.Постовий/ аналізувалися питання родинного виховання дітей в українській сім'ї, визначалися основні шляхи взаємодії школи і сім'ї в сучасних умовах, формування педагогічної культури батьків. Підготовлено пропозиції щодо проведення Міжнародного року сім'ї, до програми "Діти України", розроблено уроки "Роде наш красний", видано програму "Підготовка домашніх вихователів" /1,5 др.арк./, посібник "Сучасна сім'я і її педагогіка" /5,0 др. арк./.

Певні результати досягнуто у нещодавно започаткованому дослідженні "Педагогічні умови гуманізації процесу виховання дітей з відхиленнями в поведінці" /1994-1998 рр.; керівник к.п.н. В.М.Оржехівська/. Визначено шляхи створення системи профілактики відхилень у поведінці підлітків, куди увійшли: порівняльні характеристики дітей різного віку і статі, оптимальні шляхи взаємодії класного керівника, вчителя, батьків та учнів з питань профілактичної та діагностико-корекційної роботи з важковиховуваними підлітками.

Напрямок "Педагогічні основи трудового становлення і професійного самовизначення учнівської молоді" /керівник акад. В.М.Мадзигон/.

З теми "Диференціація трудової підготовки учнів у різних типах загальноосвітніх навчально-виховних закладів" /1993-1995 рр.; керівник к.п.н. Г.Є.Левченко /розроблено для учнів 8-9 класів зміст трудової підготовки з окремих профілів. Підготовлено рукописи навчального посібника "Радіоелектроніка у 8-9 класах", методичні рекомендації "Тести як засіб визначення якості знань, умінь і навичок учнів з трудового навчання".

У процесі розробки теми "Педагогічні основи трудового виховання і профорієнтації учнівської молоді в сучасних умовах соціально-економічного розвитку України" /1992-1995 рр.; керівник к.п.н. М.П.Тименко та ін./ обґрунтовано структуру та зміст профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю, визначено шляхи формування у школярів професійно значущих якостей. Ці результати відображено в опублікованому посібнику "Основи вибору професії" /Ю.О.др.арк./.

Розроблено концепцію профорієнтації учнівської молоді в умовах ринкової економіки, програму курсу "Людина і світ професій" для 10-11 кл.

Відділення дидактики, методики та інформаційних
технологій в освіті

У звітному році членами Академії, а також співробітниками наукових структур, віднесених до складу Відділення, досліджувалось 38 тем з чотирьох наукових напрямів: теоретико-методологічні основи педагогічної і психологічної наук – І; теоретичні і методичні засади формування змісту загальної середньої освіти – 3; науково-методичне забезпечення навчального процесу в загальноосвітній школі – 30; дидактичні проблеми інформатизації освіти – 4. Сім із цих тем у 1994 році завершено, дослідження інших триває.

Основні наукові результати досліджень, завершених у 1994 році

З теми "Теоретичні і методологічні засади гуманітаризації національної освіти України" /1993–1994 рр.: акад. С.У.Гончаренко, к.п.н. Ю.І.Мальований /обгрунтовано педагогічну сутність гуманітаризації освіти як основоположного принципу її розбудови, що визначає основні підходи до формування нової освітньої ідеології, утверджуючи реабілітацію духовного в освіті, спрямовуючи освітній процес на виявлення і всебічне культивування здібностей кожного учня. З'ясовано визначальні напрями гуманітаризації змісту освіти, організації навчального процесу у загальноосвітній школі, окремі аспекти гуманітаризації виховання школярів. Створено й опубліковано проект концепції гуманітаризації загальної середньої освіти; за матеріалами дослідження підготовлено серію статей, що вийшли, а також готуються до друку у науково-педагогічних виданнях.

В основному завершено опрацювання концептуальних засад /мета, завдання, основоположні підходи до відбору навчального змісту і його реалізації в програмах/ загальноосвітньої підготовки учнів середньої школи. Розроблено концепції особистісно орієнтованої

системи початкового навчання /акад. О.Я.Савченко/, шкільної математичної освіти /акад. М.І.Шкіль, д.п.н. З.І.Слепкань, к.п.н. М.І.Бурда та ін./, біологічної освіти /к.п.н. Е.В.Шухова/, світоглядної освіти школярів /чл.-кор. АПН Р.А.Арцішевський/. На основі опрацьованих раніше концептуальних засад навчання мов у загальноосвітній школі створено цілісну концепцію шкільної мовної освіти в Україні, яка включає концепції шкільної освіти з рідної мови, з державної мови України, з мов національних меншин України /наук. кер. член-кор. АПН О.М.Білясв/. Розроблено також концепцію вивчення української мови як державної, що охоплює період навчання від дитсадка до вищого навчального закладу /член-кор. АПН Л.І.Мацько та ін./. Разом із широко апробованими і вдосконаленими у звітному році концепціями шкільної літературної, фізичної, хімічної, історичної, географічної освіти вони можуть розглядатися як науково-теоретичне підґрунтя для формування нового змісту загальної середньої освіти в Україні /тема "Оновлення змісту шкільної освіти на основі його гуманітаризації". 1993-1994 рр./.

За результатами опрацювання теми "Науково-методичне забезпечення диференційованого навчання хімії та біології в школі" /1991-1994 рр.; керівники д.п.н. Н.М.Буринська, к.п.н. Е.В.Шухова/ підготовлено і видано варіанти навчальних програм з хімії для загальноосвітньої школи, розроблено програму базового курсу біології для 6-9 класів, з'явлено два і підготовлено до видання один підручник з хімії та один з біології для середньої школи, три посібники для вчителів.

Досліджено педагогічні підходи до визначення педагогічно доцільних типів загальноосвітніх навчальних закладів в нинішніх умовах розвитку української освітньої системи. Здійснено дидактичну характеристику таких закладів, з'ясовано особливості організації

навчального процесу в них /тема "Дидактичні основи системи загальноосвітніх навчальних закладів", 1991-1994 рр.; к.п.н. Ю.І.Мальований, к.п.н. Л.Л.Момот, к.п.н. Л.О.Голік /.

Як один з етапів реалізації концепції шкільної літературної освіти завершено оновлення структури і змісту підручника з української літератури для 10 класу, який вийшов друком у нинішньому році /тема "Реалізація концепції методики вивчення української літератури в середній загальноосвітній школі", 1993-1994 рр.; акад. О.Р.Мазуркевич, акад. П.П.Хропко/, створено новий підручник з російської літератури для 5 класу /тема "Зміст і структура підручника з російської літератури для 5 класу", 1990-1994 рр.; к.п.н. Л.А.Сімакова/.

Водночас здійснювалось дослідження структури і змісту підручника нового покоління з української літератури для десятикласників. Розроблено принципи періодизації українського літературного процесу у XIX-XX століттях, відібрано твори для вивчення в школі, визначено обсяг навчального матеріалу для освоєння учнями 10 класу. Написано шість розділів цього підручника /акад. П.П.Хропко/.

Результати досліджень перехідних тем

У процесі опрацювання теоретичних і методичних засад змісту загальної середньої освіти обґрунтовано рівні конструювання цілісного змісту природничо-наукової освіти, сформульовано методологічні принципи формування інтегрального образу природи у процесі шкільного навчання, які реалізовано у створеному навчальному посібнику з інтегрованого курсу "Довкілля, 6", рукопис якого підготовлено до друку /тема "Інтеграція змісту природничо-наукової освіти в середній школі", 1993-1998 рр.; керівник чл.-кор. АПН В.Р.Ільченко/.

З теми "Проблеми формування змісту освіти в середньому загальноосвітньому навчальному закладі гуманітарного спрямування" /1993-

1997 рр.; керівник к.п.н. Л.О.Голік / розроблено концептуальні підходи до формування змісту природничо-математичної освіти в середніх навчальних закладах гуманітарного спрямування, створено концепцію гімназії як одного з таких закладів, укладено навчальні програми з предметів природничо-математичного і гуманітарного циклів.

Проведено суттєву роботу з науково-методичного забезпечення навчального процесу в загальноосвітній школі. Йдеться передусім про підготовку оновлених і створення нових підручників і навчальних посібників для української школи, а також методичних посібників для вчителів. Зокрема, створено і видано нову читанку для I класу трирічної початкової школи "Первоцвіт" /акад. О.Я.Савченко, к.п.н. Н.Ф.Скрипченко/, доопрацьовано й перевидано буквар для шкіл з російською мовою навчання /чл.-кор. АПН М.С.Вашуленко, к.п.н. Н.Ф.Скрипченко/, підручники з читання для 3 і 4 класів /акад. О.Я.Савченко, к.п.н. Н.Ф.Скрипченко, Н.М.Волошина/, навчальні посібники з письма для I класу /О.Ю.Прищепа/, видано навчальний посібник для I класу з художньої праці "Пензлик-веселкарик"/к.п.н. В.П.Тименко / / тема: "Науково-методичне забезпечення реалізації концепції національної школи першого ступеня" 1990-1995 рр., керівник чл.-кор. АПН М.С.Вашуленко/.

Вийшли друком навчальний посібник з історії України для 8-9 кл. /тема "Науково-методичне забезпечення вивчення курсу історії України в школі", 1990-1995 рр.; д. іст.н. М.М.Лисенко/, підручник з географії України для 9 кл. /к.геогр.н. А.Й.Сиротенко та ін./, методичний посібник "Екологічне виховання учнів у процесі дослідницької роботи" /к.п.н. Г.П.Пустовіт/. Завершено підготовку рукописів нового підручника з географії світу /к.п.н. В.П.Корнєєв, к.п.н. Л.І.Круглик та ін./, підручника "Світ людини" та хрестоматії до нього для навчальних закладів з поглибленим вивченням соціально-

гуманітарних предметів /В.М.Поздняков та ін. /, а також рукопису методичного посібника "Форми навчання географії в школі" /тема "Науково-методичне забезпечення реалізації змісту шкільної географічної освіти", 1991-1995 рр./.

Ряд нових результатів одержано в дослідженні науково-методичних засад диференціації навчання математики /1991-1995 рр.; керівники акад. М.І.Шкіль, к.п.н. М.І.Бурда/ та фізики /1991-1995 рр.; керівники: акад. С.У.Гончаренко, д.п.н. О.І.Бугайов / у середніх загальноосвітніх навчальних закладах. Обґрунтовано структуру і зміст поглибленого курсу геометрії, розроблено методичну систему навчання геометрії, орієнтовану на різні рівні засвоєння навчального матеріалу, досліджено змістовий, операційний та мотиваційний компоненти курсу алгебри і початків аналізу як цілісної системи для поглибленого вивчення у старшій школі. Результати дослідження реалізовано у підручнику "Алгебра та початки аналізу, II" /акад. М.І.Шкіль та ін./, навчальному посібнику "Геометрія, 9" /к.п.н. М.І.Бурда та ін./ для класів з поглибленим вивченням математики, які видані масовим тиражем у 1994 р. Розроблено програму систематичного курсу фізики для ІО-ІІ класів середньої школи з профільним навчанням /д.п.н. О.І.Бугайов та ін./. Створено і видано нові навчальні посібники "Фізика, ІО" для шкіл III ступеня, гімназій і класів гуманітарного профілю /акад. С.У.Гончаренко/, "Фізика. Астрономія, 7" /д.п.н. О.І.Бугайов та ін./.

Продовжено теоретико-експериментальні дослідження системи інтенсивного навчання української і російської мов у середній школі /1990-1995 рр.; керівник чл.-кор. АПН О.М.Білясв/ та змісту навчання української і рідної мов у школах національних меншин /1992-1995 рр.; к.п.н. Н.В.Бондаренко та ін./. Створено нові курси рідних мов /української і російської / для ІО-ІІ класів, доопрацьовано програми з української і російської мов для 5-9 класів. Підго-

товлено до видання як стабільні підручники "Рідна мова" та "Українська мова" для 9 класу. Укладено програми з державної мови для 3 класу шкіл з угорською мовою навчання /К.З.Повхан/, з польської мови для 3-4 класів шкіл з польською мовою навчання /Ю.С.Войцехівський/, з румунської мови для 4 класу шкіл з румунською мовою навчання /Р.І.Антонюк/.

На основі розроблених у попередні роки концептуальних підходів до навчання іноземних мов у школі підготовлено рукописи підручників з англійської мови для 3 і 9 кл. / д.п.н. В.М.Плахотник, к.п.н. Т.К.Полонська/, з французької мови для 8 кл. /О.Т.Тимченко/, з німецької мови для 6 класу /Н.П.Басай/, з іспанської мови для I класу /В.Г.Редько/ /тема "Система навчання іноземних мов у загальноосвітній школі", 1991-1995 рр.; керівник д.п.н. В.М.Плахотник/.

За результатами досліджень проблеми навчання школярів усного мовлення іноземною мовою на основі письма /1993-1998 рр.; керівник к.п.н. Р.Ю.Мартінова /створено оригінальний підручник з німецької мови для початкової школи /книга I/ та книга для читання до нього.

Нові результати здобуто у дослідженні процесу зародження і становлення методики української літератури /1993-1998 рр.; акад. О.Р.Мазуркевич /. Зібрана і розкрита в концепції науково-педагогічна спадщина української словесності. За результатами дослідження підготовлено нові розділи монографії, опубліковані в кількох номерах журналу "Рідна школа" під загальною назвою "Науково-педагогічна та літературна спадщина української словесності в концепції національної освіти".

Тривали дослідження дидактичних проблем комп'ютеризації освіти. Розроблено алгоритмічні основи організації моделюючих програмних засобів, з'ясовано шляхи інтелектуалізації використання комп'ютерних засобів на заняттях з креслення в середній школі та пе-

дагогічному вузі. Підготовлено методичні рекомендації щодо використання комп'ютерних педагогічних засобів на заняттях з креслення у вищій школі. Створено комп'ютерні навчальні програми з екологічної освіти школярів. Визначено зміст і структуру вдосконаленого навчального посібника "Основи інформатики та обчислювальної техніки" для загальноосвітньої школи /теми "Застосування принципів моделювання в комп'ютерних засобах навчання", 1993-1995 рр., та "Зміст і структура навчального посібника з основ інформатики й обчислювальної техніки для середньої школи" /1993-1995 рр.; керівник чл.-кор. АПН А.Ф.Верлань/.

Проміжні результати дослідження нових інформаційних технологій у змісті освіти і методиках навчання /1993-2000 рр.; керівник чл.-кор. АПН М.І.Жалдак / та проблем формування творчої активності школярів у процесі навчання основ інформатики /1993-1995 рр.; керівник к.п.н. В.Д.Руденко /відображено у завершених у нинішньому році рукописах посібників для вчителів "Нові інформаційні технології навчання" /чл.-кор. АПН М.І.Жалдак та ін./, "Вивчення мови Асемблер" /к.п.н. О.І.Мороз, к.т.н. Л.П.Лобанов/, "Розв'язування геометричних задач з використанням комп'ютера" /П.А.Ротасенко/. Розроблено пакет педагогічних програмних засобів "Арифметика цифрових ЕОМ" /к.п.н. В.Д.Руденко та ін./, створено бібліотеку програмних засобів для IBM - сумісних комп'ютерів /М.О.Патланжоглу/.

Відділення психології, вікової фізіології та дефектології

Наукова діяльність відділення визначалась "Тематичним планом науково-дослідної роботи" АПН України та соціальними замовленнями і була спрямована на розробку таких актуальних проблем: теоретико-методологічні основи психологічної науки; проблеми взаємодії людини з життєвим середовищем; методологічні засади і прикладні проблеми політичної психології; психологічні основи реалізації концеп-

ції виховання підростаючих поколінь суверенної України; психологічне забезпечення процесу навчання в загальноосвітній школі; проблеми психологічної діагностики; теоретичні та прикладні проблеми розвитку психофізіології; психологічні основи творчості та інноваційної діяльності; теоретичні та методичні засади розвитку дефектології в Україні.

Науковий пошук дійсних членів і членів-кореспондентів відділення, науковців інститутів психології та дефектології, центру політичної психології був спрямований також на вирішення ряду таких важливих практичних завдань, як: психологічна реабілітація дітей, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; діагностика і корекція різних відхилень у поведінці; науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби в системі освіти; виконання замовлень організації Міністерства освіти України тощо.

У звітному році науковцями відділення виконувалося 75 дослідних тем, 4 з яких завершено.

Основні наукові результати досліджень, завершених у 1994 році

У результаті теоретичного дослідження "Онтогенетичні особливості розвитку підростаючої особистості як суб"єкта психічної активності" /1991-1994 рр.; керівник к.пс.н. В.О.Татенко / з'ясовано специфіку рушійних сил самоактивності особистості та внутрішніх суб"єктних детермінант психічного розвитку; визначено мотиваційні механізми і критерії, за якими оцінюються прояви суб"єктної активності в онтогенезі. Особливу увагу приділено розкриттю евристичного значення категорії вчинку, як способу існування і прояву суб"єктних якостей людини на різних етапах онтогенезу та розвитку. Підсумком дослідження є рукопис колективної монографії "Суб"єкт психічної активності в онтогенезі" /8,0 др. арк./.

З теми "Гуманістичні засади побудови змісту і форм освіти в незалежній Україні" /1992-1994 рр.; керівник д.пс.н. Г.О.Балл/ проаналізоване філософське обґрунтування розбудови освіти та визначено зміст поняття про її гуманізацію; показано залежність стратегії педагогічної діяльності від гносеологічних та ідейно-ціннісних засад освіти; визначено принципи узгодження ціннісного плюралізму із формуванням громадянськості спрямованості особистості; проаналізовано сутність пізнавальної складової духовності. У рамках аналізу етнокультурних аспектів гуманізації освіти показано подібність механізму формування психіки на індивідуальному і суспільному рівнях, охарактеризовано співвідношення загальнолюдських і етнічних закономірностей у становленні і розвитку психічних процесів; розкрито специфіку вираження гуманістичних засад /зокрема, в сфері освіти/ у межах різних культур, проаналізовано історико-культурні передумови становлення в Україні гуманізованої освіти. Результати дослідження оформлено в методичному посібнику "Психолого-педагогічні проблеми гуманізації освіти".

З проблеми науково-методичного забезпечення психологічних служб у звітному році завершені дослідження з теми "Психолого-педагогічна профілактика та корекція порушень у поведінці неповнолітніх" /1991-1994 рр.; керівник к.пс.н. В.Ф.Маценко/. Встановлено, що відхилення у поведінці неповнолітніх обумовлені комплексом соціальних, економічних та інших причин, тому їх профілактика та корекція повинні включати знання причинно-наслідкового механізму відхилення, проводитися із залученням сім'ї, школи, громадських організацій, з урахуванням особистісного потенціалу неповнолітнього. Підсумкові результати оформлено в рукопису методичного посібника "Діагностика та корекційна робота шкільного психолога".

З теми "Психологічні фактори та механізми корегуючого впливу

в психологічному консультуванні" /1991-1994 рр.; керівник З.Г.Хисарчук /визначено теоретичні поняття, що є ключовими для даного дослідження /"психологічне консультування", "психокорекція", "психотерапія", "консультативний діалог", "внутрішній діалог клієнта", "психотерапевтичний потенціал клієнта" тощо/; проаналізовано теоретичні підходи до питання про механізми корегуючого впливу в психологічному консультуванні і психокорекції; розглянуто основні етапи діалогу між консультантом і клієнтом в психологічному консультуванні, характер зв'язку між особливостями діалогу консультанта і клієнта в психологічному консультуванні за результатами цього процесу; виділено основні типи проблем клієнтів і розглянуті можливості існуючих психотехнік для роботи з ними; встановлено можливості застосування технік когнітивно-поведінкового та екзистенціально-гуманістичного напрямків "психотерапії" стосовно виявлених типів уражень особистісного "Я" старших підлітків; досліджено процес смислової трансформації свідомості клієнта у ході психотерапевтичної сесії. За результатами досліджень підготовлено рукопис методичного посібника "Психологічне консультування".

Результати досліджень перехідних тем

Напрямок "Розвиток методології і теорії психологічної науки"
 учбові керівники: акад. В.А.Роменець, чл.-кор. М.В.Костищук/.

З теми "Психологія в Україні в системі вітчизняної культури" 1991-1995 рр.; керівник акад. В.А.Роменець / проведени історико-психологічні дослідження процесу зародження та розгортання психологічної думки в Україні в різні періоди її історії: Київська Русь, XII-XV ст., кінець XIX ст. /Київська духовна академія/, Срібна доба /кінець XIX - початок XX ст. / , 20-30 роки XX століття.

Основними підходами до реалізації історико-психологічного дослідження визнані: порівняльно-описовий, історико-документальний, онтологічно-орієнтований.

Розкрито та обґрунтовано особливості зародження та формування психологічної науки як самостійної наукової дисципліни у світовій культурі. Особлива увага приділена аналізу психологічних поглядів діячів вітчизняної культури та їх тлумаченням психічних явищ на формування тенденцій розвитку психологічної науки в цілому.

З теми "Історична психологія українського народу" /1992-1995 рр.: керівник акад. В.А.Роменець /визначено основні методи історичної психології - метод філософського розуміння /германевтика/ та метод психологічного розуміння /психогерманевтика/. Результати дослідження показали значні зрушення в національній самосвідомості громадян України в перехідний період держави; з'ясовано суперечливість психологічних процесів, які відбуваються в масовій свідомості громадян України; сформульовано основоположні проблеми щодо формування психологічного світосприймання в етногенезі українців і особливостей побутування психологічних стереотипів /звичаєвості/ у формуванні світогляду й поведінкових настанов; проведено широке історіографічне та історико-психологічне дослідження проблеми розвитку особистості як суб'єкта етносу. .

Науковим здобутком досліджуваних тем стало проведення конференції, що розглянула теоретико-методологічні основи і концептуальні підходи в становленні історичної психології, а також питання особистості певної історичної епохи, класів, народів, націй в різні історичні періоди. Видано науковий збірник матеріалів, що вмістив доробки вчених з історії та історичної психології "Особистість і народ: погляд історичної психології".

У результаті пошукового теоретичного дослідження з теми "Мето-

дологічні і теоретичні проблеми української психологічної науки" /1993-1996 рр.; чл.-кор. М.В.Костицький / визначено методологічні підходи пізнання генези психіки та закономірності діяльності і поведінки індивіда в процесі становлення його особистісних якостей, вицленено психологічну систему знань, що трактується як триєдність теорії, логіки і методу.

З теми "Соціально-психологічні механізми становлення суб"єктності особистості" /1993-1996 рр.; керівник д.філос.н. В.Т.Циба/ встановлено, що особистість, як юридична особа, здійснює і регулює свої взаємовідносини за допомогою комплексу соціальних настанов рекомендаційно-нормативного характеру, в числі яких формальні /законодавство, кодекс цивільного права, біблійські заповіді тощо/ й неформальні /традиції, правила поведінки тощо/ та комплексу детермінант цілеспрямованої діяльності - біо-, психо- і соціогенних потреб, задоволення яких обумовлюється системою мотивів.

З теми "Психологічні основи розвитку довільності поведінки особистості" /1991-1995 рр.; керівник д.пс.н. І.Д.Бех/ розкрито психологічну природу спонукання в довірчій регуляції школярами власної поведінки, корекційні прийоми нейтралізації проявів агресивної поведінки молодших школярів; розроблено та апробовано методики дослідження рівня морально-виховного розвитку старшокласників, психологічних умов корекції агресивної поведінки молодших школярів. Публіковано статті в педагогічних журналах з питань формування довільності поведінки школярів.

Напрямок "Психологічні проблеми взаємодії людини з життєвим середовищем" /керівники: акад. Є.Г.Гончарук, акад. О.В.Киричук/.

У межах цього напрямку розроблялося 10 тем, центральною проблемою, яка об'єднує дослідження, є взаємодія успадкованого і набутого, ментальності індивіда та його енергоінформаційного психічного поля, що є результатом вибірок природного, предметного і соціоку-

льтурного довкілля.

У процесі дослідження теми "Антропоєкологічні та психологічні проблеми розвитку здорової дитини" /1994-1998 рр., керівник д.м.н. В.Д.Дзигловий/ виявлено чинники, що обумовлюють якнайповніше фізичне благополуччя у розвитку дитини; розроблено й апробовано методи, що дозволяють отримувати достовірну інформацію про стан соціального розвитку дитини середнього і старшого дошкільного віку, рівень соціально-психологічного благополуччя у стосунках з метою подальшого опрацювання методів оперативного і якісного впливу на відхилення у процесі соціалізації, корекції соціальних умов, у яких проходить їх життєдіяльність.

Центральним у дослідженні теми "Психологічні умови та механізми формування свідомого ставлення до природно-предметного середовища свого життя" /1994-1995 рр., керівник к.пс.н. О.В.Рудоміно-Дусяцька/ було визначення змісту поняття "предметно-природне середовище", його структурний та функціональний аспекти. Проаналізовано й узагальнено результати вітчизняних і зарубіжних досліджень з психологічних проблем взаємодії людини із природно-предметним середовищем; виявлено наявність специфіки у когнітивному, емоційному та поведінковому компонентах такої взаємодії; визначено рівні та об'єкти середовища в залежності від поведінки людини відносно них.

З теми "Шляхи оптимізації психологічних впливів соціокультурного середовища на духовний розвиток особистості" /1994-1997 рр., керівник Ж.М.Козак /виділено загальнопсихологічні та екопсихологічні складові понять "соціокультурне середовище", "інформаційний простір"; визначено психологічний статус терміну "духовність" і зміст поняття "духовний розвиток"; встановлені найбільш важливі характеристики функціонування засобів масової комунікації як складової соціокультурного середовища, параметрів інформаційно-культурних потреб особистості.

З теми "Особистість і середовище: набуття та використання життєвого досвіду" /1991–1995 рр., керівник акад. О.В.Киричук/ проведено дослідження індивідуального досвіду учня, взаємодії цього досвіду з такими складовими, як ментальність, життєва активність, саморозвиток. Уточнено і поглиблено зміст вихідних понять, закономірностей взаємодії духовного розвитку індивіда та його зовнішнього життєвого простору: дух, духовність, духовний розвиток; внутрішні передумови духовного розвитку; індивідуальний ментальний простір; енергоінформаційне психічне поле; сензитивні періоди розвитку, життєва активність індивіда; стратегії підтримки духовного розвитку людини; гуманітаризація життєвого простору; функції індивідуального досвіду в духовному розвитку.

Вичленено аспект дослідження з проблеми "Онтологічні уявлення як фактор формування контекстної орієнтації особистості" /1994–1998 рр., керівник В.С.Щербаків/. У результаті теоретичного аналізу розроблена концепція та когнітивна схема контекстної орієнтації; уточнено зміст онтологічних уявлень /особливості відношень до Всесвіту, людей, живої та неживої природи тощо /.

З теми "Вплив радіоекологічного середовища на життєдіяльність людини" /1993–1996 рр., акад. Є.Г.Гончарук/ розроблена оригінальна схема та методи гігієнічної оцінки впливу на людину комплексу шкідливих факторів; дана кваліфікована оцінка стану навколишнього середовища Київського регіону та стану здоров'я населення з 5 до 15 років після аварії на ЧАЕС; розроблено та впроваджено комплекс профілактичних заходів.

Продовжувалося лонгітудне дослідження з теми "Особливості психічного розвитку дітей, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи /зокрема тих, що народилися у 1986 р./" /1993–2004 рр., керівник к.пс.н. С.Г.Москвичов/ по вивченню загального стану здоров'я як показника життєвої активності; перебігу психічних проце-

сів; емоційних переживань; моральних цінностей та самосвідомості; соціально-психологічних проявів дітей Чорнобильської зони, порівнюючи з дітьми чистого оередовища. Результати емпіричних досліджень занесено до банку даних, створеного в системі управління реляційними базами даних *Fox Pro*, що дозволить в подальшому відслідкувати динаміку розвитку кожної дитини й здійснити порівняльний аналіз психічного розвитку і стану здоров'я у досліджуваних групах.

У звітному році вивчався досвід спеціалістів з близького і далекого зарубіжжя по роботі з людьми, що перенесли посттравматичний стрес. Для спеціалістів з організації науково-практичної допомоги у подоланні посттравматичних стресів розроблено нейропсихологічні методики для діагностики сенсомоторних координацій, впроваджено психокорекційну програму тощо /"Розвиток позитивної життєвої орієнтації у подоланні посттравматичних стресів", 1994-1997 рр., керівник к.пс.н. О.Г.Антонова-Турченко/.

У рамках досліджень з цього напрямку розроблялися теми "Взаємодія батьків і дітей на різних стадіях життєвого циклу" /1991-1996 рр., керівник к.пс.н. М.І.Алексєєва/, "Виникнення, розвиток та профілактика конфліктів у сумісній діяльності" /1991-1995 рр., керівник д.пс.н. Г.В.Ложкін/. У звітному році проведено вивчення психолого-педагогічних умов, динаміки форм і способів взаємодії батьків і дітей молодшого, підліткового і старшого шкільного віку; встановлено співвідношення стилів внутрісімейної взаємодії стосовно підлітків і старшокласників.

Вивчалися проблеми взаємозв'язку конфліктності в педагогічному та студентському колективах. Експериментально встановлені типи поведінки, що є детермінантами конфлікту; типові особливості інтерперсональної поведінки, що є ідентичними для кожної із досліджуваних груп; компоненти спілкування, що визначають офіційний

і неофіційний статус особи в контактній групі. Одержані результати дають можливість усвідомити причини незадоволеності міжособистісними стосунками та становитиме у колективі й корегувати той чи інший тип поведінки.

Напрям "Психологічні основи реалізації концепції виховання підростаючих поколінь суверенної України" / керівники: акад. О.В.Киричук, чл.-кор. В.К.Демиденко, д.пс.н. М.Й.Боришевський/.

У рамках цього напрямку розроблялося 4 теми.

З теми "Зміст, форми і методи підготовки майбутнього вчителя до морального виховання учнів /психолого-педагогічний аспект/" /1992-1995 рр., чл.-кор. В.К.Демиденко/ простежено особливості усвідомлення учнями мотивів поведінки в широкому її розумінні; сформульовано ряд оригінальних практичних рекомендацій стосовно морального виховання учнів та підготовки майбутнього вчителя до нього. На основі досліджень розроблено програму спецкурсу "Підготовка майбутнього вчителя до морального виховання учнів".

З теми "Розвиток самоактивності учнів в оволодінні суспільними цінностями у виховному процесі" /1991-1995 рр., керівник д.пс.н. М.Й.Боришевський/ завершено розробку теоретичних основ дослідження, визначено критерії прояву самоактивності в реальній поведінці учнів різного віку; з'ясовано психологічні механізми й закономірності розвитку та реалізації суб'єктивних можливостей учнів у виховному процесі як умови творчого оволодіння суспільними цінностями. Зібраний матеріал дає змогу запропонувати класифікацію способів оволодіння учнями суспільними цінностями, технологію застосування цих способів до конкретних проявів самоактивності у реальній життєвій ситуації, а також в експериментально створених ситуаціях.

При дослідженні теми "Психологічні основи просторово-часо-

вої організації переконуючих впливів" /1991-1995 рр., керівник к.пс.н. М.М.Слюсаревський/ вперше в умовах аудіовізуальної комунікації простежено різноманітні прояви так званих порядкових ефектів переконуючого впливу. На основі виявлених закономірностей розроблено психологічно обґрунтовані стратегії просторово-часової поведінки дискусантів /наприклад, учасників теледебатів тощо / у типових комунікативних ситуаціях.

З теми "Особистісні детермінанти результативності учіння" /1994-1996 рр., керівник к.пс.н. М.Т.Дригус / здійснено аналіз теоретичних і експериментальних розробок у вітчизняній та зарубіжній психології з проблеми особистісних детермінант навчальної діяльності; розроблено концептуальний підхід до їх дослідження; визначено детермінантний ряд та методичні шляхи дослідження.

Напрямок "Психолого-педагогічні засади навчання підростаючого покоління в сучасних умовах" /керівники: чл.-кор. С.Д.Максименко, чл.-кор. Е.Л.Носенко, д.пс.н. Т.О.Балл, д.пс.н. Ю.І.Машбиць /

У межах напрямку розроблялося 12 тем, у звітному році одну завершено;

З теми "Шляхи удосконалення концептуальних знань і формування когнітивних структур особистості " /1993-1998 рр., чл.-кор.Е.Л.Носенко/ обґрунтовано підхід до упорядкування концептуальних знань поняття "картина світу"; з'ясовано гуманізауючий та інтегруючий потенціал "картини світу" в змісті освіти на різних етапах навчання; запропоновано класифікацію когнітивних парадигм та актів пізнання з урахуванням психологічних особливостей розвитку пізнавальних можливостей людини.

З теми "Принципи і критерії психологічної організації навчання як засобу формування і саморозвитку суб'єкта учіння" /1990-1995 рр., керівник чл.-кор. С.Д.Максименко

виділено чотири принципи /принцип аналізу за одиницями;прин-

цип історизму; генетичний принцип; принцип моделювання, проектування психіки в особливих умовах /і логіко-операційні процедури побудови учбового змісту /логіко-психологічний аналіз наукового знання, теоретичний аналіз змісту, дидактичний аналіз і методичне оформлення спроекційованого учбового змісту /, розроблено критерії та технологію психологічної організації навчання; визначено розвивальні можливості навчальних задач, побудованих за діалоговим принципом та індивідуальних особливостей суб'єктивізації учбового змісту; розроблено методики розвиваючого ефекту учіння школяра за різних типів стилю педагогічної діяльності вчителя. На цій основі побудовано експериментальні посібники для молодших школярів і макет експериментального посібника для студентів.

З теми "Психолого-педагогічні основи диференціації навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі" /1989-1995 рр., керівник д.пс.н. Ю.З.Гільбух/ встановлено, що психолого-педагогічна система диференційованого навчання, яка побудована на поєднанні покласної і внутрікласної диференціації учнів у відповідності з актуальним рівнем їхніх розумових здібностей, є ефективним засобом забезпечення гармонійного всебічного розвитку індивідуальності школяра і учнівських колективів. При цьому відбуваються глибокі структурні зміни в пізнавальній діяльності і моральній сфері школярів. Хід експерименту показав, що в обох сферах існують великі резерви, які не можуть бути використані за традиційної організації навчально-виховного процесу /тобто в так званих змішаних класах/.

З проблем психологічного забезпечення інформатизації освіти розроблялося 4 теми: "Теорія і технологія проектування нових інформаційних технологій навчання" /1991-1995 /; "Психологічний аналіз нових інформаційних технологій навчання" /1991-1995 / та "Психолого-педагогічні основи підготовки педагогів до використання НІТН

у навчальному процесі і розробки педагогічних програмних засобів" /1991-1995, керівник д.пс.н. Ю.І.Машбиць/. У результаті проведених досліджень розроблено теоретичні засади проектування навчальних систем; визначено місце НІТН у навчальному процесі, роль учителя в навчанні за цими технологіями і вимоги до його професійної підготовки; проаналізовано основні напрями використання засобів інформатизації як об'єкта засвоєння і засобів діяльності; визначено основні наукові проблеми, необхідні для успішної інформатизації освіти, розроблено стратегії їх дослідження.

З теми "Психологічні механізми суб'єктної регуляції процесу учіння" /1993-1996 рр., керівник к.пс.н. В.М.Титов/ розкрито закономірності розвитку образу особистісного суб'єкта діяльності в контексті різних історичних культур; проаналізовано роль цілей та мотивів у процесі самовизначення суб'єкта діяльності.

З теми "Психологічні фактори становлення вчителя як суб'єкта педагогічної комунікації" /1993-1996 рр., керівник к.пс.н.С.О.Мушатов /запропоновано концептуальний підхід до психологічного змісту та онтологічного значення педагогічної комунікації; визначено систему психологічних вимог до мотивації інструментальної підготовки вчителя як суб'єкта педагогічної комунікації та імпліцитні очікування учнів щодо професійно-значущих якостей його особистості.

З теми "Теоретико-методологічні засади проектування, побудови і оцінювання підручників" /1992-1995 рр., керівник к.пс.н. А.В.Фурман/ на підставі вивчення теорії, методології, технології і практики інноваційних систем навчання /модульно-розвиваючої, проблемно-діалогічної, модульно-генетичної/ розроблено концептуальні засади розвиваючого підручника; охарактеризовано психолого-дидактичні особливості його проектування і створення; конкретизовано функції ілюстративного матеріалу в реалізації розвиваючої функції підручника.

теми "Психологічні чинники оптимізації управління середньою освітою" /1992-1996 рр., керівник к.пс.н. Л.М.Карамушка/ досліджено рівень сформованості психологічної готовності керівників середньої освіти до управління: виявлено недостатність у структурі готовності компонентів, пов'язаних з психологічним рівнем аналізу управління /прийняття управлінського рішення, комунікацією, впливом на людей, врахуванням в процесі управління потреб, інтересів працівників тощо/. Розроблено комплекс методик для виявлення рівня гуманістичної орієнтації управлінського процесу в системі середньої освіти, особливостей прийняття керівниками управлінських рішень; вивчено та проаналізовано деякий зарубіжний досвід психологічного забезпечення управління освітянськими закладами.

Напрямок "Теоретико-методологічні основи психологічної діагностики" /керівники: чл.-кор. Л.Ф.Бурлачук, д.пс.н. Ю.З.Гільбух /

У рамках цього напрямку розроблялося 4 теми.

З теми "Психологічна діагностика особистісних особливостей і рівня інтелектуального розвитку" /1991-1995 рр., чл.-кор. Л.Ф.Бурлачук/ проаналізовано різні підходи до розуміння природи та структури інтелекту, визначено форми впливу і основні вимоги до конструювання тестів інтелекту. Підсумком дослідження є підготовка методичних рекомендацій щодо конструювання тестів інтелекту.

Пропонувалася робота по створенню банку психологічних методик з теми "Створення банку психодіагностичних методик для відстежування психічного розвитку учнів в умовах диференційованого навчання" /1992-1995 рр., керівник д.пс.н. Ю.З.Гільбух/.

З теми "Математичні моделі оцінки впливу фактора людини на процеси переробки інформації" /1993-1996 рр., акад. В.Ф.Прісняков/ досліджувалися питання, пов'язані з математичним моделюванням емоцій людини. Розроблено математичну теорію таких почуттів, як любов і страх. Обидві теорії пройшли апробацію на міжнародних конферен-

ціях у Москві та Брусалимі.

З теми "Діагностика і корекція процесу психічного розвитку особистості дитини у дошкільному віці" /1994-1997 рр., керівник к.пс.н. С.Б.Кулачківська / встановлено необхідність урахування перш за все соціальної ситуації розвитку дитини: коло її спілкування, особливості стосунків з дорослими та дітьми в сім'ї, дошкільній установі, з суспільством в цілому, а також рівень розвитку провідного та специфічно дитячих видів діяльності. У звітному році з теми дослідження здійснено теоретичне обґрунтування критеріїв визначення рівнів психічного розвитку дитини -дошкільника: його комунікативно-мовленнєвої діяльності, пізнавальної, емоційної, довільної сфери. Розроблено методики обстеження та аналізу розвитку молодших дошкільників.

Напрямок "Теоретичні та прикладні проблеми розвитку психофізіології в Україні" /керівники: акад. В.І.Скок, чл.-кор. В.І.Берзін, чл.-кор. А.М.Карпукіна/

За тематичним планом НДР АПН на 1994 рік у межах цього напрямку повинно було виконуватися 11 тем, фактично виконувалося 8 тем. Інші через відсутність фінансування тільки започатковані.

З теми "Психофізіологічні механізми оптимізації розумової діяльності людини" /1992-1995 рр., акад. В.І.Скок/ встановлено, що для покращання функціональної рухливості нервових процесів людини при монотонній операторській діяльності електростимуляція комірцевої зони масажу лобних зон шкіри та комп'ютерна гра більш ефективні, ніж пасивний відпочинок /віковий діапазон досліджуваних 18-24 роки/.

З теми "Дослідження і розробка експрес-методів діагностики та корекції психофізіологічного стану /ПКС/ дітей з метою підвищення ефективності навчання" /1992-1995 рр., керівник чл.-кор. А.М.Карпукіна/ визначено "групи ризику" серед учителів загальноосвітніх шкіл;

досліджено ефективність лазеропунктурної корекції ПФС; виявлено позитивні зміни в ПФС за показниками серцево-судинної, центральної нервової систем, моторики, електродермальних характеристик шкіри, функціональної рухливості нервових процесів, уваги, оперативної пам'яті. Розроблені ефективні корекційні заходи можуть мати практичне застосування для підвищення результативності навчання за рахунок оптимізації ПФС.

З теми "Методи і засоби психологічної та психофізіологічної діагностики тренування та розвитку видних психічних функцій особистості школяра" /1991-1996 рр., керівник к.пс.н. М.-Л.А.Чепа/ експериментально / на вибірці 300 учнів/ обгрунтовано доцільність та ефективність комп'ютерного тренування психічних функцій у молодшому шкільному віці. Сформовано блок основних діагностико-тренувальних методик і практично забезпечено їх комп'ютерне втілення. Проведено змістовну валідизацію розроблених методик.

Розпочато дослідження з тем "Моніторинг психофізіологічного забезпечення адаптації до навчально-виховного процесу в школі дітей, які народилися у Києві та Київській області до і після аварії на ЧАЕС" і "Психофізіологічні основи профвідбору та адаптації підлітків до професійного навчання спеціальностями електронної та радіоелектронної промисловості" /1994-1998 рр., керівник чл.-кор.

В.І.Березін/. У результаті розробки цих тем здійснено порівняльну оцінку психофізіологічного стану дітей, екологічних умов їх виховання і навчання та розроблено психофізіологічно обгрунтовані критерії профвідбору.

Здійснювалась експериментальна робота з діагностики профпридатності, розробки замкненого діагностико-корекційного комплексу та професійно-орієнтованих методик оцінки і корекції психофізіологічного стану /керівник чл.-кор. А.М.Карпукіна/. Через відсутність фі-

нансування не вдалося здійснити широкомасштабні дослідження. Проте проведено /за участю 106 курсантів/ моніторинг психофізіологічного супроводу навчального процесу підготовки військових спеціальностей, у ході якого застосовувалась лазеропунктурна корекція ПСС. За матеріалами досліджень 1993 року підготовлено рукопис навчального посібника "Моніторинг індивідуального ПСС дітей /на матеріалі зон суворого радіаційного контролю/".

Напрям "Психологічні основи творчості та інноваційної діяльності" /керівники: акад. В.О.Моляко, чл.-кор. Ю.Л.Трофімов/. Відповідно до тематичного плану НДР у звітному періоді розроблялося 7 тем.

З тем "Психологічні закономірності реалізації стратегії творчості та інноваційної діяльності школярів і студентів", "Психолого-педагогічні дослідження творчої обдарованості, стимулювання творчої діяльності та розробка діагностичних і навчальних технологій для розвитку талановитих дітей та молоді" /1992-1996 рр., керівник акад. В.О.Моляко/ планувалося розробити теоретичну концепцію творчого потенціалу особистості та методичні засоби по виявленню стратегій розв'язання творчих завдань, мотиви творчості школярів, особливості колективної творчості учнів; ставилося завдання розробити теоретичні та методичні засади дослідження творчого потенціалу особистості у різних видах діяльності і методичні засоби виявлення обдарованості у дітей дошкільного віку. Представлено нові структурні складові концепції творчої людини; розроблено спектр творчих завдань для використання їх з метою включення елементів системи КАРУС у навчальну діяльність учнів 1-3 класів. З другої теми проведено розробку теоретико-практичних засад дослідження обдарованих дітей дошкільного віку і здійснено лише апробацію варіантів методики Кеттла для визначення розумових здібностей дошкільників.

З теми "Психологічні проблеми комп'ютеризації інноваційної діяльності" /1994-1998 рр., чл.-кор. Ю.Л.Трофімов/ розроблено теоретичну концепцію та проведено "пілотажні" дослідження по виділенню психологічних факторів, які впливають на ефективність функціонування комп'ютерних систем. Підсумком досліджень є методичні рекомендації та більш детальна розробка методичних засобів, на основі яких буде проведена основна серія експерименту.

З теми "Психологічні механізми інтелектуальної обдарованості" /1993-1996 рр., керівник д.пс.н. М.О.Холодна/ виявлено специфіку діагностики інтелектуального і особистісного потенціалу, які не враховувалися за традиційного підходу до діагностики; з'ясовано перспективи розвитку методів ідентифікації у зв'язку з особливостями об'єкта аналізу; розроблено схему вимог до автоматизованого місця психолога-психометриста, використання якої дає змогу реалізувати комплекс завдань ідентифікації інтелектуальної обдарованості. Одержані дані підтвердили гіпотезу про специфічну структуру особистості інтелектуально обдарованих дітей та особливий тип рефлексії, притаманний обдарованим дітям.

У руслі попереднього дослідження з питань вивчення психологічних механізмів обдарованості в системі факторів креативності особистості розроблялися ще три теми, що об'єднували чотири основні типи обдарованості: інтелектуальний, художній, соціальний та технічний: "Психологічні закономірності соціальної обдарованості як детермінанти особистісного розвитку та креативної соціальної поведінки", "Діагностика інтелектуальних та емоційних компонентів у структурі художньої обдарованості", "Технічна обдарованість та її виявлення у старшокласників в умовах спеціалізованих навчальних закладів". У ході проведених досліджень визначено функції інтелектуального фактора в процесі створення художнього образу; почуття тембру як прояву емоційного компоненту в структурі музичної обдаро-

ваності; співвідношення інтелектуального та емоційного компонентів при сприйманні театрального мистецтва; з'ясовано психологічну специфіку варіантів стилю пошуку винаходів у сфері науки та техніки; поновлено пакет діагностичних методик для відбору абітурієнтів технічного ліцею.

Напрям "Психологічні засади і прикладні проблеми політичної психології" /керівники: чл.-кор. П.І.Гнатенко, к.пс.н. М.М.Слюсаревський/.

З теми "Теоретичні основи і методи вивчення етнічних компонентів масової політичної культури" /1994-1995 рр., чл.-кор. П.І.Гнатенко/ обґрунтовано можливість, доцільність та ефективність застосування діяльнісного підходу до аналізу та прогнозування особливостей функціонування етнічної свідомості як підґрунтя політичної культури народу. З метою виявлення впливу національної самосвідомості на формування масової політичної культури проведено соціологічні дослідження у різних регіонах України; здійснено розробку методів та методик виявлення міжетнічних та міжрегіональних розбіжностей в асоціативних зв'язках суспільної свідомості; розроблено методики аналізу етностереотипів і настанов та їх впливу на міжетнічну взаємодію у різних сферах суспільної свідомості.

З теми "Політико-психологічний моніторинг інформаційного простору України" /1993-1996 рр., керівник к.пс.н. М.М.Слюсаревський / уточнено концептуальні засади дослідження. Виходячи із сучасного філософського розуміння феноменів простору і часу, висунуто ідею створення реляційної теорії інформаційного простору, обґрунтовані її основи положення, що є альтернативними стосовно існуючих субстанціональних уявлень про інформаційний простір, розкрито діалектичний зв'язок просторових характеристик інформаційних процесів з часовими і, на цій основі, сформульовано тезу про час як універсаль-

льну міру інформаційного простору, його кількісний характер. Визначено комунікативні та перцептивні параметри, за якими буде вимірюватися інформаційний простір України у процесі моніторингових досліджень.

З теми "Науково-методичні основи аналізу і прогнозу соціально-політичних тенденцій у суспільно-політичному житті України" /1993-1995 рр., керівник к.пс.н. В.О.Васютинський/ визначено методологічні принципи соціально-психологічного аналізу політичної взаємодії державних інституцій, партій /рухів/ і широких верств населення; побудовано психосемантичну модель політичного світогляду українського суспільства; виявлено основні фактори, які сьогодні політично диференціюють населення України; визначені провідні позиції основних соціально-демографічних груп України у політико-семантичному просторі суспільства.

З теми "Політичне лідерство як об'єкт прикладного психологічного дослідження" /1993-1995 рр., керівник к.пс.н. П.Д.Фролов/ розроблено психо-семантичну методику вивчення структури сприйняття особистості політичного лідера; проведено її апробацію на вибірці близько 350 осіб; отримано факторні моделі іміджів яду відомих політичних діячів України; створено соціально-психологічну модель прийнятності для виборців іміджу кандидата у депутати Верховної Ради. Результати досліджень створили ґрунт для підготовки програми тренінгу "Імідж політичного лідера", яка апробована у Школі молодого політика при Міністерстві у справах молоді і спорту,

Напрямок "Науково-методичне забезпечення національної системи психологічних служб" /керівники: акад. В.Ф.Прісняков, акад. В.М.Синьов, чл.-кор. Т.С.Яценко /.

За тематичним планом науково-дослідної роботи АПН України з цього напрямку розроблявся 10 тем, дві з них завершено у звітному році.

З теми "Науково-методичні та організаційні основи психологічної служби системи освіти" /1991-1995 рр., керівник к.пс.н. В.В.Рибалка/ визначено основні засади особистісного підходу шкільного психолога до учнів /психологічна структура особистості, комплексні методи психодіагностичного обстеження, проблеми особистості та шляхи їх подолання/, а також вимоги до створення узагальненої варіативної моделі професійної діяльності шкільного психолога і шляхи ефективного застосування комплексної психодіагностики становища підлітка в структурі його взаємин; проаналізовано зміст роботи шкільного психолога з батьками підлітків; доопрацьовано комплекс методів психолого-педагогічної роботи, який дає змогу встановити тип виховання в сім'ї, особливості сімейного виховання підлітків.

З теми "Науково-методичні основи моніторингу особистості школяра та умов його розвитку" /1991-1995 рр., керівник к.пс.н. Л.Г.Терлецька/ здійснено вивчення соціально-психологічних, індивідуально-психологічних, особистісних та психофізіологічних факторів розвитку. Визначено основні методи моніторингу, проведена їх попередня апробація /ліцей № 175, СШ № 125/; розроблено теоретичну модель та апробовано програмні елементи ЄІС ПС, що дозволить проводити адресне надання необхідної інформації для працівників психологічної служби України.

У процесі реалізації методу активного соціально-психологічного навчання /АСПН/ проводився збір емпіричного матеріалу, що в подальшому стане підґрунтям теоретичних розробок /тема "Теоретико-методологічні засади групової психокорекції" /1994 - 1998 рр., чл.-кор. Т.С.Яценко/.

З теми "Механізми гармонізації особистісного розвитку та методів психологічної допомоги в критичних життєвих ситуаціях" /1994-1997 рр., керівник к.пс.н. Т.М.Титеренко / визначено процесуальні

характеристики життєвого світу дисгармонійної особистості в кризових ситуаціях; проведено діагностичне дослідження внутрішніх конфліктів з метою спостереження шляхів утворення вторинних механізмів адаптації; проаналізовано емпіричний матеріал та літературні джерела з проблеми вагітної жінки, особливостей переживання нею кризи народження; проведено динамічне спостереження за ВІЛ - інфікованими та хворими на СНІД громадянами України; виявлено виняткову залежність між біографічними та поведінковими особливостями пацієнта.

З теми "Диференційований та індивідуальний підхід у перевихованні осіб з асоціальною поведінкою" / 1993-1995 рр., акад.В.М.Синьов/ розроблено концепції психологічного забезпечення державної програми боротьби із злочинністю в Україні; підготовлено матеріали щодо диференціації засуджених на основі виявлення особливостей соціальної спрямованості особистості /виділено 5 категорій засуджених/, а також диференційованого застосування засобів педагогічного впливу на представників кожної з таких категорій із врахуванням індивідуальної специфіки інтелектуального, емоційно-вольового розвитку в різних видах діяльності, стану збереження позитивних соціальних зв'язків.

З теми "Попередження і подолання алкоголізму та наркоманії серед неповнолітніх" /1990-1995 рр., керівник к.пс.н. Н.Ю.Максимова/ вивчено особистісні детермінанти адиктивності поведінки неповнолітніх: екстремальний локус контролю, неприйняття "образу "Я", відсутність мотивації досягнень, порушення функцій прогнозу, неефективність механізмів психологічного захисту. Розроблено та валидизовано методику діагностики особистісної схильності підлітків до активної поведінки; встановлено психологічні принципи антинаркоманійної та антиалкогольної просвіти неповнолітніх; розроблено методи діагностики та корекції феномену "співзалежність"; розроблено програми

психологічної допомоги дітям із сімей, обтяжених алкогольною залежністю.

З теми "Науково-методичне забезпечення підготовки та перепідготовки практикуючих психологів і соціальних педагогів" /1991-1995 рр., керівник к.пс.н. В.Г.Пачок/ розроблено концепцію підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації практикуючого психолога; концепцію особистісної підготовки в умовах педвузу; структуру та концепцію підручника з практичної психології; план і програму факультативу для старшокласників з основ практичної психології.

З теми "Інформаційне забезпечення наукової діяльності працівників освіти" /1991-1995 рр., керівник к.пс.н. С.П.Тищенко / опрацьовано нові підходи до аналізу функцій психологічних знань, що використовуються вчителями в процесі рефлексивно-педагогічного керування учінням та розвитком учнів, зокрема накреслено напрями озброєння педагогів психологічними методами дослідження внутрішнього світу особистості; розроблено та апробовано комплексну методику для визначення рівня рефлексивного розуміння вчителем системи ціннісних орієнтацій його вихованців, виділено номіналістичну та регулятивну функції психологічних знань, якими оперує вчитель; розроблено метод визначення ступеня розвитку здатності педагога адекватно рефлексувати очікування учнів щодо ієрархії ціннісних якостей в структурі особистості педагога.

Напрямок "Теоретичні та методичні засади розвитку дефектології в Україні" /керівники: д.п.н. В.І.Бондар, д.пс.н. І.Д.Бех/.

У межах цього напрямку розроблялося 5 тем, одна з них завершена у звітному році.

З теми "Науково-методичні основи відбору дітей в спеціальні навчальні заклади" /1991-1995 рр., керівник к.п.н. Н.М.Стадненко/ розкрито основні принципи побудови діагностичної методики інтелек-

туального розвитку дітей різних аномалій у різний віковий період, а також зміст поняття "научуваність", під яким розуміється сукупність тих інтелектуальних можливостей, від яких залежить продуктивність навчальної діяльності, а саме: 1/ узагальненість мислительної діяльності, її спрямованість на абстрагування та узагальнення істотного в матеріалі; 2/ усвідомленість мислення, що визнається співвідношенням практичної та словесно-логічної діяльності; 3/ гнучкість мислення, тобто здатність до актуалізації різних принципів виконання завдання; 4/ самостійність мислення. Розроблено схему якісного аналізу показників процесу виконання діагностичних завдань, а також три набори проб-завдань для діагностики інтелектуального розвитку дітей-дошкільників /4-5 років/, підлітків без сенсорних порушень; адаптовано розроблену в лабораторії методiku для дітей 6-7 річного віку з дефектами слуху. Всі методи апробовані.

З теми "Науково-методичні основи навчання дітей із затримок психічного розвитку" /1993-1995 рр., керівник к.п.н. Т.Д.Ілляшенко/ узагальнено сучасні психолого-педагогічні уявлення про затримку психічного розвитку у дітей; визначено зміст поняття "затримка психічного розвитку" /структура, принципи діагностики та корекції/; побудовано концепцію навчання і соціально-трудової адаптації дітей з цією аномалією та впроваджено адаптовані програми з основних предметів для 5-9 класів спеціальних шкіл інтенсивної педагогічної корекції.

З теми "Виховання у розумово відсталих учнів готовності до самостійної праці на основі поліпшення корекційної та політехнічної спрямованості навчання" /1991-1995 рр., керівник д.п.н. В.І.Бондар/ визначено зміст та форми пропедевтичного періоду I-го року навчання учнів допоміжної школи на основі інтегрального підходу; зміст та форми початкового періоду навчання, що впроваджується при під-

готовщі до систематичного вивчення природничих предметів; розроблено систему вправ, спрямованих на засвоєння професійної термінології в процесі трудового навчання; розроблено програму професійно-прикладного фізичного виховання учнів допоміжної школи та програму з ритміки для розумово відсталих дітей дошкільного віку; теоретично обгрунтовано принципову можливість використання калькуляторів на уроках з математики в допоміжній школі з метою засвоєння програмного матеріалу.

З теми "Система інтенсифікації компенсаторно-корекційної спрямованості навчання і виховання глухих дітей" /1992-1995 рр., керівник к.п.н. В.В.Засенко / з'ясовано, що проблема інтенсивної компенсації глухоти, корекційного впливу на глуху дитину в молодших класах пов'язана з усуненням уже допущених відхилень у її розвитку, обумовлених несвочасною та малоефективною психолого-педагогічною допомогою; апробовано систему навчання учнів не лише говоріння, але й слухозорового сприймання, розуміння мовлення як на спеціальних заняттях, так і в системі міжпредметних зв'язків. Нові дослідження полягають з одного боку у раціональному використанні потенційних можливостей інтелекту глухих дітей, а з іншого—у психолого-педагогічному забезпеченні механізму активізації інтелектуальної діяльності глухих дітей у практичному житті та у процесі навчання.

З теми "Науково-методичні основи удосконалення навчання, виховання і соціально-трудової реабілітації осіб з глибоким порушенням зору" /1989-1995 рр., керівник к.п.н. Л.С.Равіна/ розроблено й апробовано систему формування естетичної потреби в учнів молодших класів сліпих. Науково обгрунтовано: можливості сліпих підлітків в опануванні спілкуванням та педагогічні умови активізації цієї діяльності в позаурочний час; змісти підвищення рівня оволодіння слі-

пийки учиними діяльності самообслуговування; систему корекційно-педагогічних засобів, які враховує індивідуальні особливості навчальних можливостей учнів з важкими порушеннями зору і сприяє їх нормалізації в умовах спеціально організованого навчання. Встановлено, що системоутворюючим фактором естетичного розвитку сліпої особистості є естетична потреба, формування якої здійснюється поступово від класу до класу з дотриманням наступності у змісті, формах і методах естетичного виховання.

На основі проведених досліджень з теми "Науково-методичні основи вдосконалення навчання, виховання та соціально-трудової реабілітації осіб з глибоким порушенням мови" /1989-1995 рр.; керівників к.п.н. В.В.Тарасун / виділено дві ланки мовленнєвої діяльності: а/ діяльність засвоєння мови; б/ діяльність спілкування за допомогою мови. Підготовлено методичний посібник "Комплексу диференційованих завдань для молодших школярів з вадами мовлення".

Центральною проблемою комплексних наукових досліджень з цього напрямку на перспективу є психолого-педагогічне обґрунтування диференціації змісту освіти та інноваційних технологій навчально-виховного процесу аномальних дітей з урахуванням їх дефекту.

Відділення педагогіки і психології професійної освіти

Дослідження проводилися з двох напрямів: "Оновлення вищої і післядипломної освіти в сучасних соціально-економічних умовах" /26 тем/ і "Удосконалення змісту і педагогічного забезпечення навчально-виховного процесу в професійних училищах різного типу" /4 теми/. Усі 30 тем у 1994 році були перехідними, оскільки Відділення було створене на початку звітнього року.

Науково-дослідну роботу здійснювало 87 наукових співробітників, серед яких 12 докторів наук, 49 кандидатів наук, 10 дійсних членів АПН України, 6 чл.-кор. АПН України, 13 докторантів, 21

Академік В.І.Кононенко продовжував досліджувати проблеми "Українознавчі дисципліни в системі університетської освіти"/1994-1996 рр./ та "Педагогічна спадщина вчених мовознавців" /1994-1995 рр./. Ним завершено розробка теми "Етнолінгводидактичні основи вивчення української мови". З досліджуваних проблем є 8 публікацій /11,8 др.арк./, серед яких навчальний посібник "Шляхами народних приповідок" /9,0 др. арк./.

Результатами дослідження теоретичних і методологічних засад розвитку вищої технічної освіти /1993-1997 рр.; керівник акад. Б.І.Мокін/ є корекція стратегії розвитку вищої технічної освіти за схемою "бакалавр-інженер-магістр" на основі даних, одержаних протягом трьох років експерименту у Вінницькому політехнічному інституті. У процесі дослідження визначено зміст вищої технічної освіти; апробовано концепцію гуманізації та гуманітаризації вищої технічної освіти. За результатами дослідження опубліковано 5 робіт /8 др.арк./.

Під керівництвом акад. Л.О.Каніщенка продовжувалося дослідження проблеми змісту вищої економічної освіти /1992-1998 рр./. Доопрацьовано концепцію вищої економічної освіти в Україні та економічної підготовки спеціалістів. Результати дослідження знайшли відображення в окремих розділах підручника для студентів вищих навчальних закладів "Основи економічної теорії. Політико-економічний аспект" та в інших публікаціях.

Предметом дослідження авторського колективу учених Київського медичного університету ім.акад. О.Богомольни під керівництвом акад. К.І.Кульчицького, розпочатого в попередні роки, були науково-педагогічні основи оптимізації вузівської лекції з урахуванням новітніх досягнень теоретичної і практичної медицини /1993-1995 рр./. Видано підручник "Оперативна хірургія і топографічна анатомія" /ред.

К.І.Кульчицький/ - 45 др.арк., і практикум з оперативної хірургії та топографічної анатомії - 15 др. арк.

Під керівництвом чл.-кор. АПН України В.І.Чепелева продовжувалася експериментальна перевірка проєктів навчальних планів та програм соціально-педагогічного циклу для спеціальності "Педагог-організатор позашкільної роботи" у Миколаївському філіалі Київського державного інституту культури. У результаті докорінно перероблено програму з курсу педагогіки: введено нові теми "Становлення і розвиток української народної педагогіки", "Неперервна освіта. Процес самоосвіти", "Дитячі і молодіжні колективи, самодіяльні ініціативи, неформальні об'єднання в системі виховання", розширено теми "Розвиток освіти і педагогічної думки в Україні", "Педагогічна майстерність". "Педагогічна технологія" та ін. Завершується розробка методик підготовки спеціалістів у галузі керівництва художньо-творчої діяльністю населення у вільний час. Опубліковано 4 роботи /4 др.арк./.

З проблеми "Наукові основи безперервної педагогічної освіти" /1994-1998 рр./ визначено психологічні особливості студентів педвузів, слухачів педагогічного факультету, майбутніх викладачів вищої та середньої школи /акад. І.А.Злзюн/; обґрунтовано підходи до індивідуалізації процесу навчання на основі динамічної дидактичної системи та умови впровадження її в практику вузів /к.п.н. В.М.Володько, кф.-м.н. М.М.Солдатенко /; визначено шляхи і методи забезпечення наступності безперервної інженерно-педагогічної освіти в системі "ПТУ - індустріально-педагогічний коледж-інститут" у процесі підготовки педагога професійної школи та умови адаптації студентів при переході на більш високій ступінь навчання /керівник чл.-кор. Н.Г.Ничкало/; апробовано умови щодо забезпечення гуманізації змісту професійної освіти майбутніх учителів при вивченні курсу

педагогіки /керівник к.п.н. Г.С.Дегтярьова/, розроблено концепції культурологічного компоненту освіти /к.п.н. Т.В.Іванова/.

За результатами досліджень цієї теми розроблено практикум із загальної психології /д.пс.н. В.А.Семиченко/, програма "Основи педагогічної майстерності" /акад. І.А.Зязюн/, експериментальні навчальні плани за спеціальністю "Професійне навчання", що посидують два ступені підготовки фахівців у коледжі – робітник і майстер виробничого навчання для двох спеціальностей/т.-кор. Н.Г.Ничкало, к.п.н. М.К.Козіє, О.І.Шербак /; підготовлено розділи підручника "Педагогічна майстерність" /акад. І.А.Зязюн / та навчально-методичний посібник "Психологія вищої школи" /д.пс.н. В.А.Семиченко /, видано: підручник для студентів педагогічних навчальних закладів "Математичний аналіз" /ч.І, 2-ге видання перероблене і доповнене, 25 др.арк., акад. М.І.Шкіль/, підручник для студентів педагогічно-індустріальних факультетів педагогічних навчальних закладів "Вища математика" у 3-х книгах, 2-ге видання, доповнене /72 др. арк., акад. М.І.Шкіль, к.ф.-м.н. Т.В.Колесник /.

У дослідженні теми "Історія професійної освіти" /1994–1998 рр./ особлива увага зверталася на вивчення архівних матеріалів, зокрема, тих, що в попередні роки були недоступними для дослідників. На основі нових архівних документів авторським колективом під керівництвом д.п.н. В.М.Майбороди проаналізовано розвиток професійної освіти за певний проміжок /кінець ХІХ ст. – 1993 р./ . Розроблено концепцію індивідуальної творчої підготовки вчителя в умовах безперервної освіти, цілісності і єдності трьох її складових: допрофесійної, базової вузівської підготовки та післядипломної педагогічної освіти /к.п.н. Н.М.Дем"яненко/. Нею опубліковано монографію "Загальнопедагогічна підготовка вчителя в історії вищої школи України" /1917–1933 рр./, апробовано програму семінару післядипломної освіти педагогів та

тести з метою виявлення рівня обдарованості дітей при вступі до нових типів шкіл, спецкурс "Теорія та історія світової та вітчизняної культури".

Протягом 1994 року у дослідженні нової теми "Розвиток професійної освіти в зарубіжних країнах" /1994-1998/ вивчалися теорія та практика професійної підготовки у Німеччині, США, Канаді, Польщі, Болгарії /керівник: к.п.н. Н.В.Абашкіна/, проводилося зіставлення концептуальних підходів змісту та структури підготовки вчителів у практиці європейських країн в умовах формування єдиного загальноєвропейського простору в освіті /к.п.н. Л.П.Пуховська/.

З теми "Психологічні основи підготовки особистості до свідомого професійного самовизначення і самореалізації в професійній діяльності" /1991-1995 рр./ розроблено зміст та структуру профорієнтаційної позиції особистості, цілей та умов побудови і використання методик психодіагностики для проведення профконсультації, методики діагностики професійної спрямованості особистості, методики професійного тренінгу для підвищення рівня кваліфікації профконсультантів, професіограму профконсультанта /керівник к.пс.н. Б.О.Федоришин /.

Визначено особливості завоювання професійної діяльності на стадії допрофесійної підготовки, її розвиваючу роль і критерії готовності, обґрунтовано способи стимулювання навчальної діяльності та інтенсифікації саморозвитку: застосування ділових ігор, психотренінгу, психотерапії. У процесі дослідження апробовано комплекси психодіагностичних методик для професійного відбору школярів, розроблено методики корекції навчального процесу відповідно завдань підготовки до професійного навчання в спеціальних навчальних закладах /керівник к.пс.н. П.С.Перепелиця /.

Напрям "Удосконалення змісту і педагогічного забезпечення навчально-виховного процесу в професійних училищах різного типу" /керівник чл.-кор. АПН України Н.Г.Ничкало/

Науково-дослідна робота щодо удосконалення змісту і методичного забезпечення навчально-виховного процесу в професійних училищах різного типу виконувалася за такими темами: рівнова підготовка робітників, загальноосвітня підготовка майбутніх робітників, фахова підготовка у ПТУ, виховання особливості майбутнього робітника, управління навчально-виховним процесом. Провідними ідеями поліпшення загальноосвітньої та фахової підготовки робітників у професійних навчально-виховних закладах є інтеграція знань із загальноосвітніх і спеціальних предметів, застосування диференційованого підходу.

З теми "Реалізація принципу диференціації у навчально-виховній роботі викладачів професійної освіти" /1991-1995 рр.; керівник чл.-кор. Н.Г.Ничкало/ обґрунтовані основні напрями диференціації навчально-виховного процесу в сучасній професійній школі, визначено функції предметів гуманітарного і природничо-наукового циклів у цьому процесі та методика реалізації диференційованого підходу. За результатами дослідження опубліковані: навчально-методичний посібник "Педагогічна книга майстра виробничого навчання" /за ред. чл.-кор. Н.Г.Ничкало/ - видання друге, доповнене; науково-методичний збірник "Науково-педагогічні проблеми безперервної професійної освіти" /наук. ред. чл.-кор. Н.Г.Ничкало/.

У процесі дослідження теми "Інтеграція знань учнів із спеціальних та загальноосвітніх предметів у професійних навчально-виховних закладах" /1994-1998 рр.; керівник к.п.н. І.М.Козловська/ розроблено орієнтовну програму з фізики для коледжів, ВПУ та ліцеїв з поглибленим вивченням фізики. За цією програмою готується по-

сібник з фізики, що включає методичне забезпечення до нього. Обґрунтовано модель оптимального поєднання предметного та інтегрованого навчання у коледжі, ВПУ та ліцеях технічного і фізико-математичного профілю.

З теми "Система позаурочної діяльності учнів професійних навчально-виховних закладів" /1994-1997 рр., к.п.н. В.П.Жук, Н.М.Заячківська/ розроблено концепцію позаурочної діяльності учнів професійного навчально-виховного закладу: основні напрями та орієнтовний зміст діяльності заступника директора профтехучилища з навчально-виховної роботи; обґрунтовано теоретичні основи організації позаурочної діяльності учнів професійних навчально-виховних закладів в умовах переходу до ринкових відносин та національного відродження.

Педагогічний музей України

Крім музейної роботи /обробка фондів, влаштування експозиції, проведення екскурсій тощо/, працівники музею проводили музезнавчі та історико-педагогічні наукові дослідження: У 1994 році розроблялися дві теми: "Розвиток педагогічної думки та освіти в Україні" та "Методика організації роботи музеїв педагогічного профілю". З першої теми /1993-1994 рр.; керівник А.І.Кирпач / простежено роль українських педагогів, освітніх і державних діячів від найдавніших часів і до 90-х років ХХ ст. у зародженні, розвитку й становленні української школи педагогічної науки. Результатом дослідження став підготовлений довідник "Історія української педагогіки в особах" /20,0 др. арк./, який містить близько 200 статей, а також довідник "Київ освітянський" /3,0 /. З цієї теми також опубліковано 9 статей у всеукраїнській пресі.

З теми "Методика організації роботи музеїв педагогічного профілю" проведено всеукраїнський семінар-практикум "Роль і місце

педагогічних музеїв у творчій реалізації Державної національної програми "Освіта" /жовтень 1994 р./.

У 1994 році було створено 7 тематичних виставок, написано тексти екскурсій. Серед них – "Ново в освіті України", "З історії гімназій і ліцеїв в Україні", "Однодумці й послідовники К.Ушинського в Україні", "З історії кириличного підручника: від Київської Русі до сучасності", "Науково-педагогічна діяльність Д.Ф.Ніколенка" тощо.

Робота спеціалізованих вчених рад в інститутах АПН

У 1994 році в системі АПН значно розширилися можливості для проведення захистів дисертаційних робіт на здобуття вчених ступенів докторів і кандидатів наук з теорії та історії педагогіки і психології. Зокрема, у звітному році наказом ВАКУ України були відкриті спеціалізовані вчені ради для захисту докторських дисертацій в Інституті психології /на І рік/ і в Інституті педагогіки і психології професійної освіти. Нині в АПН працює п'ять спеціалізованих вчених рад. Окрім вже вказаних спеціальностей, відбувається захист дисертацій з методики викладання спеціальних дисциплін, методики викладання української мови, російської мови і української літератури.

Відповідно до плану роботи спеціалізованих вчених рад у 1994 році проведено 63 засідання, де розглянуто 56 кандидатських і 8 докторських дисертацій.

Робота спеціалізованих вчених рад в Інституті педагогіки АПН України

І. Спеціалізована вчена рада Д 01.32.02 затверджена в Інституті педагогіки АПН України наказом ВАКУ України № 77 від 4 квітня 1994 року. Вона проводить захист дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук із спеціальності ІЗ.00.01 – теорія та історія педагогіки.

Згідно з планом роботи спеціалізованої ради у 1994 році проведено 39 засідань, на яких розглянуто 33 кандидатських і 6 докторських дисертацій. За підсумками захисту позитивно рішення прийнято з 38 робіт, негативне - з 1 докторської дисертації.

Аналіз тематики розглянутих дисертацій свідчить про різноманітність проблем, які досліджувались здобувачами. Так, проблемам історії педагогіки було присвячено 3 дисертації, дидактики - 5, екологічного виховання - 4, трудового виховання - 6, естетичного виховання - 5, фізичного виховання - 3.

Спеціалізована вчена рада відповідно до кожної групи класифікаційних ознак визначала характер результатів дисертації, рівень новизни, цінність роботи, зв'язок теми дисертації з плановими дослідженнями, рівень використання результатів дисертації, які мають прикладне значення.

Таким чином, спеціалізована рада по присвоєнню наукового ступеня доктора педагогічних наук з кожної окремої групи класифікаційних ознак встановила:

Рівень новизни результатів дисертацій: результати є новими - 4; окремі результати не нові - 34.

Цінність результатів дисертації: висока - 45.

Зв'язок теми дисертації з плановими дослідженнями: на міжгалузевому рівні - 3; у масштабах галузі - 35.

З тематики захищених у 1994 р. дисертацій опубліковано: 10 навчальних посібників, 4 монографії, 17 брошур, 324 наукові статті у методичних журналах та збірниках, 18 методичних рекомендацій, 8 навчальних програм.

" . Спеціалізована вчена рада К 01.32.01 затверджена в Інституті педагогіки АПН України наказом ВАКу України від 7.07.1993 р., № 143. Рада проводить захист дисертацій із спеціальностей: 13.06.02-

методика викладання української мови; ІЗ.00.02 – методика викладання української літератури; ІЗ.00.02 – методика викладання російської мови.

У звітному році проведено 10 засідань, на яких захищено 9 кандидатських дисертацій, у тому числі 3 роботи з "методики викладання української мови", 5 – "методики викладання російської мови", 1 – "методики викладання української літератури".

Дисертаційні дослідження присвячені розробці актуальних проблем мовної та літературної освіти школярів. Спеціалізована вчена рада рекомендувала використовувати результати досліджень у роботі викладачів педагогічних училищ, інститутів, університетів і вчителів-словесників; у процесі створення шкільних програм, підручників та методичних посібників.

Робота спеціалізованої вченої ради в Інституті
педагогіки і психології професійної освіти АПН
України

Спеціалізована вчена рада Д 01.61.01 затверджена в Інституті педагогіки і психології професійної освіти АПН України наказом ВАКУ України № 3/14 від 13 жовтня 1994 року. Вона приймає до захисту дисертації із спеціальностей: ІЗ.00.01 – теорія та історія педагогіки; ІЗ.00.02 – методика викладання спеціальних дисциплін.

Згідно з планом роботи спеціалізованої вченої ради у 1994 році проведено 4 засідання, на яких розглянуто 3 кандидатських дисертацій із спеціальності "теорія та історія педагогіки".

Спеціалізована вчена рада згідно з кожною групою класифікаційних ознак визначала характер результатів дисертації, рівень новизни, цінність роботи, зв'язок теми дисертації з плановими дослідженнями, рівень використання результатів дисертацій, які мають прикладне значення.

За тематикою захищених у 1994 році дисертацій опубліковано

і навчальний посібник, 1 брошуру, 6 наукових статей у методичних журналах та збірниках, 6 методичних рекомендацій.

Робота спеціалізованих вчених рад в Інституті психології

АПН України

I. Спеціалізована вчена рада Д.01.48.01 затверджена в Інституті психології АПН України наказом ВАКу України № 124 від 27.04.94 строком на 1 рік. Вона приймає до захисту дисертації із спеціальностей: І9.00.01 – загальна психологія, історія психології; І9.00.05 – соціальна психологія; І9.00.07 – педагогічна і вікова психологія.

У звітному році проведено 1 засідання, на якому успішно захищено 2 дисертації. Тематика розглянутих робіт була присвячена проблемам загальної психології і питанням педагогічної та вікової психології.

Спеціалізована рада по присвоєнню наукового ступеня доктора психологічних наук встановила, що результати, подані в дисертаційних дослідженнях, є новими, цінність їх значна, а запропоновані теми мають зв'язок з плановими дослідженнями на міжгалузевому рівні.

За тематикою захищених дисертацій опубліковано навчальний посібник, монографії, брошури, методичні рекомендації, програми та наукові статті. Пошукачі виступали з доповідями про результати досліджень на науково-практичних конференціях міжнародного і всеукраїнського значення. Практичне впровадження результатів досліджень підтверджено довідками та актами.

II. Спеціалізована вчена рада К ІІ3.04.01 затверджена в Інституті психології АПН України наказом ВАКу СРСР № 158-в від 11 січня 1991 року і перереєстрована ВАКом України. Вона приймає до захисту дисертації із спеціальностей: І9.00.01 – загальна психологія,

історія психології; 19.00.03 – психологія праці, інженерна психологія; 19.00.07 – педагогічна і вікова психологія.

Відповідно до плану роботи ради у 1994 році проведено 9 засідань, на яких захищено 11 кандидатських дисертацій. Захищені дисертації присвячені актуальним проблемам психологічної науки. Із 11 захищених дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук 3 дисертації – зі спеціальності "загальна психологія, історія психології", "психологія праці, інженерна психологія", "педагогічна і вікова психологія".

Аналіз використання наукових результатів розглянутих робіт засвідчив, що в основному вони входили до тематичних планів організації, виконувалися в межах галузі.

Практичне впровадження здійснювалося шляхом розробки програм навчання, використання матеріалів дослідження при створенні спекурсів та факультативів, підготовки комплексу методик і програм соціально-психологічних тренінгів, впровадження результатів дослідження під час проведення семінарських та практичних занять зі студентами тощо.

III. Науково-організаційна діяльність АПН України. Робота Президії. Загальні збори Академії

Протягом звітнього періоду проведено 15 засідань Президії, на яких розглянуто 89 питань.

З наукових проблем, що обговорювалися на Президії /всього 16/, відзначимо найважливіші: результати досліджень проблеми "Гуманізація та гуманітаризація освіти України" у підрозділах АПН України, сучасний стан та перспективи розвитку навчальних комп'ютерних засобів, підсумки наукової експертизи діяльності авторської школи-комплексу м.Київного, стан та перспективи досліджень з проблем творчої обдарованості дітей та молоді, концепція наукової

діяльності центру "Українська етнопедagogіка і народознавство".

Значна увага приділялася розробці основних напрямів наукових досліджень з педагогіки і психології, аналізу тематичного плану та організаційної роботи Відділень по його виконанню. Предметом обговорення були також плани наукових досліджень, спрямованих на виконання Державних програм "Освіта" та відродження й розвитку освіти національних меншин в Україні, а також пропозиції АПН щодо змін і уточнень до "Закоу про освіту", про державну гуманітарну політику.

Затверджено Положення про раду з координації наукової діяльності в галузі психолого-педагогічних наук і склад Ради. Ці документи були затверджені колегією МО України. Крім того, затверджені положення про експериментальний майданчик АПН України; про вибори до Академії педагогічних наук. Проведено спільне засідання президії ВАК і Академії педагогічних наук, наслідком якого є прийняття спільної постанови "Про співробітництво у галузі координації тем здобувачів наукових ступенів докторів і кандидатів педагогічних і психологічних наук".

З метою контролю за діяльністю наукових підрозділів Академії Президія заслуховувала хід виконання Інститутом психології Державної національної програми "Діти Чорнобиля", а також питання про діяльність Інституту педагогіки і психології професійної освіти щодо реалізації Державної концепції системи професійної орієнтації населення.

Неодноразово обговорювалася на Президії структура Інституту психології; У грудні був затверджений перелік лабораторій і визначені завдання щодо удосконалення організації наукової діяльності інституту.

Продовжувалася робота щодо створення нових наукових підрозді-

лів АПН України. Відповідно до постанов Президії у 1994 році створено у м.Києві Науково-практичний центр політичної психології /директор к.пс.н. М.М.Слазаревський/, у м.Полтаві -лабораторію "Інтеграція змісту шкільної освіти" /завідуюча член-кор. АПН І.Р.Ільченко/; відкрито експериментальний майданчик Академії на базі авторської школи-комплексу ІЗ м.Якного Одеської області /директор М.П.Гузик/.

За звітний період проведено дві сесії Загальних зборів та зборів відділень. На зборах, що відбулися в березні, обговорено звіт про діяльність АПН України у 1993 році, затверджено план науково-дослідної роботи Академії на 1994 рік. На цих же зборах було обрано 3 дійсних члени та 21 член-кореспондент АПН України.

На другій сесії Загальних зборів, яка проходила 23-24 листопада, обговорювалась наукова проблема гуманітаризації освіти як першооснови розбудови освітньої системи України. Відзначалося, що гуманітаризація освіти виступає стратегічним напрямом розбудови української школи, базовим методологічним принципом не лише освітньої, а й національної державної політики. Підкреслювалась необхідність більш активної участі членів Академії у створенні нових підручників, навчальних посібників; опрацюванні концепцій мовної, літературної, математичної, фізичної, хімічної освіти; залучення до цієї роботи вчених Національної академії наук, практичних працівників.

Прийнята постанова зборів визначає гуманітаризацію освіти основним методологічним принципом освітньої системи, а теоретичне і методичне забезпечення його реалізації - пріоритетним напрямом науково-педагогічних досліджень АПН України.

На цих же зборах було внесено зміни до Статуту АПН України, обрано нових членів Президії Академії. Ними стали директори акаде-

мічних інститутів, дійсні члени АПН України І.А.Зязюн, В.М.Мадзігон і член-кореспондент АПН України О.В.Сухомлинська.

IV. Проведення масових заходів.

Порівняно з попереднім роком звітний період відзначався зростанням активності Відділень у проведенні різноманітних масових заходів, підвищенням вимогливості до якості їх підготовки.

Всього у 1994 році проведено п'ять міжнародних та шість всеукраїнських науково-практичних конференцій.

На відзначення 200-річчя з дня смерті Г.С.Сковороди Відділення "Теорія та історія педагогіки" провело в м.Переяслав-Хмельницькому Всеукраїнську науково-практичну конференцію "Г.С.Сковорода - видатний український філософ і просвітитель", на якій висвітлювала творча спадщина геніального мислителя, що стала предтечею розвитку української філософії, педагогіки, психології та інших галузей науки і справила благодатний вплив на становлення національної системи освіти, виховання, суспільних відносин у молодій Українській державі. На конференції було висловлено ідею про проведення щорічних Сковородинівських читань, видання збірників праць, присвячених Г.С.Сковороді, створення в м.Переяслав-Хмельницькому Європейського центру сковородинознавства. Були надані матеріали конференції.

Конференція "Соціологія і школа", що відбулася в м.Миколаєві, засвідчила значний інтерес науковців і практиків до соціологічних проблем освіти і виховання учнів та студентів. Прийнято рекомендації, спрямовані на дальший розвиток і становлення цієї молоді галузі науки.

Проведено першу Міжнародну науково-практичну конференцію "Діти і підприємництво" /м.Київ/, а також започатковано всеукраїнські педагогічні читання, присвячені В.О.Сухомлинському. Перші такі читання на тему "Освітньо-виховні ідеали В.О.Сухомлинського в кон-

креативних можливостей особистості на прикладі аналізу 4-х основних типів обдарованості: інтелектуальної, художньої, соціальної і технічної. Видані матеріали в трьох частинах вмістили перспективні результати досліджень у пошуку основних підходів до ідентифікації проявів обдарованості в різних вікових групах, а також розробки засобів розвитку креативного потенціалу особистості.

Крім того, проводилися Всеукраїнські конференції з виданням їх матеріалів: "Проблеми розвитку сучасної освіти" /м.Запоріжжя/, "Актуальні питання психолого-педагогічних основ виховання і навчання" /м.Бердянськ/, "Національна психологія і духовні цінності народу" /м.Дніпропетровськ/, "Особистість і народ: погляд історичної психології" /м.Київ/ тощо.

Проведення, зокрема, конференції "Особистість і народ: погляд історичної психології" пов'язано з тим, що в Інституті психології було започатковано відносно нову, але перспективну галузь психологічної науки – історичну психологію, яка вивчає історичні особливості психічного життя, особистість певної історичної епохи, соціальні спільноти /групи, класи, нації, народи/. Матеріали конференції висвітлюють доробки сучасних українських учених у галузі історії психології.

Організована і проведена Інститутом дефектології науково-практична конференція "Інтеграція аномальної дитини в сучасній системі соціальних відносин" була присвячена проблемам корекції вад психофізичного розвитку розумово відсталої дитини як основи її інтеграції в суспільстві; підготовки осіб з порушенням зору до суспільної життєдіяльності та психолого-педагогічним засадам інтенсифікації компенсаторно-корекційного впливу на осіб з недоліками слуху як засобу їх соціалізації. За підсумками роботи конференції видано матеріали.

Знаменною подією в житті психологів України стали Треті Костюківські читання, проведені в Інституті психології з ініціативи Товариства психологів України у грудні 1994 року до 95-річчя з дня народження засновника Інституту академіка Г.С.Костюка. На читаннях для дискусій були запропоновані питання історії психології, психології розуміння і мислення, закономірностей розвитку психіки, проблем розвитку й оцінювання здібностей, психологічних проблем розвивального навчання, проблем гуманізації, психологічних передумов становлення вільної індивідуальності тощо. Опубліковані матеріали "Сучасна психологія в ціннісному вимірі" /у 2-х томах/ вмістили досягнення українських психологів у галузі загальної та педагогічної психології.

Крім того, відділення організувало і провело чотири семінари та три "Круглі столи". Конференційні форми обміну думками, як свідчить аналіз проведених масових заходів, сприяли розвитку психологічної науки та її практики, спонукали до нових досліджень.

У. Робота Ради з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні

Рада була створена при Президії АПН України з метою організаційно-координаційного забезпечення психолого-педагогічних досліджень у державі, зокрема, здійснюваних в АПН України, наукових дослідних інститутах Міністерства освіти та інших міністерств і відомств на кафедрах педагогіки, психології, дефектології, вікової фізіології і окремих методик педагогічних інститутів, університетів, вищих навчальних закладів різного профілю.

Спільним наказом Міністерства освіти та Президії Академії педагогічних наук за погодженням з Міністерствами оборони, молоді і спорту, Національною Академією наук, Академією правових наук, Українською Академією аграрних наук, Академією медичних наук затверджено

склад Ради з координації, до якої ввійшли провідні вчені Інститутів АПН України, Міністерства освіти, НАН України, які досліджують актуальні наукові проблеми педагогіки, психології та освіти. Голова Ради з координації – академік С.У.Гончаренко, вчений секретар Ради – канд. пед.наук В.Т.Бабич.

З метою одержання даних щодо участі науковців інститутів, установ і центрів АПН України, педагогічних інститутів, університетів, інститутів післядипломної освіти та практичних працівників у виконанні Державної національної програми "Освіта" /Україна ХХІ століття/ та Основних напрямів наукових досліджень з педагогіки і психології в Україні, що визначають розвиток зазначених наук на тривалу перспективу, Радою з координації проаналізовано й узагальнено тематику наукових досліджень, що розробляється у державі.

Аналіз свідчить, що в реалізації Державної національної програми "Освіта" беруть активну участь наукові установи АПН України – Інститут педагогіки, Інститут педагогіки та психології професійної освіти, Інститут психології, Інститут дефектології.

Тематика досліджень актуальна: якісне оновлення змісту освіти в різних типах навчально-виховних закладів, створення нових програм, підручників нового покоління тощо, удосконалення структури системи освіти, управління освітою, забезпечення професійної самореалізації особистості, формування її кваліфікаційного рівня; соціальний захист учасників навчально-виховного процесу, підвищення ефективності наукової діяльності в системі освіти, тенденції розвитку недержавних форм одержання освіти. Досліджуються проблеми формування національної свідомості особистості, виховання її духовної культури, утвердження принципів загальнолюдської моралі, формування екологічної культури людини, гармонії її відносин з природою; проблеми розвитку індивідуальних здібностей і талантів молоді, во-

безпечення умов їх самореалізації, формування творчої, працелюбною особистості, виховання цілізованого господаря.

До розробки цих наукових досліджень залучені вчені інститутів АПН України, НАН України, педагогічних інститутів, університетів, Інституту системних досліджень, Українського НДІ Міністерства молоді і спорту, Української академії мистецтв, інститутів Міноборони України.

Проведений аналіз тематики наукових досліджень засвідчує нерівномірність розвитку окремих наукових напрямів педагогічних і психологічних наук. Практично відсутні дослідження з методологічних проблем педагогіки і психології; дослідження духовного розвитку молоді та ціннісних орієнтацій; соціально-правового, психологічного захисту та охорони здоров'я дітей і молоді в сучасних умовах; соціального захисту та підтримки молодого сім'ї. Недостатньо розробляються проблеми профілактики правопорушень серед підлітків та життєвого самовизначення молоді; існує невиправдане дублювання тематики, "дрібні теми".

Серед питань, що розглядались протягом року на засіданнях бюро Ради з координації, — наукові дослідження в Україні з проблеми "Молодь в умовах формування ринкових відносин" /проблема зайнятості, професійного становлення та адаптації /спільно з Міністерством молоді і спорту та Республіканським центром соціальних служб для молоді; "Про розробку актуальних проблем навчання і виховання в сучасній школі" — кафедри педагогіки Східноукраїнського університету та Київського лінгвістичного університету тощо.

Президією головної Ради ВАК України та Президією АПН України прийнято постанову "Про співробітництво у галузі координації тем здобувачів наукових ступенів докторів і кандидатів педагогічних та психологічних наук". Цією Постановою рекомендовано вченим радам

наукових установ і вузів після розгляду й схвалення тем докторських та кандидатських дисертацій направляти матеріали для угодження тем до Ради з координації наукової діяльності в галузі педагогіки і психології в Україні.

Рада з координації передбачає опрацювання орієнтовного переліку найбільш актуальних тем, що вимагають дослідження на рівні докторських дисертацій та створення інформаційного банку даних тематики наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук.

VI. Міжнародне наукове співробітництво

У 1994 році Академія педагогічних наук України з метою інтеграції у світову педагогічну і психологічну науки й освіти продовжувала співробітництво зі спорідненими науковими установами зарубіжних країн та міжнародними організаціями шляхом участі у конференціях, семінарах, наукових проектах.

Коротко охарактеризуємо участь науковців у цих заходах. Конференція "Підготовка вчителів в країнах Центральної та Східної Європи" /м.Софія, Болгарія, 2 чол./.

Конференція проходила під егідою ЮНЕСКО. Її учасниками були представники Болгарії, Словаччини, Македонії, Молдови, Росії, Польщі, Румунії, України, Чехії. Вчені Академії брали участь в обговоренні стану та перспектив розвитку педагогічної освіти в країнах Центральної та Східної Європи, ролі та місця вчителя в суспільстві в умовах демократичних змін. За матеріалами конференції узагальнено досвід підготовки вчителів у країнах цього регіону.

Конференція "Моральність та соціальна криза" /м.Белград, Сербія, 1 чол./.

У роботі конференції, організованої Інститутом педагогічних досліджень м.Белграда, брали участь представники Великобританії, Японії, Фінляндії, педагоги та науковці Сербії. На конференції

обговорювались проблеми: моральність та соціальна криза; традиції, соціальна дезінтеграція та моральність; проблеми моралі майбутнього тощо. Представник АПН України виступив з доповіддю "Нові підходи до виховання дітей та молоді у сучасних умовах".

Конференція "Проблеми національних стратегій екологічної освіти в країнах Центральної та Східної Європи" /м.Ган, Швейцарія, 1 чол./.

Її учасниками було 28 країн, а також ЮНЕСКО, Всесвітня спілка охорони природи. На конференції обговорювалась роль державних і недержавних структур у розробці та реалізації національних стратегій екологічної освіти. Досвід розвинутих країн засвідчує, що проблеми екологічної освіти і виховання потребують загальнодержавних зусиль, об'єднання й координації дій представників різних міністерств: освіти, охорони навколишнього середовища, сільського господарства, промисловості, енергетики, транспорту.

Вихідною ідеєю національних стратегій екологічної освіти є ідея системного сталого розвитку, що передбачає узгодження інтересів людської цивілізації із законами природи, поєднання їх як взаємопов'язаних компонентів глобальної системи. Серед педагогічних методів і форм перевага надається тим, що забезпечують активну діяльність учнів у дослідженні, збереженні природи своєї місцевості.

У концепції неперервної екологічної освіти в Україні, збагаченої сучасними світовими здобутками, визначено напрями подальшої роботи, які передбачають об'єднання зусиль різних відомств з метою створення національної стратегії екологічної освіти в Україні.

Конференція "Вчитель, школа і педагогіка у 20 ст." /м.Градец-Кралове, Чехія, 2 чол. /.

Учені Академії виступили з доповідями про розвиток педагогічної науки в Україні на сучасному етапі; зміст і методи навчання;

трудова, моральне, фізичне і естетичне виховання дітей і молоді; її підготовку до життя в умовах ринкової економіки.

На запрошення Міжнародного науково-дослідного Центру в галузі освіти представники Академії брали участь у нараді Центру педагогічних досліджень та перепідготовки кадрів " " з питань міжнародного наукового співробітництва /Треція, м.Салоніки, 2 чол./

За запрошеннями зарубіжних наукових установ та спеціалістів представники Інституту педагогіки брали участь у міжнародних конференціях і семінарах:

- "Проблеми екранних технологій" /м.Мінськ, Білорусь, 1 чол./;
- "Сучасні педагогічні технології у вихованні дошкільників" /м.Москва, Росія, 1 чол. /;
- "Географія Чорного моря" /м.Бухарест, Румунія, 1 чол./;
- "Математика з людським обличчям" /м.Новгород, Росія, 1чол./;
- "Музичне виховання молоді" /м.Ополе, Польща, 1 чол./;
- "Організація та управління освітнім процесом" /м.Льблін, Польща, 1 чол. /.

Крім того, спеціалісти згаданого Інституту провели науковий семінар з проблем вивчення української мови /м.Уфа, Росія, 3 чол./, брали участь у роботі наукового семінару творчих учителів Росії з географії /м.Москва, 1 чол./, у роботі семінару працівників освіти з проблеми "Виховання в дусі захисту прав людини" /м.Страсбург, Франція, 1 чол./.

У червні 1994 року представники Інституту педагогіки спільно з Міносвіти України брали участь у засіданні українсько-польської комісії з шкільних підручників історії та географії /м.Варшави, Польща, 2 чол./.

У звітному році продовжувались наукові контакти Інституту психології з Львівським університетом /Бельгія/, Сейсбрукським інсти-

тутом соціальних досліджень /США/, Фортхеймським університетом /США/, Психологічним центром Лондонського інституту психіатрії /Англія/, Центром психологічної допомоги "Нова надія" /США/.

Інститутом психології спільно з Сейсбрукським інститутом у вересні 1994 року проведено українсько-американський семінар "Гуманізація освіти і завдання практичної психології". Досягнута домовленість щодо спільної підготовки практичних психологів для України та розробки спільних проектів наукових досліджень. За результатами поїздки спеціалісти інституту до США розроблено варіанти організації навчання в Україні практичних психологів за участю американських фахівців та реалізації спільної з Центром психологічної допомоги "Нова надія" програми, спрямованої на подолання негативних наслідків Чорнобильської катастрофи. На жаль, не знайшла результативного завершення широкомасштабна робота над проектом "ЮНЕСКО-Чорнобиль", в якій брав участь Інститут психології.

Багатоаспектною та результативною була міжнародна діяльність Українського інноваційного центру гуманітарної освіти. Оскільки гуманітаризація освіти неможлива без інтеграції України у світовий науковий, освітній та інформаційний простір, особлива увага за звітний період приділялась встановленню різнобічних міжнародних зв'язків центру /вступ до міжнародних педагогічних організацій, участь у розробці міжнародних педагогічних проектів, підготовка і проведення міжнародних зустрічей та семінарів/. Так, у 1994 році створено Український національний комітет Міжнародної організації діячів освіти "Школа 2020 року" /ІМТЕС/. Підготовлено документацію для асоціювання до Форуму керівних працівників освіти Європи. Центр увійшов до складу цієї авторитетної міжнародної організації як національна громадська організація.

Продовжувалася робота у межах міжнародного проекту за програ-

мою "TEMPUS", мета якого удосконалення менеджменту в галузі освіти в країнах Європи. Підготовлено відповідну документацію, створено творчу групу, здійснено планування спільної діяльності міжнародної групи, проведено семінар-тренінг у м.Києві. Центр взяв активну участь у прийомі представників координуючої організації проекту у Великобританії, партнерів з Німеччини, Нідерландів.

Отримано підтвердження реєстрації передпроектної фази діяльності міжнародної групи "Освітній менеджмент в Україні" /EC-TEMPUS Pre-TACIS project 01289. Створено ініціативну групу планування проекту разом з Київським державним лінгвістичним університетом.

Створено творчу групу міжнародного проекту "Наступність навчального процесу в початковій і середній школах" /Україна-Великобританія/, проведено анкетування шкіл, які беруть участь у проекті.

Продовжувалась робота у межах міжнародного проекту "Демократичні цінності та освіта" /Україна-Нідерланди/.

Протягом звітнього періоду співробітники центру брали активну участь у міжнародних науково-практичних семінарах:

- "Менеджмент в освіті" /Україна, Великобританія, Нідерланди, Німеччина/, м.Київ;
- "Психотипи учитів та інноваційні педагогічні методики" /Україна, Росія, США/, м.Судак;
- "Школа завтрашнього дня" /Україна, США/, м. Київ;
- "Фестиваль інноваційних шкіл", м.Москва;
- "Школа XXI століття", м.Градец-Кралове, Чехія;
- Засідання міжнародного комітету "Форум керівних працівників освіти Європи", м.Будапешт, Угорщина;
- Тренінг за програмою "TEMPUS-TACIS" Україна-Нідерланди, м.Київ, Чернівці.

За звітний період Інститут методів навчання іноземних мов /м.Одеса / видав підручники з англійської та німецької мов, які використовуються в навчальних закладах не лише України, але й країн СНД /Росія, Казахстан, Молдова/. На проведених семінарах з методики навчання за цими підручниками пройшли перепідготовку 750 вчителів України і країн СНД.

У 1994 році продовжувалось співробітництво Академії з ЮНЕСКО, Радою Європи, іншими міжнародними організаціями. Протягом року з цих організацій до Академії та підвідомчих установ надходила документація та інформаційні матеріали з актуальних проблем освіти, психологічних та педагогічних наук /екологічна освіта, підготовка вчителів, превентивна освіта тощо /.

Вперше за сприянням Національної Комісії України у справах ЮНЕСКО підписано контракт між ЮНЕСКО та АПН, яким передбачено виконання науковцями протягом 1995-1996 рр. роботи з проблеми превентивної освіти в Україні /підготовка педагогічної документації, програм; експеримент у школах; проведення тренінгу-семінару тощо/.

У звітному періоді Президія АПН та підвідомчими установами були прийняті вчені та представники міжнародних організацій з Росії, Білорусії, В'єтнаму, Німеччини, Англії, Нідерландів, Франції, США. Під час зустрічей обговорювались питання подальшого співробітництва в галузі освіти й виховання дітей і молоді, розвитку педагогічної і психологічної наук, відбувався обмін досвідом роботи, ознайомлення з педагогічними інноваціями тощо.

Президія АПН розраховує, що Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 1994 року про порядок відшкодування витрат при короткотермінових відрядженнях за кордон збільшить можливості участі вчених Академії у міжнародних конференціях і семінарах, сприятиме поглибленню досліджень світових тенденцій розвитку освіти і

Психолого-педагогічної науки, узагальнення і поширення вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду.

УП. Кадри. Робота аспірантури і докторантури
в системі АПН

Робота з кадрами у 1994 році була спрямована на забезпечення наукових установ Академії висококваліфікованими науковими спеціалістами, підвищення рівня діяльності аспірантури і докторантури.

Науковий потенціал Академії у звітному періоді характеризується такими показниками:

діючих членів /академіків / - 27

членів-кореспондентів - 40

Загальна чисельність працівників наукових установ АПН на 01.01.95 р. становила 954 мол. Кількість наукових співробітників - 735 мол., у тому числі 10 академіків і 5 членів-кореспондентів, 55 докторів наук / 7,5 %/, 339 кандидатів наук / 46,1% / Таблиця 2/.

Частка наукових співробітників, які мають учений ступінь, становить 53,6 %, без наукового ступеня 341 співробітник, що становить 46,4%.

Віковий ценз наукових співробітників Академії:

до 30 років - 59 мол. /9,7%/

30-40 років -143 мол. /24,2%/

40-50 років -182 мол. /29,7%/

50-60 років -158 мол. /25,8%/

60 і старше - 65 мол. /10,6%/

Протягом звітнього періоду в наукових установах Академії працював 181 сумісник - 29,6%, з них докторів наук 13,3%.

Чисельний і якісний склад завідуючих підрозділами характеризується такими даними:

В Інституті педагогіки лабораторіями керують 3 доктори наук /11,1%/, 24 кандидати наук /88,9%/.

В Інституті психології завідувачими науковими підрозділами працюють 8 докторів наук /66,7%/, 4 кандидати наук /33,3%/.

В Інституті педагогіки і психології професійної освіти серед завідувачих лабораторіями: 2 доктори наук /23,6%/, і 5 кандидатів наук /71,4%/.

В Інституті дефектології і науково-практичному центрі політичної психології лабораторії очолюють кандидати наук /відповідно 6 і 2 чол./.

Протягом року відбувалось переведення керівників лабораторій на роботу за контрантами. Цей процес вчасно і юридично правильно був проведений в усіх наукових установах Академії, за винятком Інституту психології. У цьому інституті постановою Президії від 24 листопада 1993 року № І-7/10-59 не була виконана його колишнім директором акад. О.В.Киричуком.

Внаслідок таємного голосування на Загальних зборах до складу Академії обрано 3-х дійсних членів /академіків/ і 21 члена-кореспондента.

За Постановою Загальних зборів Академії від 23 листопада 1994 року внесені доповнення та зміни до Статуту АПН України. Зокрема, ліквідовано посади віце-президентів - керівників відділень і введено посади академіків-секретарів відділень; розширено склад Президії АПН; уточнено порядок обрання керівників наукових установ тощо.

У звітному році відбулися вибори директора Інституту педагогіки, ним став академік В.М.Мадзигон. Постановою Президії АПН України від 22.II.94 р. № І-7/10-72 в.о. директора Інституту психології призначено кандидата психологічних наук В.М.Титова.

За підсумками конкурсу наукових праць, опублікованих у 1993 році, присуджено премії Президії АПН України академікам Романцю В.А., Савченко О.Я., Шкілю М.І., професору Буринській Н.М., старшим науковим співробітникам Гільбуху В.З., Колесник Т.В., Хмарі Т.М., Бурді М.І.; учителям Савченку Л.М., Собку М.С.

Стипендіатами Кабінету Міністрів України стали аспірант Інституту психології Голозовський Я.О. та старший науковий співробітник Інституту педагогіки і психології професійної освіти Дем'яненко Н.М.

Підготовка наукових кадрів здійснювалася через докторантуру й аспірантуру всіх науково-дослідних інститутів АПН. Згідно з планом прийому на 1994 рік до підвідомчих установ Академії прийнято 18 докторантів і 64 аспіранти. У звітному році закінчили докторантуру 2 чол., аспірантуру – 53 чол. На 1 січня 1995 року загальна чисельність докторантів склала 45 чол., аспірантів – 171 чол. Наукове керівництво аспірантами здійснюють 26 докторів і 51 кандидат наук. Науковими консультантами докторів є спеціалісти вищої кваліфікації – доктори наук, професори, академіки і члени-кореспонденти.

Тематика наукових досліджень докторантів та аспірантів в основному відповідає планам науково-дослідної роботи інститутів та "Основним напрямкам досліджень з педагогіки і психології в Україні", проте окремі галузі педагогіки і психології рідко стають предметом вивчення.

Вимагають більшої уваги питання відбору спеціалістів у докторантуру та аспірантуру, поліпшення їх мовної підготовки / зокрема, з іноземної мови/, щорічної атестації тощо.

Назріла потреба у розробці нового Положення про докторантуру та аспірантуру. Не реалізованими залишаються питання забезпечення

докторантів та аспірантів постійним житлом, фінансування підготовлених ними монографій. Ці та інші проблеми мають бути вирішеними дирекціями науково-дослідних інститутів та апаратом Академії педагогічних наук у найближчий час.

УІІ. Видавнича діяльність

Редакційно-видавничий відділ АПН усі видання, заплановані на 1994 рік, підготував і випустив вчасно.

Вийшли у світ 4 номери "Педагогіка і психологія"; 6 номерів газети "Психолого-педагогічні новини" / з січня 1995 р. "Педагогічна газета"/; науково-методичний збірник "В.О.Сухомлинський і сучасність".

Видання вже знайшли свого читача, про що свідчить зростання їхніх тиражів, надходження авторських матеріалів з областей України, листи читачів з оцінкою публікацій. У чотири рази зріс тираж вісника "Педагогіка і психологія" /4,5 тис./, у десять - "Педагогічної газети" /10 тис. прим./. Через брак коштів не вдалося розпочати діяльність видавництва АПН, яке планувалося на друге півріччя 1994 року. Потреба у такому видавництві дуже гостра, оскільки вже є значний науковий доробок теоретичного характеру, який чекає на видання.

ІХ. Матеріальне забезпечення діяльності Академії педагогічних наук

Основним джерелом фінансування Академії є державний бюджет. Міністерством економіки України у 1994 році виділено для фінансування наукової діяльності Академії педагогічних наук України кошти в сумі 49117 млн. крб.

З них:

І/ на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи

- 48778 млн. крб.

Таблиця 2

Склад наукових працівників АПН на 01.01.95 р.

№ п/п	Наукові установи АПН України	Чисельність працівників всього	З них			Наукові працівники за посадами										З них			без усього ступеня
			наукових працівників	науково- картний склад	головні нау- кові спів- робітники	провідні на- укові спів- робітники	старші нау- кові спів- робітники	наукові співробіт- ники	молоді наукові співробіт- ники	інженери інші	доктори наук	кандидати наук							
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14						
1.	Інститут педагогіки	365	262	5	9	15	99	56	72	6	14	144	104						
2.	Інститут психології	314	275	22	2	17	90	43	60	41	16	104	155						
3.	Інститут педагогіки і психології профе- сійної освіти	111	88	9	8	2	44	11	14	-	12	49	27						
4.	Інститут дефектоло- гії	70	49	9	4	-	15	12	9	-	6	18	25						
5.	Педагогічний музей	27	9	2	-	2	3	2	-	-	-	-	9						
6.	Науково-практичний центр політичної психології	37	30	2	-	6	7	3	12	-	4	12	14						
7.	Український іннова- ційний центр гума- нітарної освіти	13	8	2	-	1	2	3	-	-	-	4	4						

I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
8. Науково-методичний центр "Українська етнологіка і народознавство" АН України і Прикарпатського університету ім.В.Стефаника													
		17	14	2	-	4	3	3	2	-	3	8	3
Всього		954	735	53	23	47	263	133	169	47	55	339	341

2/ на програму "Оздоровлення та захист психіки людей"

- 339 млн.крб.

Крім цього, з додаткових джерел фінансування Інститут психології використовував такі кошти:

на госпдоговірну тематику за планом виділено на 1994 рік

- 1519,1 млн.крб.

З них:

1/ на виконання замовної теми від Міністерства України у справах захисту населення від наслідків аварії на Чорнобильській АЕС;

- 800 млн. крб.

2/ на виконання наукових досліджень на замовлення Держкомітету України з питань науки і технологій з 5-ти тем:

- 599,1 млн.крб.

- Технологія проектування діалогових навчальних систем;

- Розробка методів і комп'ютерних засобів психолого-педагогічної експертизи навчальних систем;

- Психологічні методи добору та підготовки управлінських кадрів в системі вищої освіти;

- Наукові засади реформи вищої освіти;

- Психологічні аспекти профілактики наркоманії серед неповнолітніх;

3/ на виконання замовної теми з Управлінням освіти м.Рівне

- 120 млн. крб.

Годілені у 1994 році кошти в основному використовувались для оплати праці співробітників науково-дослідних установ та проведення розрахунків з органами соціального страхування. На мінімальному

рівні виділялися кошти на утримання установ. Значно ускладнилося забезпечення наукових досліджень матеріальними ресурсами. Обмеженість фінансування не дозволила направити кошти на придбання сучасної мікропроцесорної техніки і новітніх технічних засобів для проведення експериментальних досліджень.

Вимагає невідкладного вирішення проблема забезпечення науковців приміщеннями. Серед науково-дослідних установ тільки Інститут психології розташований у будинку, який знаходиться на його балансі. Всі інші установи, і зокрема Президія Академії, розміщені в орендованих, не пристосованих для роботи приміщеннях, на капітальний ремонт яких кошти майже не передбачалися. Протягом року неможливо було вирішити питання про передачу на баланс Інституту педагогіки приміщення по вул. Богдана Хмельницького, 10. У зв'язку з аварійним станом цей будинок більше двох років знаходиться на ремонті і фінансування його призупинено.

Дослідження комплексних освітніх проблем вимагає зміцнення експериментальної бази, зокрема оснащення наукових підрозділів сучасним обладнанням, наявності у функціональному підпорядкуванні Академії різного типу ^{на}початкових закладів для проведення експериментальних наукових досліджень.

Враховуючи, що Академія педагогічних наук здійснює свою діяльність за державним замовленням, основними напрямками якого є фундаментальні дослідження і розробки, необхідно щорічно в бюджеті з урахуванням коливань ринкової кон'юнктури передбачити розміри базового фінансування як засобу підтримки фундаментальних досліджень, що виконуються в наукових установах.

Х. В и с н о в к и

У 1994 році діяльність Академії розгорталась за двома основними напрямками—її організаційне становлення як академічної установи і здійснення наукових досліджень з урахуванням змін, які відбуваються в теорії і методології педагогічних та психологічних наук, і потреб педагогічної практики, що зазнає інтенсивних перетворень. Відповідно до "Основних напрямів досліджень з педагогіки і психології в Україні", плану наукового забезпечення Державної національної програми "Освіта" Відділеннями Академії було чітко окреслено напрями наукової діяльності, зінтегровано зусилля науковців навколо актуальних проблем. Здійснено реальні кроки у формуванні теоретичних засад педагогічної науки: розроблено концепції гуманітаризації шкільної освіти, змісту загальноосвітніх предметів, методологічні характеристики педагогічних досліджень.

Проводились ґрунтовні, цікаві дослідження з історії педагогіки, етнопедагогіки і народознавства, психолого-педагогічних аспектів розвитку особистості: її духовного і громадянського становлення, творчого розвитку, формування гуманістичного світосприйняття, розвитку екологічної культури тощо.

Встановлено нові дані, описано закономірності розвитку дитячого організму і формування здорового способу життя, створено нові методики психодіагностики і психотерапії.

Завершується дослідження дидактичних основ оновлення змісту загальної і професійної освіти на засадах інтеграції і диференціації.

Слід відзначити плідну роботу Центру політичної психології з визначення науково-методичних основ аналізу і прогнозу соціально-психологічних тенденцій у суспільно-політичному житті України.

Успішно здійснюються дослідження, спрямовані на теоретико-методичне забезпечення навчально-виховного процесу в спеціальних навчальних закладах. Зокрема, в Інституті дефектології підготовлено наукові праці, які розкривають зміст і методику соціально-трудової реабілітації аномальних дітей та їх включення в сучасну систему соціальних відносин.

Внаслідок теоретичних досліджень науковців АПН практичні праці вийшли одержали концептуально забезпечені нові програми, підручники, навчальні посібники майже з усіх предметів державного компонента.

Підсумовуючи аналіз зробленого, можна констатувати, що АПН працювала за визначеним планом, завдання виконані, науковий доробок очевидний.

Разом з тим, є підстави для критичного аналізу і суттєвого поліпшення подальшої роботи з усіх напрямів діяльності Академії.

Вимагає серйозного удосконалення система тематичного планування наукової роботи і оцінки її результатів як на рівні наукових установ, так і всієї Академії.

Окрім цього, потрібна зміна усталеної недооцінки ролі експериментальних досліджень у їх здійсненні, багато співробітників ще не володіють експериментальною культурою, проводять поверхові, короточасні експерименти, що негативно відбивається на достовірності експериментальних даних.

Наукові програми комплексних досліджень потребують вимогливої й обґрунтованої розробки, вчасного розгляду їх на Вчених радах, поетапного контролю і об'єктивної оцінки результатів. У цьому плані значно вагомішою має бути роль бюро Відділень і Президії АПН.

Бракує цілеспрямованої організації зв'язку АПН з педагогічною практикою.

до співпраці з

Необхідно ширше залучати підрозділами установ АПН наукових кореспондентів-практиків. Більш виразку роль має відіграти педагогічна думка вчених АПН з приводу тих новаций, які відбуваються зараз в освітнянській галузі.

Слід налагодити дієве наукове співробітництво з МО України, що передбачено новою редакцією Статуту АПН. Однак зміст і механізм такої співпраці, крім потрібної для більш цілеспрямованого і інтенсивного впливу теорії на педагогічну практику, юридично не визначені.

У межах Академії реально це не запрацьовали проблемні і наукові ради, методологічні семінари. Серйозної уваги вимагає координація досліджень з усіх наукових напрямів, інтеграція зусиль науковців України навколо проблем виховання, розробка державних стандартів, психологічне забезпечення концепцій виховання і розвитку підстарчої особистості.

Загалом для наукової продукції всіх підрозділів характерною є перевага науково-методичної, рекомендаційної літератури, що не відповідає повною мірою статусу академічної науки.

Актуальною залишається проблема наукових контактів з НАН відповідними галузевими академіями, закладами освіти і культури. Вкраї потрібна реальна інтеграція наукових зусиль у цілому нечисленної наукової громади вчених в області педагогіки і психології навколо розв'язання найважливіших проблем теорії і практики освітньої галузі.

Для всіх підрозділів АПН, її Президії передбачається серйозна, копітка робота щодо забезпечення високого наукового рівня здійснюваних досліджень, посилення ролі педагогічних і психологічних наук у розбудові національної системи освіти.

Додаток
до звіту про роботу
АПН України за 1994 рік

С П И С О К

основних публікацій членів Академії і співробітників
наукових підрозділів АПН України

Відділення теорії та історії педагогіки

Навчальні програми

1. Бондар В.І. та ін. Організація і проведення підготовки студентів до роботи з підручником у початковій школі: Програма спецкурсу та методичні рекомендації. - К.: УДПУ. - 1994. - 1,5 др.арк.
2. Карадук Л.М., Мадзігон В.М. Програма підготовки менеджерів освіти. - К., 1994. - 2,0 др.арк.
3. Кравченко О.В. Соціологія: Програма факультативного курсу. - К., 1994. - 0,5 др.арк.
4. Левченко Г.Є., Терешук Б.М., Цесельський В.Л. та ін. Основи господарської діяльності: Експ.програма. - К.: ВІПОЛ. - 1994. - 4,5 др.арк.
5. Масол Л.М. Українська музична культура: Навч.програма для ліцеїв гум.профілю. - К.: УЦТ. - 1994. - 2,0 др.арк.
6. Струнка М.Л. Українське народознавство: Програма для вузів. - К., 1994. - 1,0 др.арк.
7. Струнка М.Л., Наулко В.І. Етнографія України: Програма для 8-9 кл. // Однокласник. - 1994. - № 3. - 1,0 др.арк.
8. Шугасва Л.М. Основи релігієзнавства. - К., 1994. - 1,3 др.арк.

Підручники, навчальні посібники

1. Волощук І.С. Фізичний тренажер. Молекулярна фізика: Навч. посібник для індивід.навчання. - К.: УДПУ. - 1994. - 73 с.
2. Євдокимов В.І. та ін. Збірник вправ з тестами з шкільного курсу математики: Навч.-метод.посібник. - Х., 1994. - 93 с.
3. Євдокимов В.І. та ін. Основні питання сучасного шкільного курсу математики: Навч.посібник. - Х., 1994. - 144 с.

військово-патріотичного виховання допризовників. - Кам.-Подільський, 1994. - 2,0 др.арк.

12. Кобзар Б.С., Постовойтов Є.П. Зняття адаптаційних труднощів у дітей з наслідками поліомієліту і церебральним паралічем в умовах спеціальної школи. - К.: ІСДО. - 1994. - 2,5 др.арк.; Макет щоденника індивідуального вивчення вихованця шкіл-інтернатів. - К., 1994. - 2,5 др.арк.

13. Кобзар Б.С. Соціальні вимоги до вихователя школи-інтернату. - К., 1994. - 2,0 др.арк.

14. Кузьменко та ін. Управління школою в сучасних умовах. Проблеми теорії і практики. - К., 1994. - 6,5 др.арк.

15. Левченко Г.Є., Коломієць Д.В. Використання українських народних традицій, звичаїв та обрядів при вивченні курсу "Благоустрій садиби": Метод.реком. - К.: ІСДО. - 1994. - 2,4 др.арк.

Б. Лопухівська А.В. З історії розвитку гімназій та ліцеїв в Україні. - К., 1994. - 6,0 др.арк.

17. Миропольська Н.Є. та ін. Поезія граматики: Книга для вчителя. - Луцьк. - 1994. - 2,0 др.арк.

18. Міненко А.М. Типове положення про атестацію педагогічних працівників України // Освіта. - 1994. - № 78. - 2,7 др.арк.

19. Паламарчук В.Ф. та ін. Педагогічні інновації у закладах нового типу. - К., 1994. - 5,2 др.арк.

20. Паламарчук В.Ф., Шевченко В.Г., та ін. Школи нового типу: Зб.док. і матер. - К., 1994. - 4,5 др.арк.

21. Плохій З.П., Енгласва Н.І., Науменко Т.І. та ін. Планування навчально-виховної роботи з дітьми у дошкільному закладі: Метод.реком. - К.: Обрій. - 1994. - 6,0 др.арк.

22. Постовий В.Г. Сучасна сім'я і її педагогіка. - К.: Освіта. - 1994. - 5,0 др.арк.

23. Постовойтов Є.П. Обдаровані діти. - К., 1994. - 2,1 др.арк.

24. Проблеми особистості вчителя та його фахової підготовки: Зб.наук.праць /За ред. М.Б.Євтуха. - К.: ВІПОЛ. - 1994. - 8,85 др.арк.

25. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх: Зб.наук. -метод.статей. - К., 1994. - 9,0 др.арк.

25. Свид С.П., Антонович Є.А., Проців В.І. Художні техніки

// Рідна шк. - 1994. - № II-12. - 0,5 др.арк.

40. Удовиченко В.Г. Регіональний центр створено! // Джерела. - 1994. - № 21-22. - 0,8 др.арк.

41. Хлєбнікова Л.О. Пісня у духовному житті українського народу // Поч.шк. - 1994. - № 7. - 1,0 др.арк.

42. Чорна К.І. Основні пріоритети у вихованні національної самосвідомості і громадської культури старшокласників // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 1. - 0,5 др.арк.; Основні проблеми та напрями виховання молодого громадянина незалежної України // Рідна шк. - 1994. - № 9. - 0,5 др.арк.

43. Шугасва Л.М. Конфесійна карта України // Відродження. - 1994. - № 4. - 1,0 др.арк.

44. Ярмаченко М.Д. Основні віхи становлення і розвитку дефетологічної науки в Україні // У зб.: Інтеграція аномальної дитини в сучасній системі соціальних відносин. - К., 1994. - 0,5 др.арк.

45. Ярмаченко М.Д., Дичек Н.П. Англомовні дослідження спадщини А.С.Макаренка // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 2. - 0,5 др.арк.

46. Ярмаченко М.Д., Мельниченко Б.Ф. Системна педагогіка // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 4. - 0,6 др.арк.

Відділення дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті

Навчальні програми

1. Базелюк І.І. Програми середньої загальноосвітньої школи: Хімія. 8-ІІ класи. - К.: ВІПОЛ, 1994. - 2,6 др.арк.

2. Бугайов О.І. Програма базового курсу "Фізика. Астрономія" для 7-9 класів середньої школи. - К.: Освіта, 1994. - 2,0 др.арк.

3. Буринська Н.М., Величко Л.П. Програми середньої загальноосвітньої школи: Хімія. 8-9 класи. - К.: ВІПОЛ, 1994. - 1,0 др.арк.

4. Буринська Н.М., Величко Л.П. Програми середньої загальноосвітньої школи: Хімія. ІО-ІІ класи /Експериментальний варіант/. - К.: ВІПОЛ, 1994. - 1,3 др.арк.

5. Вашуленко М.С. та ін. Програми середньої загальноосвіт-

4. Леаченко Г.Є., Цесельський В.Л., Терещук Б.М. Дидактичний матеріал з трудового навчання для 5-9 кл. - К., 1994. - 5,0 др.арк.

5. Прокопенко І.Ф., Євдокимов В.І., Лозова В.І. Рідний край: Навч.посібник для вчителів, студентів, учнів. - Х., 1994. - 36,5 др.арк.

6. Струнка М.Л. Українська народна різьба; Українська народна тканина: Комплект слайдів: Навч.-наочні посібники для загальноосв. школи. - К., 1994. - 0,6 др.арк.

Методичні посібники, рекомендації, збірники
наукових праць

1. В.О.Сухомлинський і сучасність: Наук.-метод. зб. /Упор. і відпов.ред. М.Я.Антонець. - Вип.І. - К., 1994. - 10,6 др.арк.

2. Гладченко Є.М. та ін. Реалізація навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі. - К.: Укрінформ. - 1994. - 2,5 др.арк.

3. Г.С.Сковорода - видатний український філософ і просвітитель: Матер.конф. - К., 1994. - 153 с.

4. Гуманізація навчально-виховного процесу як засіб попередження правопорушень серед учнівської та студентської молоді: Матер.конф. - К., 1994. - 27,5 др.арк.

5. Гуманітарні аспекти реформування і розвитку національної системи освіти /За ред. М.Б.Євтуха. - К.: КДЛУ. - 1994. - 23,0 др.арк.

6. Євтух М.Б. Педагогічні погляди і педагогічна діяльність І.С.Орлая. - К.: КДЛУ. - 1994. - 2,5 др.арк.

7. Євтух М.Б. "Педагогія" І.А.Ставровського і її роль у розвитку вітчизняної педагогічної думки. - К.: КДЛУ. - 1994. - 2,6 др.арк.

8. Жерносек І.П. Складання перспективного, річного, календарного планів роботи школи. - Кіровоград, 1994. - 1,5 др.арк.

9. Зайцева З.Г., Постовий В.Г. Підготовка домашніх вихователів. - К.: Етносфера. - 1994. - 1,5 др.арк.

10. Зубалій М.Д., Жмарьов М.В., Платонов В.М. та ін. Закон України "Про фізичну культуру і спорт". - К., 1994. - 1,4 др.арк.

11. Зубалій М.Д., Сливка П.Г., Сиркизюк В.В. Ефективність

- в школі. - Ів.-Франківськ, - 1994. - 23,0 др.арк.
27. Свид С.П., Антонович Є.А., Фічора І.В. та ін. Декоративно-прикладне мистецтво: Пос. для студентів. - Ів.-Франківськ, 1994. - 21,0 др.арк.
28. Соціологія і школа: Тези наук.-практ. конф. - Миколаїв. - 1994. - 5,0 др.арк.
29. Стельмахович М.Г. Наш орієнтир - народна педагогіка. - К., ІСДО. - 1994. - 2,5 др.арк.
30. Творча діяльність педколективів та учнів: Зб.ст. /Упор. Н.О.Рєпа. - К., 1994. - 5,0 др.арк.
31. Тименко М.П. Орієнтація школярів на педагогічні професії. - К.: ІСДО. - 1994. - 2,0 др.арк.
32. Тименко М.П., Янцур М.С., Пилипчук О.Ф. Основи вибору професії. - Рівне: ЦНН. - 1994. - 10,0 др.арк.
33. Тименко М.П. та ін. Форми і методи педагогічної орієнтації школярів. - Львів, 1994. - 1,5 др.арк.
34. Тхоржевський Д.О. та ін. Трудова підготовка учнів у школах України /до 1918 р./ - К.: УДПУ. - 1994. - 10,0 др.арк.
35. Тютюнников А.М. Азбука особистості. - К.: УДНТТУМ. - 1994. - 1,0 др.арк.
36. Шевченко Г.П. та ін. Історія світової художньої культури й основи мистецтвознавства. - Луганськ, 1994. - 8,0 др.арк.
37. Шляхи підвищення навчально-виховного процесу в школі та педагогічному вузі: Зб.наук.праць. /Відпов.ред. В.І.Лозова - Х.: ХДПУ. - 1994. - 18,0 др.арк.
38. Ярмаченко М.Д. Академія педагогічних наук України: Довід.-К., 1994. - 3,75 др.арк.

С т а т т і

1. Алексеєнко Т.Ф., Колесіна Т.Є., Постовий В.Г. Роде наш красний // Освіта. - 1994. - 10 серп. - 0,5 др.арк.
2. Антонєць М.Я. Педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського в сучасній освітньо-виховній теорії і практиці // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 1. - 0,5; Світлий храм дитинства: сучасність і перспективність навчально-виховної системи В.О.Сухомлинського // Рідна шк. - 1994. - № 1-2. - 0,5 др.арк; Гуманістические основы дидактики В.А.Сухомлинского // Нар.образование. - 1994. - № 10. - 0,5 др.арк.

3. Березняк Є.С. Директор школи і вчитель // Рідна шк. - 1994. - № 10. - 0,7 др.арк.
4. Білоусова В.О. Гуманізація відносин учнів у позаурочній роботі // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 4. - 0,5 др.арк.
5. Болгаріна В.С. Соціолог в педагогіці чи педагог у соціології // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 1. - 0,5 др.арк.
6. Бондар В.І. Щастя тобі, ювіляре // Поч.шк. - 1994. - № 7. - 0,5 др.арк.
7. Бондар Л.С. В.О.Сухомлинський про виховання у дітей загальношкільських духовних цінностей у сім'ї // Поч.шк. - 1994. - № 9-10. - 0,5 др.арк.
8. Волошук І.С. Загадки з технічним змістом // Поч.шк. - 1994. - № 11. - 0,5 др.арк.; Методологія фізичних знань у змісті освіти інтелектуально обдарованих школярів // Рідна шк. - 1994. - № 11. - 0,5 др.арк.; Морально-етичний аспект виявлення обдарованих дітей та розвитку в них творчих задатків // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 3. - 0,5 др.арк.; Про деякі ідеї компромісної педагогіки // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 4. - 0,7 др.арк.
9. Ганнусенко Н.І., Мацейків Т.І. Виховання на народних традиціях // Відродження. - 1994. - № 10. - 0,8 др.арк.
10. Гладченко Є.М. Батьки схвалюють // Нова освіта України.- 1994. - № 2. - 0,8 др.арк.
11. Докукіна О.М. Батьки у моральному вихованні дітей // Поч. шк. - 1994. - № 6. - 0,5 др.арк.
12. Єфименко Н.В. Педагогічна спадщина О.І.Дячкова // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 3. - 0,5 др.арк.
13. Зубалій М.Д., Арф'єв В.Г., Кубасов В.І. та ін. Концепція національної системи фізичного виховання дітей, учнівської і студентської молоді України // Поч.шк. - 1994. - № 8. - 1,0 др.арк.
14. Ігнатенко П.Р. Народознавство чи українознавство? // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 3. - 0,6 др.арк.
15. Калениченко Н.П., Ільченко Ж.Д. Освітня діяльність земств // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 4. - 0,7 др.арк.
16. Калениченко Н.П. Роль земств у впровадженні навчання рідною мовою в народній школі України /кінець XIX - початок XX ст./ , ' Відродження. - 1994. - № 3. - 0,5 др.арк.

17. Кобзар Б.С. Система і методика викладання педагогічних дисциплін у педвузі // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 2. - 0,5 др.арк.

18. Коновець С.В. Естетичне сприймання творів Катерини Білокур // Поч.шк. - 1994. - № 12. - 0,5 др.арк.

19. Копиленко Н.В. Київська "Просвіта" /1906-1910/ // Диво-слово. - 1994. - № 1. - 0,5 др.арк.; Сільський учитель Борис Грінченко // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 1. - 0,5 др.арк.; Освітнянський подвиг Марії Грінченко // Рідна шк. - 1994. - № 9. - 0,5 др.арк.

20. Кубрак В.І., Дроб'язко П.І. Диференційоване навчання в початкових класах // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 2. - 0,5 др.арк.

21. Лозова В.І. Активізація навчально-пізнавальної діяльності школярів // У зб.: Шляхи підвищення навчально-виховного процесу в школі та педагогічному вузі. - ХДПУ, 1994. - 0,6 др.арк.

22. Лосюк П.В. Концепція гуцульської школи // Гуцульська школа. - 1994. - № 1. - 1,0 др.арк.; Планування і організація системи національного виховання школярів // Гуцульська шк. - 1994. - № 2. - 0,7 др.арк.

23. Марочко Г.С. Педагогічні умови формування гри на сільськогосподарську тематику // Дошк.виховання. - 1994. - № 11. - 0,5 др.арк.

24. Науменко Р.А. Буду ростити сади ... // Рідна шк. - 1994. - № 3. - 0,5 др.арк.

25. Науменко Т.І. Організація свят та розваг за народними традиціями // Дошк.виховання. - 1994. - № 2. - 1,0 др.арк.

26. Оржехівська В.М. та ін. Дитина вступає до школи // Поч. шк. - 1994. - № 9-10. - 0,7 др.арк.

27. Рєпа Н.О. Хоч і російська, але... // Рідна шк. - 1994. - № 12. - 0,5 др.арк.

28. Руденко Л.Д. Батько і школа // Поч.шк. - 1994. - № 3. - 0,5 др.арк.; Заплету віночок // Поч.шк. - 1994. - № 5. - 0,5 др.арк.

29. Самоплавська Т.О. Історія України в шкільній освіті в історичній ретроспективі // Рідна шк. - 1994. - № 3-4. - 0,5 др.арк.

30. Ссрова Г.В. Етнографічний атлас України // Однокласник. - 1994. - № 3-4. - 2,0 др.арк.
31. Стельмахович М.Г. Виховний ідеал української народної педагогіки // Поч.шк. - 1994. - № 2. - 0,5 др.арк.
32. Стельмахович М.Г. Едукація українознавча // Рідна шк. - 1994. - № 12. - 0,6 др.арк.
33. Стельмахович М.Г. З історії української родини; Українська родина ХХ ст. // У кн.: Українознавство. - К., "Зодіак - ЕКО". - 1994. - 2,3 др.арк.
34. Струнка М.Л. Народне житло. Народна вишивка // У зб. Українознавство. - К.: Зодіак. - 1994. - 1,7 др.арк.; Народознавство: проблеми і перспективи // Рідна шк. - 1994. - № 3-4. - 0,5 др.арк.
35. Сухомлинська О.В. Витоки й засади української школи рефлексології та педології /20-ті роки/ // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 3. - 0,7; Етнопедагогіка - засіб полікультурного виховання // Український обозреватель. - 1994. - № 8. - 0,8 др.арк.; Зв'язки С.Френе з Україною // Педагогіка і культура. - 1994. - № 2-3. - 0,8 др.арк. /польськ.мовою/.
36. Терещук Б.М., Туташинський В.І. Методичні та організаційні аспекти трудової підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів України // Освіта. - 1994. - 10 серп. - 0,5 др.арк.; Положення про навчальні майстер-і загальноосвітнього навчального закладу // Освіта. - 1994. - 31 серп. - 0,5 др.арк.
37. Тименко М.П., Закатнов Д.О. Соціально-педагогічні та психологічні аспекти підготовки старшокласників до підприємницької діяльності // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 1. - 0,8 др.арк.
38. Тхоржевський Д.О., Дідух В.О. Політехнічна освіта школярів у сучасних умовах // Педагогіка і психологія. - 1994, № 4. - 0,5 др.арк.
39. Тютюнников А.М. До гармонії навчання, виховання і гри // Дошк.виховання. - 1994. - № 5-6. - 0,7 др.арк.; Математична мовзаїка // Поч.шк. - 1994. - № 6. - 0,5 др.арк.; Республіка Ребусидія // Поч.шк. - 1994. - № 2. - 0,5 др.арк.; Країна кросвордів // Витоки. - 1994. - № 2. - 0,5 др.арк.; Математична сторінка // Витоки. - 1994. - № 6. - 0,5 др.арк.; Майбутніх розумів Платонів...

ньої школи: І-4 /І-3/ класи. - К.: Освіта, 1994. - 13 др.арк.

6. Гудзик Н.Ф., Корсаков В.А. Програма по руському языку для 5 класу школ с українським языком преподавания /первый год обучения/ // Відродження. - 1994, № 5-6. - 1 др.арк.

7. Ільченко В.Р. Програми середньої загальноосвітньої школи: Природознавство. Фізика. Хімія. Біологія. - К.: Освіта, 1994. - 4 др.арк.

8. Корсаков В.А. Програми по руському языку для 5-ІІ класов гимназий и лицеев гуманитарного профиля /с русским языком преподавания/. - К.: ВІПОЛ, 1994. - 6,0 др.арк.

9. Корсаков В.А. Програма курсу "Стилістика и культура речи" для старших класов гимназий и лицеев гуманитарного профиля. - К.: ВІПОЛ, 1994. - 0,8 др.арк.

10. Корсаков В.А. Програма курсу "Стилістика деловой речи и культура общения" для старших класов гимназий и лицеев гуманитарного профиля. - К.: ВІПОЛ, 1994. - 0,4 др.арк.

11. Корсаков В.А. Програма курсу "Риторика и основы ораторского искусства" для старших класов гимназий и лицеев гуманитарного профиля. - К.: ВІПОЛ, 1994. - 0,4 др.арк.

12. Повхан К.З. Програма з української мови для 2 класу шкіл України з угорською мовою навчання // Відродження. - 1994, № 9, № 12. - 3 др.арк.

13. Редько В.Г., Мошков В.В. Програми з іноземних мов для початкової школи // Поч.шк. - 1994, № 12 - 1 др.арк.

14. Хорошковська О.Н. Програма з української мови для російськомовних першокласників // Поч.шк., 1994, № 11, 12. - 0,6 др.арк.

15. Шухова Е.В. Загальна біологія з основами екології: Програма для вищих навчальних закладів І, П рівнів акредитації. - К.: ВІПОЛ, 1994. - 1,2 др.арк.

Підручники, навчальні посібники

1. Арцішевський Р.А. Людина і суспільство: Підручник для ІІ класу. Том 2. - К.: Освіта, 1994. - ІІ,7 др.арк.

2. Біляев О.М., Пентилук М.І. та ін. Українська мова: Підручник для 8 класу шкіл з російською мовою навчання. - К.: Освіта, 1994. - 10 др.арк.

3. Богущ А.М. Зошит з підготовки руки дитини до письма в старшій групі: Навчальний посібник. - Одеса, 1994. - 3,2 др.арк.

4. Богущ А.М. Зошит з підготовки руки дитини до письма в підготовчій групі: Навчальний посібник. - Одеса, 1994. - 2,2 др.арк.

5. Бугайов О.І. та ін. Фізика. Астрономія - 7: Пробний підручник для 7 класу середньої школи. - К.: Освіта, 1994. - 16 др.арк.

6. Бурда М.І. Геометрія, 9: Експериментальний навчальний посібник для шкіл /класів/ з поглибленим вивченням математики. - К.: Освіта, 1994. - 7 др.арк.

7. Буринська Н.М. Хімія: Пробний навчальний посібник для 8 класу загальноосвітньої школи. - Ірпінь: Перун, 1994. - 11 др.арк.

8. Вашуленко Н.С., Скрипченко Н.Ф. та ін. Букварь: Учебник для I класу шкіл з русским языком обучения. - К.: Освіта, 1994. - II др.арк.

9. Голобородько Е.П. и др. Русский язык: Учебник для 8 класу шкіл з русским языком обучения. - К.: Освіта, 1994. - 14 др.арк.

10. Гончаренко С.У. Фізика: Пробний навчальний посібник для шкіл III ступеня, гімназій і класів гуманітарного профілю. 10 клас. - К.: Освіта, 1994. - 17 др.арк.

11. Ільченко В.Р., Гуз К.Ж. Довкілля - 5: Посібник з інтегрованого курсу знань для 5 класу. - Полтава: ОДВГ "Полтавський літератор", 1994. - 14 др.арк.

12. Лисенко М.М. та ін. Історія України: Навчальний посібник для 8-9 класів загальноосвітньої школи. - К.: Вид.-культ. центр "Україна", 1994. - 23,3 др.арк.

13. Мазуркевич О.Р., Хропко П.П. та ін. Українська література. Підручник для 10 класу середньої школи. - К.: Освіта, 1994. - 14 др.арк.

14. Плахотник В.М., Мартинова Р.Ю. Англійська мова: Підручник для 5 класу середньої школи. - К.: Освіта, 1994. - 18 др.арк.

15. Плахотник В.М., Мартинова Р.Ю. Англійська мова: Підручник для 6 класу середньої школи. - К.: Освіта, 1994. - 16 др.арк.

16. Плахотник В.М., Мартинова Р.Ю. Англійська мова: Підручник для 8 класу середньої школи. - К.: Освіта, 1994. - 16 др.арк.

17. Плахотник В.М., Мартинова Р.Ю. Английский язык: Учебное пособие. Часть 3. - Одесса, 1994. - 20 др.арк.

18. Плахотник В.М., Мартынова Р.Ю., Мальхина Е.В. Русский язык: Экспериментальное учебное пособие. 3-й год обучения - Одесса: ИМОИЯ АПН Украины, 1994. - II др.арк.

19. Сиротенко А.Й. та ін. Географія світу: Підручник для 9 класу середньої школи. - К.: Освіта, 1994. - 22 др.арк.

20. Скрипченко Н.Ф., Савченко О.Я. Первоцвіт: Читанка для I класу трирічної початкової школи - К.: Освіта, 1994. - 10 др.арк.

21. Скрипченко Н.Ф., Савченко О.Я. Читанка: Підручник для 3 класу - К.: Освіта, 1994. - 14 др.арк.

22. Скрипченко Н.Ф., Савченко О.Я., Волошина Н.Й. Читанка: Підручник для 4 класу. - К.: Освіта, 1994 - 16,5 др.арк.

23. Скрипченко Н.Ф., Придепа О.Ю. Зошити для письма: Посібник для I класу. - К., 1994. - 10 др.арк.

24. Скуратівський Л.В. та ін. Рідна мова: Підручник для 7 класу. - К.: Освіта, 1994 - 14 др.арк.

25. Скуратівський Л.В. та ін. Рідна мова: Підручник для 8 класу. - К.: Освіта, 1994. - 12 др.арк.

26. Тищенко В.П. Пензлик - Веселкар: Посібник для I класу. - К.: Вересень, 1994. - 2 др.арк.

27. Тимченко О.Т., Василюцька Н.М. Французька мова: Підручник для 5 класу середньої школи. - К.: Освіта, 1994. - 16 др.арк.

28. Тимченко О.Т., Василюцька Н.М. Французька мова: Підручник для 6 класу середньої школи. - К.: Освіта, 1994. - 16 др.арк.

29. Тимченко О.Т., Василюцька Н.Ф. Французька мова: Підручник для 6 класу середньої школи. - К.: Освіта, 1994. - 16 др.арк.

29. Шелехова Г.Т. Рідна мова: Пробний підручник для 9 класу. - К.: Освіта, 1994. - 12 др.арк.

30. Шкіль М.І., Хмара Т.М., Колесник Т.В. Алгебра та початки аналізу, II: Експериментальний навчальний посібник для шкіл /класів/ з поглибленим вивченням математики. - К.: Освіта, 1994.-

20 др.арк.

Посібники для вчителів і вихователів

1. Богуш А.М. та ін. Народна математика дошкільникам: Методичний посібник для вихователів дошкільних закладів. - Одеса, 1994. - 6 др.арк.

2. Богуш А.М. та ін. Вчимося рахувати українською: Методичний посібник для вихователів дошкільних закладів. - Одеса, 1994. - 6 др.арк.

3. Бугайов О.І., Гончаренко С.У. та ін. Сучасний урок фізики. Питання теорії і практики. - Депоновано в ДНТБ України, № 1194 - Укр. 94, 1994. - 8 др.арк.

4. Бурда М.І. та ін. Тестова перевірка знань, умінь і навичок учнів початкової школи з математики. - Дніпропетровськ: ВІПОЛ "Дніпро", 1994. - 3,5 др.арк.

5. Голобородько Е.П. Методические рекомендации по осуществлению функционального подхода в процессе обучения русскому языку. - Херсон: ОХУУ, 1994. - 1 др.арк.

6. Гончаренко С.У., Мальований Ю.І. Гуманітаризація загальної середньої освіти: Проект концепції. - К.: ВІПОЛ, 1994. - 2 др.арк.

7. Концепція та зміст природничо-математичної освіти в навчальних закладах гуманітарного спрямування /ред.колегія: Л.О.Голік, О.І.Глобін та ін. - К.: ВІПОЛ, 1994. - 5 др.арк.

8. Мартынова Р.Ю., Дмитриева О.Ю. Контроль сформированности языковых навыков и речевых умений: Методическое пособие для учителей к учебнику англ.яз. для уч-ся начальных кл. - Одесса: ИМОИЯ АПН Украины, 1994. - 8 др.арк.

9. Мацько Л.І., Тригуб І.Г. Російсько-український загальнотехнічний словник. - К.: Вида школа, 1994. - 12 др.арк.

10. Мацько Н.Д. Вчимося писати, обчислювати: Математика, 1 кл. - К.: Радуга, 1994. - 4 др.арк.

11. Пустовіт Г.П. Екологічне виховання учнів у процесі дослідницької роботи: Посібник для вчителів шкіл і методистів позашкільних установ. - К.: Майбуття, 1994. - 5,2 др.арк.

12. Шелехова Г.Т. Уроки зв'язаного мовлення /5-7 класи/: Методичний посібник - Дніпропетровськ, 1994. - 3,5 арк.

ІЗ. Чашко Л.В., Волинський В.П. Методика використання відеоінформації на уроках: Методичні рекомендації. - Кривий Ріг, 1994. - 3 др.арк.

Статті

І. Біляєв О.М., Вашуленко М.С., Плахотник В.М. Концепція мовної освіти в Україні // Рідна шк. - 1994, № 9. - 0,5 др.арк.

2. Біляєв О.М., Мовна ситуація в Україні і завдання лінгводидактики // Відродження. - 1994, № 7. - 0,6 др.арк.

3. Біляєв О.М. Ефективний засіб інтенсифікації навчання української мови в школі // Педагогіка і психологія: Вісник Академії педагогічних наук України - 1994, № 4. - 0,6 др.арк.

4. Богущ А.М. Принципи народознавчої роботи з дітьми дошкільного віку // Педагогіка і психологія: Вісник Академії педагогічних наук України. - 1994, № 2. - 0,5 др.арк.

5. Бондаренко Н.В. Українська мова у школах національних спільнот // Відродження - 1994, № 9. - 0,5 др.арк.

6. Бурда М.І., Дубинчук О.С., Мальований Д.І. Математика в старших класах гуманітарної школи // Педагогіка і психологія: Вісник Академії педагогічних наук України - 1994, № 4. - 0,5 др.арк.

7. Волошина Н.Й., Пасічник Є.А., Скрипченко Н.Ф., Хропко П.П. Концепція літературної освіти // Поч.шк. - 1994, № 3. - I др.арк.

8. Волинський В.П., Головка Н.І. Систематизація і узагальнення знань засобами відеоінформації // Педагогіка і психологія: Вісник Академії педагогічних наук України. - 1994, № 3. - 0,5 др.арк.

9. Гончаренко С.У. Методологічні характеристики педагогічних досліджень // Психолого-педагогічні новини. - 1994, № 1, 2, 3. - I, 6 др.арк.

10. Гончаренко С.У., Мальований Д.І. Світоглядні функції загальної середньої освіти // Педагогіка і психологія: Вісник Академії педагогічних наук України - 1994, № 1. - 0,5 др.арк.

II. Гончаренко С.У., Мальований Д.І. Педагогічна сутність гуманітаризації шкільної освіти // Рідна шк. - 1994, № 10. - 0,5 др.арк.

12. Гудзик І.П. Рідна мова та інші мови // Поч.шк. - 1994, № 5. - 0,5 др.арк.

13. Жалдак М.І. Гуманітарний потенціал інформатизації навчального процесу // Проблеми інформатизації навчального процесу - К.: МО України, УДПУ ім. М.П.Драгоманова, 1994. - 1 др.арк.

14. Ільченко В.Р. Через єдність знань до краси // Постметодика: Науково-методичний журнал Полтавського інституту післядипломної освіти педагогічних працівників. - 1994, № 2. - 1 др.арк.

15. Кізенко В.І. Факультативні заняття у У-УІ класах: функції, зміст, організація // Рідна шк. - 1994, № 3. - 0,5 др.арк.

16. Корнєєв В.П., Герасимчук В.М., Пічутін Б.В. Географія світу // Рідна шк. - 1994, № 9, II. - 0,9 др.арк.

17. Липова Л.А. Самостійні роботи з неорганічної хімії для 8 класу // Рідна шк. - 1994, № 4,5. - 0,7 др.арк.

18. Липова Л.А. Самостійні роботи з неорганічної хімії для 9 класу // Рідна шк. - 1994, № 9,10,11. - 1,5 др.арк.

19. Мазуркевич О.Р. Воскресіння нетлінного відродження заповітного. Науково-педагогічна та літературно-художня спадщина української словесності в концепції національної освіти // Рідна шк. - 1994, № 7 - № 10. - 4 др.арк.

20. Мацько Л.І., Ермоленко С.Я. Навчально-виховна концепція вивчення української /державної/ мови // Дивослово - 1994, № 7. - 0,8 др.арк.

21. Момот Л.Л. Гуманізація освіти в авторській школі // Педагогіка і психологія: Вісник Академії педагогічних наук України. - 1994, № 4. - 0,7 др.арк.

22. Савченко О.Я. Альтернативні можливості початкової освіти // Поч.шк. - 1994, № 4. - 0,5 др.арк.

23. Савченко О.Я. Особистісно орієнтована початкова школа // Психолого-педагогічні новини. - 1994, № 4. - 0,3 др.арк.

24. Скрипченко Н.Ф. та ін. Диференційований підхід до навчання грамоти // Поч.шк. - 1994, № 1. - 0,6 др.арк.

25. Хропко П.П. Проблеми літературознавчої підготовки вчителів - словесників // Педагогіка і психологія: Вісник Академії педагогічних наук України. - 1994, № 3. - 0,6 др.арк.

26. Шелехова Г.Т. Про систему роботи з розвитку зв'язного мовлення учнів // Дивослово. - 1994, № I. - 0,7 др.арк.

Відділення психології, вікової фізіології та дефектології

Навчальні програми

1. Вавіна Л.С. Програми початкових класів спеціальних загальноосвітніх шкіл інтенсивної педагогічної корекції /для дітей ЗПР/. - К., 1994. - 6,0 др.арк.

2. Гончарук Є.Г., Барцов В.Г., Берзін В.І. та ін. Програма з загальної гігієни, екології людини, радіаційної та військової гігієни /для студентів загально-медичних факультетів вищих медичних закладів України/. - К., 1994, - 58 с.

3. Головченко А.Ф. Основи психології. Спецкурс "Пізнай себе" // Навчально-тематичний план і робоча програма для учнів ІО-ІІ класів гімназій та ліцеїв, - К., 1994. - І др.арк.

4. Куєвда В.Т., Мацейків М.А. Програма курсу "Етнопсихологія" /для спеціальності "Народознавство" - К., 1994. - І,4 др.арк.

5. Мерсіянова Г.М. Програми. Професійне навчання зі швейної справи для допоміжної школи / 4-9 кл./ - К., 1994. - 3,0 др.арк.

6. Мерсіянова Г.М. Програми з народних промислів /вишивання, в'язання/ для учнів 5-8 класів допоміжної школи. - К., 1994, - 1,25 др.арк.

7. Панок В.Г. Основи психологічних знань. Факультативний курс. - Навчально-тематичний план і програма. - Тернопіль, 1994. - 2,5 др.арк.

8. Петровська Т.В. Педагогічна майстерність. Навчальна програма УДУФВС. - К., 1994. - 0,5 др.арк.

9. Петровська Т.В. Педагогіка. Навчальна програма УДУФВС. - К., 1994. - 0,5 др.арк.

10. Піроженко Т.О. Програма середніх спеціальних закладів: Методика розвитку мовного спілкування. Спеціальність "Дошкільне виховання" - К., 1994. - І,5 др.арк.

ІІ. Психологічні основи менеджменту освіти. /За ред. Н.Л.Коломинського/. - Навчальна програма /колектив авторів/ -

К., 1994. - 1,8 др.арк.

12. Фурман А.В., Харитонов В.А. та ін. Школа розуміння: програма дослідно-експериментальної роботи. - К., 1994. - 2,0 др.арк.

13. Остріна Е.А. Програма з музики для шкіл інтенсивної педагогічної корекції /для І-8 кл./, - К.: ІССМО. - 3,5 др.арк.

14. Остріна Е.А., Куненко Л.О. Програма з музики для шкіл сліпих і слабозорих /для І-8 кл./, - К.: ІССМО. - 3,5 др.арк.

Навчальні посібники, підручники

1. Гільбух Ю.З., Дробноход М.І. Як учитися і працювати ефективно. - К.: ВІПОЛ, 1994. - 7,26 др.арк.

2. Долинська Л.В., Левченко М.В., Уманець Л.І., Чепелєва Н.В. Активні методи в роботі практичного психолога. - Навчальний посібник. - К., 1994. - 3,5 др.арк.

3. Загальна гігієна /пропедевтика гігієни/. - Підручник для медичних вузів України /За ред. Є.Г.Гончарука. - К.: Вида школа, 1994.

4. Климанська Л.Д. Основи політології. - Конспект лекцій. - Львів: Політехніка, 1994. - 4,0 др.арк. /у спіавт./.

5. Мерсіанова Г.М. Українська мова. Підручник для 2 кл. допоміжної школи /перевидання/. - К.: Освіта, 1994. - 5,0 др.арк.

6. Рибалка В.В. Особистість у практичній психології. - Основи програмної психології /Навчальний посібник, - К. 1994. - 3,7 др.арк.

7. Синьов В.М. Кобернік Г.М. Основи дефектології /Навчальний посібник для вузів. - К.: Вида школа, 1994. - 8,0 др.арк.

Методичні посібники, рекомендації, збірники наукових праць

1. Актуальні питання психолого-педагогічних основ виховання і навчання. - Матеріали наукової конференції /За ред. В.К.Демиденка. - Бердянськ, 1994. - 2,5 др.арк.

2. Берзін В.І. Гігієнічне виховання школярів молодших і старших класів. - К., 1994. - 221 с.

3. Берзін В.І. Гігієна та психофізіологія дітей дошкільного віку, - К., 1994. - 272 с.

4. Боригевський М.Й. Гуманізація спілкування та взаємодія у виховному процесі. - Методичні рекомендації для вихователів дітей, що постраждали від Чорнобильської катастрофи. - К., 1994. - 2,0 др.арк.

5. Верещак Є.П. Учні з однобічною учбовою спрямованістю в контексті диференційованого навчання. - К.: ВІПОЛ, 1994. - 4,25 др.арк.

6. Володарська Н.Д. Методичні рекомендації щодо проведення уроків з основ християнства /для вчителів старших класів/, - К., 1994. - 1,5 др.арк.

7. Гільбух Ю.З., Дробноход М.Т. Інноваційний експеримент у школі. - К.: Наукова думка, 1994. - 6,0 др.арк.

8. Гільбух Ю.З., Киричук О.В. Шкільний клас: як розпізнавати й виховувати його душу. - К.: ВІПОЛ, 1994. - 13,0 др.арк.

9. Гільбух Ю.З., Георгієвська В.А. та ін. Диференціація в початковій ланці. - К.: ВІПОЛ, 1994. - 3,26 др.арк.

10. Гончаренко С.А., Кондратенко Л.А. та ін. Критеріально-орієнтований нормативний тест розумового розвитку /"Контур"/, - К.: ВІПОЛ, 1994. - 4,0 др.арк. /рос.мова/.

11. Гончарук Є.Г. Методичні рекомендації по організації самостійної роботи студентів з комунальної гігієни. - К., 1994. - 74 с.

12. Діловий російсько-український словник юридичних та психолого-педагогічних термінів /Автори: Глушков В.О., Синьов В.М. та ін./, - К.: РВВ Київського інституту УАВС, 1994. - 4,0 др.арк.

13. Інтеграція аномальної дитини в сучасній системі соціальних відносин. - Матеріали науково-практичної конференції /За ред. В.І.Бондаря, І.Д.Беха. - К., 1994. - 18,0 др.арк.

14. Карамушка Л.М. Попередження та подолання конфліктів в установах середньої освіти. - К., 1994. - 2,0 др.арк.

15. Карамушка Л.М., Головченко А.Ф. Роль психологічної служби в управлінні гімназією. - К., 1994. - 1,5 др.арк.

16. Кобиша Ю.В., Пурік-Бондаренко О.П. СНІД та модель. - К.: Здоров'я, 1994. - 3,5 др.арк.

17. Луцько К.В. Інтелектуально-комунікативний метод навчання глухих дітей. - Методичний посібник. - К.: Вабос, - 1994. - 1,2 др.арк.

18. А.Маслоу. Самоактуалізація особистості і освіта. - /переклад з англ. та передмова Г.О.Балла/. - К. - Донецьк, - 1994. - 3,2 др.арк. /рос.мова/.
19. Медицина дитинства /За ред. П.С.Мошича/ /автори Є.Г.Гончарук, В.І.Берзін, П.С.Мошич/. - К.: Здоров'я, 1994. - 483 с.
20. Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості. - Матеріали науково-практичної конференції /За ред. О.В.Киричука, О.П.Колісника, М. - Л.А.Чепи. - В п'яти томах. - Луцьк, 1994.
21. Морзе Н.В. Операційна система в завданнях та вправах. - Методичні рекомендації. - К., 1994. - 4,0 др.арк.
22. Морзе Н.В., Яковенко Л.З. Організація роботи вчителя у процесі підготовки до занять з курсу "Основи інформатики та обчислювальної техніки". - К., 1994. - 1,8 др.арк.
23. Національна психологія і духовні цінності народу. - Матеріали міжрегіональної науково-теоретичної конференції /За ред.П.І.Гнатенка. - Дніпропетровськ, 1994. - 9,0 др.арк. /рос.мова/.
24. Особистість і народ: погляд історичної психології. - Матеріали Всеукраїнської наукової конференції /Редакційна колегія: О.В.Киричук /голова/, В.А.Роменець, В.П.Лисенко та ін. - К., 1994. - 10,0 др.арк.
25. Панок В.Г., Пінчукова Л.О. Робота шкільного психолога з сім'єю. - Методичні рекомендації. - К., 1994. - 1,5 др.арк.
26. Петровська Т.В. Педагогічна майстерність. Методичні рекомендації УДУФВС. - К., 1994. - 33 др.арк.
27. Піроженко Г.О. Створимо своє кіно! Художньо-мовний розвиток дитини як результат творчої взаємодії з дорослими і однолітками /методичні рекомендації/ - Додаток до виховання. - 1994. - № 2, 3, 4. - 1,5 др.арк.
28. Практична психологія: вивчення особистості підлітка. - Науково-методичний посібник /За ред. М.Т.Дригус. - К.: ВІПОЛ, 1994. - 8,0 др.арк.
29. Прісняков В.Ф., Пріснякова Л.М. Нестандартні психологічні процеси. - Дніпропетровськ: ДДУ, - 1994. - 192 с. /рос.мова/.
30. Проблеми розвитку сучасної освіти. - Збірник статей та розробок /Упорядники Балл Г.О., Бардонов С.М. та ін. -

/Запоріжжя, 1994. - 3,2 др.арк.

31. Психологічні аспекти оздоровлення і санаторно-курортне лікування дітей, що постраждали від Чорнобильської катастрофи. Методичні рекомендації /колектив авторів/. - Євпаторія, 1994. - 2,0 др.арк.

32. Психологічні проблеми виховання, навчання, активності та розвитку особистості. - Матеріали наукової сесії Інституту психології. - В 2-х частинах. - К., 1993.

33. Рибалка В.В. Особистісний підхід у роботі шкільного психолога. Карта особистості. - Методичний матеріал. - К., 1994. - 1,0 др.арк.

34. Родигін Є.Р., Шестюк А.Я. Гуманістична психологія: принципи та шляхи практичного використання. - К., 1994. - 2,0 др.арк.

35. Слободяник Н.В. Психолого-педагогічні умови формування у школярів гуманних якостей. - Методичні рекомендації. - К., 1994. - 1,5 др.арк.

36. Слюсаревський М.М. Як підвищити ефективність анти-СНІД пропаганди. - Методичні рекомендації. - К.: ВІПОЛ, 1994. - 2,5 др.арк.

37. Соціально-психологічна допомога дітям і підліткам, що постраждали від Чорнобильської катастрофи. - Збірник наукових праць /За ред. О.В.Киричука та С.І.Яковенка. - К., 1994. - 100 с.

38. Ступнікова Л.С. Навчання мовлення учнів допоміжних класів шкіл глухих. - Методичні рекомендації. - К., 1994. - 2,0 др.арк.

39. Сучасна психологія в ціннісному вимірі. - Матеріали третіх Костюківських читань /Редакційна колегія: О.В.Киричук /голова/, В.П.Лисенко, В.Я.Верба та ін.- В 2-х томах. - К., 1994. - 43,8 др.арк.

40. Талановита особистість: сім'я, школа, держава. - Матеріали доповідей міжнародної науково-практичної конференції /відпов. ред. О.В.Киричук/. - В 3 частинах. - К., 1994.

Статті

І. Балл Г.О. Гуманістичні засади педагогічної діяльності // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 2. - 0,5 др.арк.

2. Балл Г.О., Бургін М.С. Аналіз психологічних впливів і його педагогічне значення // Вопросы психологии. - 1994. - № 4. - 0,9 др.арк. /рос.мова/.

3. Бех І.Д. Моральність особистості у психологічному ракурсі // Філософська і соціологічна думка. - 1994. - № 3-4. - 1,0 др.арк.

4. Бех І.Д. Психологічна суть гуманізму в вихованні особистості // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 3/4./ - 0,6 др.арк.

5. Бех І.Д. Феномен "Біле братство": погляд психолога // Рідна шк. - 1994. - № II. - 0,5 др.арк.

6. Бех І.Д. Довільні рішення в моральній поведінці. - Інформаційний бюлетень АПН. - 1994. - № I - 0,4 др.арк.

7. Бех І.Д. Особистість народжується в сім'ї // Поч.шк. - 1994. - № 2. - 0,5 др.арк.

8. Бех І.Д. Відповідальність як мета виховання особистості // Поч.шк. - 1994. - № 9-10. - 0,7 др.арк.

9. Боришевський М.Я. Формування життєвих ставлень та самосвідомості у вихованні особистості. - У збірнику статей з проблем виховання. - К. - 1,5 др.арк.

10. Бордевська Л.В. Дитина з ослабленим слухом // Дошк. виховання. - 1994. - № 5-6. - 0,5 др.арк.

11. Бурлачук Л.Ф. До побудови теорії "вимірювальної індивідуальності" в психодіагностиці // Вопросы психологии. - 1994. - № 5. - 6 с. /рос.мова/.

12. Бурлачук Л.Ф. Проективний підхід до вивчення особистості в радянській психології. - "Росатіана". - 1994. - № 19. - 18 с. /англ.мова/.

13. Гончарук Є.Г., Чалий О.В. Механізм гострого отруєння сільськогосподарських робітників пестицидами на полях після закінчення встановлених строків заборони виходу на роботу. - Хельсінкі, 1994.

14. Гнатенко П.І. Національний характер як визначальна ознака нації. - У підручнику для вищих навчальних закладів, Філософія. - К.: Вища школа, 1994. - 3 розділи. - 3,0 др.арк.

15. Демиденко В.К. Совість // Рідна шк. 1994. - № 10. - 0,5 др.арк.

16. Сременко І.Г., Бондар В.І. Вихідні засади концепції освіти і виховання дітей з відхиленнями у розумовому розвитку // Педагогіка і психологія. - К., 1994. - № І. - 0,5 др.арк.

17. Ілляшенко Т.Д. Навчання дітей з ЗПР // Поч. шк.-1994.- № ІІ. - 0,5 др.арк.

18. Карамушка Л.М. Українознавство і проблеми управління середньою освітою. - Українознавство в розбудові держави. - К., 1994. - Книга І. - 0,5 др.арк.

19. Карпуніна А.М. Системні принципи досліджень і розробок діагностико-прогностичних методів. - Проблеми розвитку сучасної освіти. - Запоріжжя, 1994. - 0,4 др.арк.

20. Карпуніна А.М. Системні принципи досліджень і розробок діагностико-прогностичних методів. - Гавана, 1994, - 0,4 др.арк. /англ.мова/.

21. Керусенко І.О., Кобильченко В.В. Питання інтеграції // Заклик. - 1994. - № 3. - 0,5 др.арк. /рос.мова/.

22. Керусенко І.О., Кобильченко В.В. Спілкування і самообслуговування в початковій школі // Заклик. - 1994. - № І. - 0,5 др.арк. /рос.мова/.

23. Киричук О.В. Ментальність: сутність, функції, генеза. - Ментальність. Саморозвиток особистості. - Луцьк, 1994. - 0,8 др.арк.

24. Киричук О.В. Екологія розвитку особистості: проблеми і шляхи її розв'язання. - Екологія і освіта: проблеми теорії і практики. - Умань, 1994. - 0,5 др.арк.

25. Киричук О.В. Психологічне забезпечення Державної національної програми "Діти України" // Педагогіка і психологія. - 1994. - № І. - 0,7 др.арк.

26. Киричук О.В., Карпенко В.С. Метаморфози духу. До питання про предмет гуманітарної психології // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 4. - 0,4 др. арк. /у співавт/.

27. Киричук О.В. Концепція організації навчально-виховного процесу в школі розвитку // Рідна шк. - 1994. - № ІО. - 0,8 др.арк.

28. Киричук О.В., Рибалка В.В. та інш. Концепція державної допомоги творчо обдарованій молоді України в умовах екологічної кризи. - Талановита особистість: сім'я, школа, держава. - К., 1994. - 1,0 др.арк.

29. Киричук О.В. Виховний ідеал в контексті менталітету народів України. - Психологічна наука і сучасний заклад народної освіти. - Запоріжжя, 1994. - 0,6 др.арк.

30. Киричук О.В. Психологічне забезпечення Державної національної програми "Діти України" // Дошк. виховання. - 1994. - № 2. - 0,4 др.арк.

31. Кобильченко В.В. Інститут дефектології // Заклик. - 1994. - № 11. - 0,5 др.арк. /у співат./.

32. Кравець Н.П., Покутнєва С.О., Максименко А.В. Актуальні питання розвитку вітчизняної тифологічної науки // Педагогіка і психологія. - К., 1994. - № 4/5/. - 0,5 др.арк.

33. Кулачківська С.Є. Чекає школа. Психологічні показники готовності дитини до школи в сім'ї // Дошк. виховання. - 1994. - № 1. - 0,5 др.арк.

34. Кулачківська С.Є. Здібності. Як їх розвивати у дошкільників // Дошк. виховання. - 1994. - № 12. - 0,5 др.арк.

35. Ладивір С.О. Психолого-педагогічний контроль за психічним розвитком дитини // Дошк. виховання. - 1994. - № 10. - 0,5 др.арк.

36. Максимова Н.Ю. Психологічне забезпечення ресоціалізації особистості неповнолітніх // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 2/3/. - 0,5 др.арк.

37. Максименко С.Д., Пелех О.М. Фахівця потрібно моделювати // Річна шк. - 1994. - № 3-4. - 0,5 др.арк.

38. Максименко С.Д. Психологічна організація навчання як засіб формування міцності і дієвості знань школярів. - Шляхи забезпечення міцності і дієвості знань школярів. - К., 1994. - 0,5 др.арк.

39. Максименко С.Д. Підприємець чи менеджер: кого потребуємо більше? - Політологічні питання - 1994, - № 2, - 0,8 др.арк.

40. Максименко С.Д. Розвиток особистості в процесі навчання. - Формування комунікативних і інтелектуальних умінь школярів та студентів. - М.: - Донецьк.: Пороги. - 0,5 др.арк. /рос. мова/.

41. Максименко С.Д., Щербан Т.Д. Діагностика готовності випускників педвузів до педагогічної діяльності.-Формування особистості майбутнього вчителя. - Вінниця, 1994. - 0,5 др.арк.

42. Мацейків М.А. Психологічні умови розвитку естетичної культури у дітей // Поч.школа. - 1994. - № 4. - 0,5 др.арк.
43. Мерсіянова Г.М., Хохліна О.П. Корекційна спрямованість трудової підготовки дітей з недоліками розумового розвитку // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 2. - 0,5 др.арк.
44. Моляко В.О. Психологічні проблеми підготовки обдарованих дітей у навчальних закладах нового типу: екологія таланту. - Проблеми роботи середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладів нового типу. - Вип. I. - К., 1994. - 0,4 др.арк.
45. Носенко Е.Л. Відображення особливостей ментальності в комунікативних стратегіях поведінки. - Біографічний метод в антропології і соціальних науках. - Софія, 1994. - 0,8 др.арк. /англ.мова/.
46. Носенко Е.Л. Інтегрування навчальних курсів для підготовки бакалаврів // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 4. - 0,5 др.арк.
47. Носенко Е.Л. Когнітивні структури особистості і шляхи їх формування з опорою на особливості організації семантичної пам'яті. - Вісник Дніпропетровського університету. Серія: педагогіка і психологія. - Дніпропетровськ, 1994. - I,0 др.арк.
48. Носенко Е.Л. Інтегрування навчальних курсів як один з шляхів підвищення ефективності діяльності сучасної професійної школи. - Науково-методичне забезпечення діяльності сучасної професійної школи. - Львів - К., 1994. - ч.П. - 0,4 др.арк.
49. Носенко Е.Л. Про інтегруючий потенціал "картини світу" як гуманізуючий фактор у змісті освіти. - Педагогіка і психологія професійної освіти. - К., 1994. - 0,5 др.арк.
50. Носенко Е.Л. Особливості вибору когнітивних парадигм та актів пізнання при інтегруванні змісту освіти навколо "картини світу". - Шляхи інтегрування змісту освіти. - Полтава, 1994. - 0,5 др.арк.
51. Панок В.Г. Концепція національної соціально-психологічної служби // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 2 - 0,5 др.арк.
52. Прісняков В.Ф. Математичне моделювання емоцій // Кібернетика и системный анализ. - 1994. - № I. - 8 с. /у спіавт./, /рос.мова/.

53. Прісняков В.Ф. Моделювання емоцій. - Доповіді НАН України. - 1994. - № 8.

54. Прісняков В.Ф. Математичне моделювання емоцій. - 1994. - Матеріали Міжнародного конгресу. - Єрусалим, 1994. - /анг. мова/ /у співавт./.

55. Рибалка В.В. Психологічна служба в школах нового типу: проблеми й перспективи // Рідна шк. - 1994. - № 10, - 0,5 др. арк.

56. Роменець В.А. Соціологія і психологія. - Київський університет ім. Т.Г.Шевченка: сторінки історії. - К.: КДУ, 1994. - 2,0 др.арк.

57. Сапожнікова Л.С. Знана і реальна поведінка молодших школярів // Поч.шк. - 1994. - № 3. - 0,5 др.арк.

58. Синьов В.М. Особливості виховання соціально-нормативної поведінки учнів допоміжної школи. - Виховання і навчання дітей у допоміжній школі. - М.: Школа - пресс, 1994. - 20 с. /рос.мова/.

59. Синьов В.М., Кривуша В.І. Підготовка неповнолітніх засуджених до самостійного життя на волі // Педагогіка і психологія.-1994.- № 2. - 0,5 др.арк.

60. Синьов В.М. Психологія проти злочинності. - Інформаційний бюлетень АПН України. - 1994 - № 2. - 0,4 др.арк.

61. Скок В.І. та інш. Комплексний підхід до оцінки рівня розумового розвитку. - Фізіологічний журнал. - 1994. - т. 40.- № 1. - 0,5 др.арк.

62. Скок В.І. та інш. Механізм довготривалого блоку гангліонарних нікотинових рецепторів // Вегетативна нервова система. - Амстердам. - 1994. - т.48. - 1,0 др.арк. /анг.мова/.

63. Сусська О.О. Інформаційний простір: соціальний та психологічний аспект // Современное общество. - 1994. - № 4. - 0,5 др.арк. /рос.мова/.

64. Сусська О.О. Образ комунікатора у свідомості аудиторії.- Журналіст. Соціологічні і соціально-психологічні дослідження. - Москва, 1994. - 0,6 др.арк. /рос.мова/.

65. Трофімов Ю.Л. Когнітивні стилі та стратегії інформаційного обміну. - Комп'ютерні технології в освіті. - Сімферополь, 1994. - 0,5 др.арк.

66. Фурман А.В., Кулагін О.І. Психодіагностичне забезпечення навчально-виховного процесу // Рідна шк. - 1994. - № 5 - 1,0 др.арк.

67. Фурман А.В. Методологічна модель "Школи розвитку" // Рідна шк. - 1994. - № 5. - 1,2 др.арк.

68. Фурман А.В., Кулагін О.І. Школа розвитку: непізані грані фундаментальної ідеї // Рідна шк. - 1994. - № 5. - 2,0 др.арк.

69. Фурман А.В., Клокар Н.І., Сергієнко В.В. Психодіагностичні моделі диференціації навчання // Рідна шк. - 1994. - № 12. - 1,0 др.арк.

70. Хохліна О.П. Особливості інтелектуальної готовності до праці дітей з вадами розумового розвитку // Педагогіка і психологія. - К., 1994. - № 3. - 0,5 др.арк.

71. Юзвак Ж.М. Краса врятує світ /естетичне сприймання: методи вивчення та формування // Дюжк. виховання. - № 1. - 1994. - 0,5 др.арк.

72. Юртіна Е.А. На гостинній землі // Заклик. - № 4. - 0,5 др.арк.

73. Яценко Т.С. Теоретичні основи психокорекційної практики // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 1. - 0,5 др.арк.

74. Яценко Т.С. Особистісні обмеження творчості суб'єкта в спілкуванні та їх психокорекція у групі АСПН. - Нові технології навчання. - 1994.-№ 12. - 0,5 др.арк.

75. Яценко Т.С. Теоретичні передумови психологічної практики. - Проблеми вищої школи. - К.: Вища школа, 1994. - № 81. - 0,5 др.арк.

76. Яценко Т.С. Використання методу соціотренінгу у відборі абітурієнтів на психологічний факультет // Рідна шк. - 1994. - № 12. - 0,5 др.арк.

Відділення педагогіки і психології професійної освіти

Навчальні програми

1. Зяюн І.А., Семашко О. Державна програма естетичного виховання.-К., 1994. - 3,8 др.арк.

2. Костів Р.М. Людина і суспільство. - Львів, 1994. - 0,3 др.арк.

3. Кудін В.О. Мистецтво спілкування - К., 1994. - 2,5 др. арк.
4. Сагач Г.М. Програма курсу риторики. - Київський держ-університет ім. Т.Шевченка, 1994. - 0,3 др.арк.
5. Семиченко В.А. Основи педагогічної майстерності // Програма для педвузів та університетів. - К., 1994. - 5 др.арк.
6. Ткачова Н.О. Основи правових знань // Для професійно-технічних училищ України. - К., 1994. - 1,0 др.арк.

Підручники, навчальні посібники

1. Білоус Д.Г. Диво калинове. Чари барвінкові. Книжка мовнодидактичних розробок у віршах для молодшого та середнього шкільного віку /серія "Шкільна бібліотека" /. - К.: "Веселка". 1994. - 208 с.
2. Дем'яненко Н.М. Методичні рекомендації та програми семінару післядипломної освіти педагогів. - К., 1994. - 2,0 др. арк.
3. Дем'яненко Н.М. Методичні рекомендації та тести психолого-педагогічного обстеження дітей з підвиденим рівнем здібностей при зарахуванні до шкіл нових структур. - К., 1994. - 1,5 др.арк.
4. Дем'яненко Н.М. Загальнопедагогічна підготовка вчителя в історії вищої школи України /1917-1933 рр./ // Монографія. - К., 1994. - 6,0 др.арк.
5. Іванова Т.В. Педагогічна культура майбутнього вчителя // Навч.-метод. посібник. - К., 1994. - 10,0 др.арк.
6. Каніщенко Л.О. та ін. Основи економічної теорії. Політико-економічний аспект // Підручник для студентів вищих навчальних закладів. - К., 1994 - 40,0 др.арк.
7. Оперативна хірургія і топографічна анатомія // Підручник під ред. К.І.Кульчицького. - К.: Вида школа, - 1994. - 45,0 др. арк.
8. Кононенко В.І. Шляхами народних приповідок // Навчальний посібник. - Ів.Франківськ, 1994. - 9,0 др.арк.
9. Кюс Є.С., Караван Ю.В. Російсько-український словник фізич. лх термінів. - К., 1994. - 16,0 др.арк.
10. Лозинська Н.Б. Методичні рекомендації з соціально-психологічної адаптації студентів. - Львів, 1994. - 1,0 др.арк.

11. Науково-методичне забезпечення діяльності сучасної професійної школи /голова ред.кол. І.А.Зязюн/ // Матеріали міжн. наук.-практ. конф. 11-14 травня 1994 р. м.Львів/. - У 2-х частинах. - К., 1994. - 29,0 др.арк.

12. Нісінчук А.С., Падалка О.С., Смоляк І.О. Педагогічні технології в сучасному вузі // Навч. посібник. - К., 1994. - 7,0 др.арк.

13. Падалка О.С., Бурлака Н.І., Шлак І.Т. Система і методи викладання педагогічних дисциплін у вузі. - К., 1994. - 3,0 др.арк.

14. Педагогічна книга майстра виробничого навчання // Навч. метод. посібник. / Під ред. Н.Г.Ничкало. Вид. 2-е, доп. - К., Вища школа, 1994. - 23,0 др.арк.

15. Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти // Наук.-метод. збірник /голова ред.кол. І.А.Зязюн/. - Харків, 1994. - 30,0 др.арк.

16. Синявський В.В. Виявлення і оцінка професійної спрямованості особистості з метою професійної консультації // Метод. рекомендації. - К., 1994. - 1,6 др.арк.

17. Трудове і професійне навчання: проблеми, пошуки, перспективи // Матеріали міжн. наук.-практ. конф. /голова ред.кол. І.А.Зязюн /. - У 3-х частинах. - Вінниця, 1994. - 18,0 др.арк.

18. Федоршин Б.О., Синявський В.В., Яцишин О.О. Професіографія і її використання в профорієнтаційній роботі // Метод. рекомендації. - К., 1994. - 2,0 др.арк.

19. Шкіль М.І. Математичний аналіз. Ч.І // Підручник для студентів пед. навч. закладів. Вид. 2-е. - К., 1994. - 25,0 др.арк.

20. Шкіль М.І., Колесник Т.В. Вища математика // Підручник для студентів педагогічно-індустріальних факультетів педагогічних навчальних закладів. - В 3-х книгах. Вид. 2-е, - К., 1994. 72,0. др.арк.

21. Щербак О.І. Розрахунково-експериментальні методи визначення параметрів режимів зварювання // Навч.посіб. для студентів з спеціальності "Технологія зварювального виробництва". - К.: ІСДО. 1994. - 1,6 др.арк.

Статті

1. Абашкіна Н.В. Сучасні альтернативні школи у ФРН. - К., 1994. - 0,8 др.арк.
2. Абашкіна Н.В. Категория педагогического требования в трудах А.С.Макаренко. Современное состояние и перспективы макаренковедения // Материалы 6-го Международного симпозиума /Под ред. Г.Хиалиге и З.В.Вайтца. - 1994. - 0,8 др.арк.
3. Абашкіна Н.В. У контексті ідей руху за реформу школи // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 1. - 0,5 др.арк.
4. Абашкіна Н.В. Нові підходи до розробки сучасних педагогічних досліджень // Рідна шк. - 1994. - № 3-4. - 0,5 др.арк.
5. Антонюк Н.М. Американська школа в Україні: // Рідна шк. - 1994. - № 1-2. - 0,5 др.арк.
6. Балл Г.О., Бургин М.С. Анализ психологических воздействий и его педагогическое значение // Вопросы психологии. - 1994. - № 4. - 0,9 др.арк.
7. Балл Г.О. Гуманістичні засади педагогічної діяльності// Педагогіка і психологія. - 1994. - № 2. - 0,6 др.арк.
8. Гонтар Т.О. Традиційне харчування українців // Однокласник. - 1994. - № 3. - 0,5 др.арк.
9. Дем"яненко Н.М. Педагогія як навчальна дисципліна і наукова система /20-ті - 30-ті рр./ // Вища педагогічна освіта. - К., 1994. - Вип. 17. - 0,5 др.арк.
10. Дем"яненко Н.М. Зміст та активні методи стажування педагогів в історії вищої школи України // Активні методи формування особистості вчителя. - Полтава. - 1994. - 0,5 др.арк.
11. Дем"яненко Н.М. Педагогія: проблеми відновлення // Вища і середня педагогічна освіта. - К., 1994. - 0,5 др.арк.
12. Дубинчук О.С. // У зб.: Формування практичного мислення учнів на уроках математики // Розвиток критичного мислення. - Харків, 1994. - 0,7 др.арк.
13. Дубинчук О.С. До проблеми впорядкування педагогічної термінології // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 3. - 0,5 др.арк.
14. Зязюн І.А. Мотивації і мотиви людської поведінки // Поч.г. - 1994. - № 6. - 0,75 др.арк.
15. Зязюн І.А. Неусвідомлене буття людини // Трибуна. - 1994. - № 5-6. - 0,75 др.арк.

16. Зязюн І.А. Культурологічна функція виховання студентів педагогічного вузу // Вища педагогічна освіта. - 1994. - № 17 - 0,5 др.арк.

17. Зязюн І.А. Проблеми естетичного виховання у контексті динаміки культури // У кн.: Духовний розвиток особистості засобами мистецтва. - Ч.І. - Чернігів, 1994. - 0,5 др.арк.

18. Ковальчук Е.М. Визначення та формування професійно значущих якостей особистості майбутнього робітника // В зб.: Розвиток критичного мислення. - Харків, 1994. - 0,8 др.арк.

19. Ковальчук Е.М. Розвиток професійних інтересів учнів профтехучилищ. Педагогічна книга майстра виробничого навчання. - 2-е вид., доп. - К.: Вища школа, 1994. - 0,6 др.арк.

20. Ковальчук Е.М. Спільна робота майстра і спеціалістів базового підприємства по формуванню професійних якостей майбутнього робітника: Педагогічна книга майстра виробничого навчання, 2-е вид., доп. - К.: Вища школа, 1994. - 0,5 др.арк.

21. Кононенко В.І. Етнолінгводидактика: проблеми й перспективи // Педагогіка і психологія. - К., 1994. - № 3. - 0,6 др.арк.

22. Лук'янова Л.Б. Робота майстрів з економічного виховання: Педагогічна книга майстра виробничого навчання. - 2-е вид., доп. К., Вища школа, 1994. - 0,4 др.арк.

23. Майборода В.К. Об'єктивна необхідність і передумова організації національної школи в Україні / 1917-1920 рр./ АН Білорусії ОНП "Верас-Еко", 1994. - 0,7 др.арк.

24. Майборода В.К. М.П.Василенко - міністр народної освіти і мистецтва в Україні /12 травня - 22 жовтня 1918 р./ - Рідна школа 1994. - № 12. - 1,0 др.арк.

25. Майборода В.К. Розвиток критичного мислення спеціалістів при вивченні питань історії професійної освіти // В зб.: Розвиток критичного мислення. - Харків, 1994. - 0,4 др.арк.

26. Молчанова А.О. Деякі проблеми формування історичного мислення в учнів профтехучилищ // Зб.: Розвиток критичного мислення. - Харків, 1994. - 0,5 др.арк.

27. Молчанова А.О. Трудові традиції в системі виховної роботи майстра // В пос.: Педагогічна книга майстра виробничого навчання. - 2-е вид., доп. - К.: Вища школа, 1994. - 0,8 др.арк.

28. Мороз О.Г. Про завдання навчально-виховних закладів нового типу у формуванні інтелекту держави; Матеріали Всеукраїнської

науково-практичної конференції з проблем роботи середніх загально-освітніх закладів нового типу, 2-4 лютого 1994. Вип. I. К., 1994, с.4-20.

29. Мороз О.Г. та ін. Розвиток освіти в Україні. - К., 1994. - 65 с.

30. Мурніна Г.С. Форми і методи розвитку критичного мислення учнівської молоді // В зб.: Розвиток критичного мислення. - Херків, 1994. - 0,4 др.арк.

31. Ничкало Н.Г. Сучасний урок: здобутки і погляди у майбутнє // Початкова школа, 1994. - № 6. - 0,4 др.арк.

32. Ничкало Н.Г. Методологічні проблеми безперервної професійної освіти // В зб.: Науково педагогічні проблеми професійної освіти. - К., - 1994. - 0,4 др.арк.

33. Ничкало Н.Г. Безперервній професійній освіті - науково обгрунтовану державну політику // В зб.: Науково-методичне забезпечення діяльності сучасної професійної школи. ч.І. - К., 1994. - 0,4 др.арк.

34. Пуховська Л.П. Тенденції розвитку системи підготовки вчителів у Європі // Педагогіка і психологія, 1994. - № 4 - 0,5 др.арк.

35. Пуховська Л.П., Парінов А.В. Проблеми змісту педагогічної освіти в зарубіжних країнах // В зб.: Вища і середня педагогічна освіта. - К.: Вища школа, 1994. - № 17. - 0,5 др.арк.

36. Рибалка В.В. Синтез психологічної структури особистості як основи вивчення її якостей і здібностей // В зб.: Актуальні проблеми психології: традиції і сучасність. Міжн. Костюківські читання. К., 1993. - Т.І. - 0,7 др.арк.

37. Рибалка В.В. Метод визначення науково-технічних здібностей у старшокласників // В зб.: Психологія - К.: Освіта, 1993. - Вип.40. - 1,0 др.арк.

38. Роман Р.М. Вміння вчителя в процесі формування педагогічної майстерності у вищій школі США // В зб.: Сучасні проблеми теорії і практики за рубежом. К., 1994. - 0,4 др.арк.

39. Сагач Г.М. Етичні норми ділового спілкування // Норми етики в управлінні. - К., 1994. - 0,5 др.арк.

40. Сагач Г.М. Світильник миру, провідник покаяння. Духовна школа Іона Златоуса // Рідна школа, 1994. - № 10-11. - 1,0 др.арк.

41. Сагач Г.М. Красне слово Кобзаря і відродження національної риторичної спадщини. Шевченкознавчі студії // В зб. праць до 180-річчя поета. - К., 1994. - 0,5 др.арк.

42. Солдатенко М.М., Сусь Т.А. Самостійна пізнавальна діяльність як найважливіша умова формування спеціаліста // В зб.: Вища педагогічна освіта. - К., 1994. - № 17. - 0,5 др.арк.

43. Солдатенко М.М., Володько В.М. Індивідуалізація процесу навчання студентів: здобутки та перспективи // Педагогіка і психологія, 1994. - № 3. - 0,5 др.арк.

44. Солдатенко М.М., Семиченко В.А. Психологічні передумови безперервної освіти // В зб.: Матеріали I Всеукр. конгресу з практичної психології. - Херсон, 1994. - 0,4 др.арк.

45. Сікорський П.І. Деякі психолого-педагогічні аспекти диференційованого навчання на уроках математики // В зб.: Науково-методичне забезпечення діяльності сучасної професійної школи. - К., 1994. - 0,3 др.арк.

46. Талалусва Н.О. Інтегровані курси в системі підготовки робітників для сільськогосподарського виробництва // В зб.: Науково-методичне забезпечення діяльності сучасної професійної школи. - К., 1994. - 0,3 др.арк.

47. Ткачова Н.О. Гуманістична сутність права і його роль у профілактиці правопорушень // В зб.: Гуманізація навчально-виховного процесу як засіб попередження правопорушень серед учнівської та студентської молоді. - К., 1994. - 0,3 др.арк.

48. Чепелєв В.І. До питання методології педагогіки соціокультурної діяльності у вільний час // В зб.: Питання культурології. - К., 1994. - № 13. - 0,5 др.арк.

49. Чепелєв В.І. Розвиток системи підготовки науково-педагогічних курсів для вузів культури через аспірантуру. - К., 1994. - 0,5 др.арк.